ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ 15 ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6β (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1946

ΤΙΜΗ ΔΡ. 500 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 50

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: Δημοκρατία
ΕΚΚΛΗΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.
ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ: Παρισινὰ θεάματα καὶ διαλείμματα.
Η. G. WELLS: Τὸ Μαργαριτάρι τῆς Ἀγάπης.
ΦΡ. ΛΙΒΥΚΟΥ: Καμπρίτ.
Σ. ΚΑΒΙΑΝΙ: Τὸ Ἰνδικὸ ζήτημα.
IMRE GYOMAI: Ἡ πρώτη ἀπεργία στὸν κόσμο
G. APOLLINAIRE: Θαύματα τοῦ πολέμου
ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ.
W. BURGER: Δυὸ ζωγράφοι.
Λ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ—ΙΑΚΩΒΙΔΗ: Δὲ θάφρυσες
Ρ. ΙΜΒΡΙΩΤΗ: Ἡ ἠθικὴ ἐξυγίανση τῆς νεολαίας.
ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΠΑ: Ποίηση καὶ ὠλήθεια
Κ. Σ. ΣΤΑΝΙΣΛΑΒΣΚΗ: Θεατρικὴ τέχνη
Κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ: Ἕνας νεαλληνιστής
Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Κριτικὴ
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ
Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τοῦ Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Ἡ Δημοκρατία δὲν κρίνεται σήμερα ἀλλὰ κρίνει. Ἔχει κριθεῖ μέσα στοὺς αἰῶνες κι' ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ μένει ὁ φωτεινὸς προσανατολισμὸς στὸ πνεῦμα καὶ στὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἀναλλοίωτη ἀξία της εἶναι ὅτι κατόρθωσε νὰ κάνει ἀκόμα καὶ τοὺς ἐχθρούς της νὰ μιλοῦν καὶ νὰ δροῦν στ' ὄνομά της. Καὶ γι' αὐτὸ δὲ νικιέται ποτέ.

Εἶναι τὸ πρῶτο καὶ τὸ ἔσχατο αἴτημα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀνάταση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ παλαίβει γιὰ νὰ δαμάσει τὰ σκοτεινά του ἔνστιχτα. Εἶναι ἡ ἀσφαλέστερη κατάχτησή του ἐνάντια στὴ φύση—ὁ πολιτισμός.

Ἂς λὲν ὅτι θὲν οἱ ἐχτροί της μὲ τὶς παρδαλές τους ρεκλάμες κι' ἂς προσπαθοῦν νὰ συγχύσουν τὰ πράγματα μὲ τὴν ὑποκρισία καὶ μὲ τὴ βία. Οἱ ἄνθρωποι τὸ ξέρουν καταλάβει πὼς μποροῦν νὰ κυβερνοῦν μόνοι τὴ μοίρα τους κι' αὐτὸ κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς τὸ βγάλει ἀπὸ τὸ μυαλό. Ἔχουν δικαίωμα στὴ ζωὴ μὰ καὶ στὸν πολιτισμό. Στὸ ψωμὶ μὰ καὶ στὸ τραγούδι.

Τὸ αἷμα ποὺ χύνεται ζητάει κι' ἄλλο αἷμα, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι πάντα ἀδύναμη ὅπως νομίζουν πολλοί. Ἡ λευτεριὰ μπορεῖ ὅτι θέλει. Ἡ τυραννία ποτὲ δὲ νικάει. Ἡ τυραννία εἶναι ἡ ἴδια μιὰ ἤττα. Κι' ὅταν ὁ τύραννος κοιμηθεῖ μὲ τὸ ψέμα του οἱ μεγάλες δυνάμεις τῆς φύσης ποὺ σαλέβουνε κάτω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ μὲς στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν πετοῦν στὸν ἀέρα!

Γι' αὐτὸ ἡ Δημοκρατία δὲν κρίνεται σήμερα ἀλλὰ κρίνει. Κρίνει τὸ μέτρο τοῦ ξεπεσμοῦ τῶν ἐχτρῶν της καὶ τῆς θυσίας τῶν φίλων της. Τῆς θυσίας ἑνὸς λαοῦ προδομένου.

Τὸ ξαίρουμε ὅλοι πιὰ σήμερα. Θὰ πληρώσουμε ὅσο πρέπει γιὰ νὰ καταχτήσουμε τὸ δικαίωμα νὰ λεγόμαστε ἄνθρωποι.

ΕΚΚΛΗΣΗ

τῶν ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων τοῦ τόπου μας, πρὸς τοὺς ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενους ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἑλλάδα θυσίασε, στὸν ἀγώνα κατὰ τῆς ὀργανωμένης βίας, τὰ πάντα. Σὲ πεντακόσιες χιλιάδες ἀγέρχονται οἱ νεκροί της καὶ σὲ ἑκατοντάδες τὰ ἐρειπωμένα χωριά της. Βγῆκε ἀπὸ τὸν πόλεμο αὐτόν, μὲ τὴν ἐθνική της οἰκονομία κατεστραμμένη, μὲ τὶς συγκοινωνίες της ἐξαρθρωμένες καὶ μὲ τὴν ὑγεία τοῦ λαοῦ της κλονισμένη σὲ ἀνησυχητικὸ σημεῖο.

Ὅταν στὶς πιὸ σκοτεινὲς μέρες τοῦ ἀγώνα ἡ Ἑλλάδα, πολεμώντας ὁλόκληρους μῆνες μόνη της ἐπάνω στὴν Εὐρώπη, χάρισε τὴν πρώτη νίκη στὸ στρατόπεδο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ποὺ τὴν ἀκολούθησαν οἱ λαμπροὶ ἀγῶνες της στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ὑψώθηκαν ὕμνοι γι' αὐτὴν καὶ τῆς δόθηκαν, δίχως νὰ

(Συνέχεια στὴ σελίδα 250)

ΒΑΝ ΓΚΟΓΚ: Ὁ σπορέας

ΟΥΕΛΣ

Στὶς 12 Αὐγούστου πέθανε, σὲ ἡλκία 80 χρονῶν, ὁ παγκόσμιας φήμης Ἄγγλος συγγραφεας Οὐέλς. Γεννήθηκε στὶς 21 Σεπτεμβρίου 1866. Στὴν ἀρχὴ δούλεψε ὡς ἐμποροϋπάλληλος καὶ στὰ 1885 τέλειωσε τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου. Ἔγινε δάσκαλος κ' ἔπειτα δημοσιογράφος. Πρωτοδημοσίεψε στὰ 1893. Τὰ πιὸ γνωστά του ἔργα εἶναι ἡ «Παγκόσμια Ἱστορία», «Ἡ ἐπιστήμη τῆς Ζωῆς», «Ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται», «Ἡ σύγχρονη οὐτοπία», «Ἡ μηχανὴ ποὺ τρέχει στὸ χρόνο».

Ὁ Οὐὲλς στάθηκε ἕνα ἐλεύθερο πνεῦμα καὶ καταδίκασε πάντα τὴν ἀδικία, τὴν τυραννία καὶ τὴν ὀπισθοδρομικότητα. Στὸ ἑλληνικὸ ζήτημα πῆρε θέση στὸ πλευρὸ τοῦ λαοῦ καὶ καταφέρθηκε, μὲ γράμματά του στὸν τύπο, κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλικῆς κυβέρνησης στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Οὐὲλς εἶναι ἐπίσης ἀπὸ τοὺς λίγους Ἄγγλους ποὺ τόλμησαν νὰ ζητήσουν δημόσια τὴν κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας στὴ χώρα τους, ὡς σύστημα ὁλότελα ἀναχρονιστικό. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκάλεσε ὁ ἔντονος καὶ δίχως περιστροφὲς τόνος του πάνω στὸ ζήτημα αὐτό.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου συγγραφέα ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς χάνει ἕνα ἀληθινὸ φίλο κ' ἡ παγκόσμια διανόηση ἕνα ξεχωριστὸ πνεῦμα.

ΒΙΔΑΛΗΣ

Ἡ μυθιστορηματικὴ ἀπαγωγὴ τοῦ δημοσιογράφου Κώστα Βιδάλη κι ὁ μαρτυρικὸς θάνατός του, μέσα σὲ συνθῆκες ποὺ τόσο μοιάζουν μὲ τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ Ματεότι στὶς παραμονὲς τῆς ἐπιβολῆς ἀπὸ τὸν Μουσσολίνι τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ φασισμοῦ στὴν Ἰταλία, φανερώνει σὲ ποιὰ σκοτεινὴ ἄβυσσο μᾶς ἔχουν ρίξει. Τί ἀπομένει πιὰ ἀπὸ τὴ λέξη «δημοκρατία» στὸν τόπο μας; Τίποτα, μήτε κἂν ἡ σκιά της. Ὅλες οἱ ἐλευθερίες μας ἔχουν ο ὐ σ ι α σ τ ι κ ὰ καταργηθεῖ. Μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ περπατᾶμε ἀκόμα «ἐλεύθεροι» μέσα σὲ μιὰ ἀπέραντη φυλακή, ποὺ σ' αὐτὴ μπορεῖς νὰ συναπαντηθεῖς μὲ τὸ θάνατο σὲ κάθε γωνιά.

ΕΚΚΛΗΣΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 249)

τὸ ζητήσει, πλουσιοπάροχες ὑποσχέσεις. Τώρα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διαπιστώνει, μὲ βαθύτατη πικρία, πόσο σύντομη εἶναι ἡ ἀνθρώπινη μνήμη. Φαίνεται ὡσὰν ὅλα νὰ λησμονήθηκαν. Ὄχι μόνο δὲν ἱκανοποιοῦνται οἱ δίκαιες ἐθνικές της διεκδικήσεις, ὄχι μόνο δὲν τῆς παραχωρεῖται ἡ στοιχειώδης οἰκονομικὴ βοήθεια γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῶν ἐρειπίων της, ἀλλὰ μόνη αὐτή, ἀπ' ὅλες τὶς ἀπελευθερωμένες χῶρες τῆς Εὐρώπης, στερήθηκε τὴν ἐλευθερία, ἀκόμα κι αὐτὴ τὴν ἐθνικὴ τῆς ἀνεξαρτησίας, ποὺ κινδυνεύει.

Στὶς στιγμὲς τῆς σκληρῆς δοκιμασίας, ζοῦσε μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ ὄραμα τῆς νίκης. Ὅταν αὐτὴ σήμανε, ἀντὶ τὴ λύτρωση ποὺ περίμενε, εἶδε νὰ σπρώχνεται πρὸς μιὰ νέα ἄβυσσο.

Ἴσως στὸ ἐξωτερικὸ νὰ ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωση, πὼς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἀθεράπευτα διηρημένος. Ἡ πραγματικότητα εἶναι διαφορετική. Στὴν ἀπόλυτη πλειονότητά του δὲν ἐπιθυμεῖ ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὴν ἡσυχία καὶ τὴ λύση μὲ δημοκρατικὰ μέσα τῶν προβλημάτων του. Ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, ἀπὸ μιὰ ἐσφαλμένη ἐκτίμηση τῶν γεγονότων ἀπὸ τοὺς φίλους του, τοῦ ἔχει ἐπιβληθεῖ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, ἐδῶ χρόνια σχεδὸν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ἡ ἐθνικὴ του ζωὴ ἀπὸ τὸ δρᾶμα νὰ μεταπηδήσει στὴν τραγῳδία, κι ἀπ' αὐτὴν στὴ φρίκη.

Δὲν περνᾶ μήτε μιὰ μέρα δίχως νὰ δολοφονηθοῦν δεκάδες καὶ νὰ καταδικασθοῦν ἢ νὰ κακοποιηθοῦν ἑκατοντάδες πολίτες, ποὺ τὸ μόνο τους ἔγκλημα εἶναι τὰ δημοκρατικά τους φρονήματα. Σ' αὐτοὺς συμπεριλαμβάνονται γέροι ὀγδόντα χρονῶν, γυναῖκες, ἀκόμα καὶ παιδιὰ καὶ βρέφη. Οἱ φυλακὲς στενάζουν ἀπὸ τὶς δεκάδες τῶν κρατουμένων. Τὰ γραφεῖα καὶ οἱ τυπογραφικὲς ἐγκαταστάσεις τῶν ἐφημερίδων καταστρέφονται καὶ πυρπολοῦνται. Οἱ συνδικαλιστικὲς ἐλευθερίες κακαλύονται. Τὸ οἰκογενειακὸ ἄσυλο παραβιάζεται. Ὁ τρόμος βασιλεύει στὴν ὕπαιθρο. Γυναῖκες βιάζονται καὶ τουφεκίζονται. Οἱ στρατιωτικὲς ἀρχὲς ἐκδίδουν διαταγὲς ὅπως καίονται τὰ σπίτια τῶν καταδιωκομένων χωρικῶν. Ἔτσι, ἀντὶ ἡ χώρα μας νὰ ἀνοικοδομηθεῖ, νέα ἐρείπια σωριάζονται πάνω στὰ ἐρείπια. Ἔκτακτα στρατοδικεῖα ἐκδίδουν μὲ συνοπτικὴ διαδικασία διαρκῶς ἀποφάσεις σὲ θάνατο. Σὲ μιὰ καὶ μόνη δίκη ἐκδόθηκαν δεκατρεῖς θανατικὲς ἀποφάσεις. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς πολέμησαν ἡρωϊκὰ στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ συμμαχικοῦ στρατηγείου καὶ μερικοί, ποὺ τὰ ὀνόματά τους τὰ ἔχομε στὴ διάθεσή σας, ἀπέκρυψαν καὶ ἔσωσαν τὴ ζωὴ Βρετανῶν καὶ Ἀμερικανῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν κατὰ τὸν πόλεμο. Τώρα, ὑπέρτατη ἀνταμοιβή, ἀντίκρυσαν τὶς σφαῖρες τῶν ἐκτελεστικῶν ἀποσπασμάτων. Μὲ νόμο προβλέπεται ἡ ἐκκαθάριση ἀπ' ὅλες τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κάθε δημοκρατικοῦ ὑπαλλήλου. Ἄλλες θλιβερὲς χιλιάδες πολιτῶν — ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ, ἐργάτες, διανοούμενοι, ἐπαγγελματίες, γυναῖκες, ἀκόμα καὶ ἱερεῖς — παίρνουν τὸ δρόμο τῆς ἐξορίας πρὸς τὰ ἀπομακρυσμένα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ὅπως τὸν καιρὸ τῆς Μεταξικῆς δικτατορίας. Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἔγινε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ φοβερὰ ἐγκλήματα ἀπ' ὅσα ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Μοναρχικὴ συμμορία γκρέμισε σ' ἕνα βάραθρο τριάντα χωρικοὺς ἑνὸς χωριοῦ τοῦ Πηλίου, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐπειδὴ εἶχαν ἀποφασίσει νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς πολιτικὲς διαμάχες καὶ νὰ ζοῦν μεταξύ τους ἥσυχα κι ἀγαπημένα. Ἄλλη μοναρχικὴ συμμορία συνέλαβε βασάνισε κ' ἐξετέλεσε ἕναν ἐπίλεκτο δημοσιογράφο τῆς χώρας, τὸν Κώστα Βιδάλη.

Κάποτε γιατὶ ἀδικήθηκε ἕνας μόνον ἄνθρωπος, ὁ Ντρέϊφους, ἐξεγέρθηκε ἡ συνείδηση ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ἔχει ἐκπέσει, λοιπόν, τόσο τὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ, ὥστε ν' ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ ἀνήκουστο αὐτὸ δρᾶμα ἑνὸς λαοῦ;

Ὁποιονδήποτε διστάζει νὰ παραδεχτεῖ τὴ φοβερὴ αὐτὴ πραγματικότητα, τὸν καλοῦμε νὰ ἔρθει ἐ ἴδιος στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει μιὰ τραγῳδία, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ περιγραφεῖ μὲ λέξεις.

Δὲν ὑπογράφουμε τὴν ἔκκληση αὐτὴ ὡς ὀπαδοὶ οἱουδήποτε κόμματος. Δὲν πρόκειται ποιός θὰ κυβερνήσει τὴ χώρα μας. Δὲν εἶναι ἐθνικὴ μας ὑπόθεση. Πρόκειται γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ κινδυνεύει τὴ στιγμὴ αὐτὴ στὴν Ἑλλάδα. Ὡς ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι ἐξεγειρόμεθα ἐναντίον μιᾶς ἀπαράδεκτης καταστάσεως ποὺ ἀμαυρώνει κάθε αἴσθημα ἀνθρωπισμοῦ.

Πρὶν ἑκατὸν εἴκοσι χρόνια ἡ Ἑλλάδα πολεμοῦσε γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία της. Συνάντησε καὶ τότε τὴν ἴδια ἀδιαφορία. Οἱ διανοούμενοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βίκτωρ Οὐγκώ, τὸν λόρδο Μπάϊρον καὶ τὸν Πούσκιν, ὕψωσαν τὴ φωνή τους, διαφώτισαν καὶ συγκλόνισαν τὴν διεθνῆ κοινὴ γνώμη. Ἡ διανόηση ἔπραξε τότε τὸ καθῆκόν της. Ἡ διανόηση τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα θὰ ὑστερήσει; Θὰ ἀφήσει τὴ χώρα αὐτὴ ποὺ γεννήθηκε ἡ δημοκρατία, ἡ ἰδέα τῆς δημοκρατίας, ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο αὐτὸν γιὰ τὴν ἐλευθερία, νὰ τραυματίζεται τόσο θανάσιμα; Θ' ἀφήσει νὰ διαπραχθεῖ αὐτὴ ἡ ἀσέβεια στὴ μνήμη τῶν ἑκατομμυρίων νεκρῶν τοῦ ἀντιφασιστικοῦ ἀγώνα;

Μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς τραγῳδίας μας ἀπευθύνουμε μιὰ ὕστατη ἔκκληση πρὸς τὸ παγκόσμιο πνεῦμα. Τὸ καλοῦμε νὰ ἐνδαφερθεῖ γιὰ μιὰ δίκαιη ὑπόθεση. Διαφωτίστε τὴν κοινὴ γνώμη. Ζητῆστε νὰ μᾶς δοθεῖ δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία. Ἡ Ἑλλάδα ποὺ ἔσωσε, στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμὴ τοῦ πολέμου τὸν συμμαχικὸ ἀγώνα, περιμένει μὲ ἀγωνία τὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον τῶν διανοουμένων ὅλου τοῦ κόσμου. Ἂν μάταιη τυχὸν μείνει ἡ προσδοκία τῆς, τότε ἡ μαρτυρικὴ αὐτὴ χώρα βαδίζει πρὸς μιὰ νέα βέβαιη καταστροφή, ποὺ ἠθικὰ ὑπεύθυνη γι' αὐτὴ θὰ εἶναι ὁλόκληρη ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότητα.

Τὴν ἔκκληση αὐτὴ ὑπόγραψαν ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ τυπωνόμαστε οἱ παρακάτω:

Δ. ΓΟΝΑΤΑΣ τ. Ἀρεοπαγίτης, Α. ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΣ τ. Πρύτανις Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ Ποιητής, Ἐπίτιμος Πρόεδρος Ἑταιρείας Λογοτεχνῶν ΑΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ τ. Ὑπουργός, τ. Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, Ν. ΒΕΗΣ Ἀκαδημαϊκός, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Ἀντιπρόεδρος Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ΑΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ τ. Ὑπουργός, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Ν. ΚΙΤΣΙΚΗΣ Προπρύτανις Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν, Μ. ΡΟΔΑΣ Δημοσιογράφος, Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Μ. ΒΑΡΒΟΓΑΗΣ Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ Τεγνῶν, Ἀντιπρόεδρος Ἑνώσεως Ἑλλήνων Μουσουργῶν, Ι. ΙΜΒΡΙΩΤΗΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Ν. ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Μ. ΑΥΓΕΡΗΣ Λογοτέχνης, ΞΕΝΟΦΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ τ. Ἐφέτης τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν, τ. Γενικὸς Γραμματεὺς Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, Κ. ΠΟΛΙΤΗΣ Λογοτέχνης, Κ. ΤΖΩΝΗΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Δ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ Λογοτέχνης, Διευθυντὴς περιοδικοῦ «Ἐλεύθερα Γράμματα», Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, ΑΙΜ. ΒΕΑΚΗΣ Ἠθοποιός, Ν. ΚΡΙΤΙΚΟΣ Καθηγητὴς Πολυτεχνείου, Ι. Γ. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ Καθηγητὴς Πολυτεχνείου, ΜΙΧ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου, Ε. ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, Ε. ΔΡΑΓΩΝΑΣ Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, Κ. ΚΑΤΡΑΚΗΣ Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, Ρ. ΙΜΒΡΙΩΤΗ Γενικὴ Γραμματεὺς τῆς Πανελλαδικῆς Ὁμοσπονδίας Γυναικῶν, Κ. ΒΕΗΣ Ἀκαδημαϊκός, Καθηγητὴς Πολυτεχνείου, Δ. ΟΡΦΑΝΟΣ τ. Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Ἰατρικοῦ Συλλόγου, Μ. ΣΤΡΙΓΓΑΡΗΣ Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, Ι. ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ὑφηγητὴς Πανεπιστημίου, ΑΠ. ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΟΣ Λογοτέχνης, Διευθυντὴς τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Κύκλος», Κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ Διευθυντὴς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Πειραιῶς, ΑΓΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ Πρόεδρος Παν. Ὁμ. Γυναικῶν, Γ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ Ἀκαδημαϊκός, Καθηγητὴς Παν) μίου Δ. ΨΑΘΑΣ Θεατρικὸς Συγγραφεύς, Δ) γράφος, Α. ΤΑΣΣΟΣ, Γεν. Γραμματεὺς τῶν Ἑλλήνων Ζωγράφων-Χαρακτῶν Γ. ΖΟΓΓΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Πρόεδρος τῶν Ἑλλήνων Γλυπτῶν, Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ Λογοτέχνης, ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΣΗΣ τ. Γενικὸς Γραμματεὺς Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ΖΩΗ ΜΕΛΑ—ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, τ. Πρόεδρος Συνδέσμου Ἑλληνίδων Ἐπιστημόνων, ΑΓ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ἐφέτης Ἐφετείου Ἀθηνῶν. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΝΗΣ τ. Πρόεδρος Ἑνώσεως Ἑλλήνων Χημικῶν.

(Ἡ ἔκκληση αὐτὴ ποὺ δημοσιεύουμε στέκεται μιὰ ὡραία χειρονομία τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διανόησης τοῦ τόπου μας. Τὸ πνεῦμα ἀδελφωμένο σ' ὅλες τοὺς τὶς ἐκδηλώσεις, ξεχώρισε τὶς εὐθύνες του, ἀπέναντι στὸν πολιτισμό, γιὰ τὴν ἀπαράδεκτη σημερινὴ τραγικὴ κατάσταση τοῦ τόπου μας. Ἡ ἔκκληση αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕνα ἱστορικὸ ἔγγραφο καὶ θ' ἀναφέρεται ἀπὸ τὶς ἐρχόμενες γενεές, ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους τίτλους τιμῆς τῆς διανόησης τῆς Χώρας μας).

ΤΡΙΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Τρεῖς διαπρεπεῖς φυσιογνωμίες τῶν γραμμάτων ὁ Ν. Καζαντζάκης ὁ Ἰ. Μαυροκορδάτος καὶ ἡ Ἔλλη Λαμπρίδη ποὺ θρίσκονται τώρα στὴν Ἀγγλία ἔστειλαν μέσον τῆς Δημοκρατικῆς Ἕνωσης τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Βρεττανίας θερμὰ μηνύματα πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ γιὰ τὴ Δημοκρατία.

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Ν. Καζαντζάκης, λέει:

«Εἶνε δύσκολη ἡ στιγμὴ ποὺ περνάει καὶ πάλι ἡ Ἑλλάδα. Μπορέσαμε προσωρινὰ σίγουρα μὰ ὀδυνηρὰ καὶ ἐπικίνδυνα στὴ μαύρη ζώνη τοῦ φασισμοῦ. Μὰ ὅ,τι πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀλβανικὸ πόλεμο, τὴν κατοχή, τὴν πεῖνα καὶ τὴν Ἀντίσταση θάσταξε χρόνια, τώρα δὲν θὰ μπορέσει νὰ βοστάξει οὔτε μῆνες. Γρήγορα ἡ ἐλευθερη Δημοκρατία θὰ ξαναφέρει τὸ φῶς στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης Ἰ. Μαυροκορδάτος ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἀναφέρει:

«Ἡ ἀποκατάσταση τῆς μοναρχίας ἐπαναφέρει τὶς μεθόδους τοῦ πολιτικοῦ διωγμοῦ, ποὺ εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τῶν Βενιζελικῶν καὶ συνέχισε ὁ γυιός του μὲ τὴ δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ, βελτιωμένη κατὰ τὸ ὑπόδειγμο τοῦ Χίτλερ. Ἡ γερμανικὴ νοοτροπία τοῦ Γλύξμπουργκ ἔλαβε ἀνίκανοὺς νὰ κατανοήσει τὴ θέση τοῦ συνταγματικοῦ μονάρχη στὸ σύγχρονο κόσμο. Ὅλοι τους οἱ Γκλύξμπουργκ θεωροῦν τὴν Ἑλλάδα, τὸν λαό, τὶς παραδόσεις, τὸν πολιτισμό, τὸν τόπο, μόνο σὰν δάθρο τῆς δυναστείας τους».

Ἡ "Ἔλλη Λαμπρίδη:

«Ἀπὸ τὸ 1915 ἡ ζωή μας εἶνε δηλητηριασμένη ἀπὸ τὰ σίχη τῆς δυνασείας. Ὅταν καὶ ἡ σκιὰ ἀκόμα τῆς μοναρχίας θυθίσει τὸν τόπο σὲ ἐμφύλιο σπαραγμό, ὅπως τώρα, ποιός Ἕλληνας μὲ στοιχειῶδη πατριωτισμὸ μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει τὴν ἐπαναφορὰ τῆς πηγῆς ὅλων μας τῶν κακῶν;»

Ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὸ Παρίσι

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ

Τοῦ Θράσου ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΠΑΡΙΣΙ, Ἰούλιος 1946.—Ὁ Σάρλ Μπωντλαίρ, ποὺ εἴταν ἴσως μόνο ποιητὴς ἐξαίρετος μὰ καὶ γνώστης μέγας τῶν ἀνθρωπίνων, ἔλεγε πὼς «μεγαλοφυΐα εἶναι τὸ νὰ μπορεῖς νὰ ξαναγίνεσαι παιδὶ κατὰ βούληση». Νὰ χεις τὴν ἱκανότητα νὰ βυθίζεσαι στὰ περασμένα σου, νὰχεις τὴν ἀπόλυτη εὐκολία τῆς πλαστικῆς μνήμης—καὶ τὰ λυρικὰ της κλαδώματα. Νὰ μπορεῖς, ὅμα τὸ θέλεις, νὰ ψαρεύεις μέσα στὴν προϊστορία σου τὶς κεφαλαιώδεις στιγμὲς ποὺ σὲ φτιάσαν τέτοιο ποὺ εἶσαι σήμερα. Νὰ δένεσαι μὲ τὴ μνήμη σου, νὰ ἀποσύρεις ἀπ' αὐτὴν τὶς μεγάλες καὶ τὶς μικρές σου ὧρες ποὺ σὲ συνοδεύουν τωρα καὶ ποὺ σὲ κάνουν, ἐσωτερικά, ἄνθρωπο πλουσιώτερο. Αὐτὸ ποὺ, μὲ τὴ μνήμη, κατόρθωσε νὰ ἐπιτελέσει ἡ μεγαλοφυὴς ἀεργία τοῦ Προύστ, νὰ γίνει κτῆμα σου. Τὸ τεράστιο μάθημα τῆς «Ἀναζήτησης τοῦ Χαμένου Καιροῦ», πεζογραφικὸ κορύφωμα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς παγκόσμιας «λογοτεχνικῆς ἀναζήτησης», νὰ σοῦ γίνεται μάθημα καὶ σύντροφος καθημερινός. Ἡ μνήμη σοῦ συγκινησε; οἱ παλιές, οἱ στιγμὲς ποὺ ἔζησες σ' ἐκεῖνο τὸ διαμέρισμα ποὺ νοικιάζεται τώρα «ἐμπορικὸ γραφεῖο», ὁ ἀνήφορος ποὺ πῆρες κάποτε, γιὰ κάποιο σπίτι γιὰ «κάποιο νεαρὸ σφιχτοδεμένο σῶμα», ὅλος ὁ μέσαθε κρυμμένος σοῦ ἡδονικὸς ἄντρας, κι' ὁ ἄντρας ποὺ ἔτρεξε στὶς διαδηλώσεις γιὰ τὴ λευτεριὰ τῆς Ἱσπανίας γιὰ νὰ διαφεντέψει τὴν τιμὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἅμα μπορέσει καὶ ξαναφανεῖ ἐμπρός σου ὁ ἄντρας αὐτὸς τῆς παιδικότητας καὶ τῆς νιότης κατὰ βούληση, τότε σημαίνει πὼς εἶσαι ἐν τάξει. Ἢ πὼς εἶναι ἐν τάξει ἡ πολιτεία ποὺ σὲ φέρνει σὲ μιὰ τέτοια κατάσταση.

Γιὰ τοῦτο τὸ Παρίσι, ἐπειδὴ μοιθᾶ, κι' ἀναπλάθει, καὶ ἀχτιδώνει αὐτὲς τὶς συγκινήσεις τῆς μνήμης μας γίνεται ἡ ἀγαπητότατη πολιτεία.

Ὅσα ζήσαμε στοὺς δρόμους της, στὰ ἀνώνυμα δωμάτιά της, στὰ βουβά της ξενοδοχεῖα, στὰ ρουερὰ θέατρα, στὶς ἱστορικὲς πλατεῖες καὶ στὰ πανένδοξα μουσεια της παραμένουν συγκεντρωτῆρες σκέψης ἡδονῆς καὶ συγκίνησης μέσα στὸ πέλαγος τῆς ἀνθρώπινης περιπετειάς μας.

Τὰ περασμένα σου σὰν ἀναμνήσεις, τὰ τωρινά σου σαν καταστάσεις, πολλαπλασιάζονται, ὅπως μέσα στὴν κεφαλὴ καὶ στὶς φλέβες τοῦ μεθυσμένου. Καὶ τότε φαίνεσαι (κατάντικρα σὲ ἑαυτό σου) ποιός εἶσαι. Ἂν εἶσαι καλός, ἂν οἱ εὐγένειες μέσα σου δαιμονίζονται, ἡ καλωσύνη αὐτή, καὶ τὸ δαιμόνισμα αὐτὸ τῆς εὐγένειας, πολλαπλασιάζονται. Τὸ δόρυ τῆς ἀνωτερότητας, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς κρέλλας πολλαπλασιάζεται καὶ γίνεται κόσμος στρατός. Κι ἂν πάλι, ἡ κακία, ὁ φθόνος, ἡ φελλαγία κατοικοῦν μέσα σοῦ, πάλι κι αὐτὰ ὅλα τὰ κόπρανα πολλαπλασιάζονται καὶ γίνεσαι ρευστὸν τοῦ ὀχετοῦ.

Στὸ κρασὶ ἡ ἀλήθεια, λέγαν οἱ παλιοὶ ποὺ ξέραν πολλά. Στὸ Παρίσι ἡ ἀλήθεια! λέμε κι ἐμεῖς οἱ νεώτεροι ποὺ βλέπουμε κι ἀκοῦμε πολλά. Καὶ περιμένουμε, καὶ φοβόμαστε, κι ἐλπίζομε πολλά.

Κι ἐδῶ, πηγαίνοντας δίπλα δίπλα, χέρι μὲ χέρι μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἑτοιμάζουν «μελλούμενα ποὺ τραγουδοῦν», συλλογιέσαι τὴν πατρίδα σου... Γιατί, τί ἄλλο ὑπάρχει στὸν κόσμο αὐτόν, ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα κι ἀπὸ τὸν ἔρωτα; Συλλογιέσαι τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔζησες κοντά τους καὶ ποὺ εἶταν τόσο, πόσο καλύτεροι ἀπὸ τοὺς διάφορους ποὺ γνώρισες στὶς Εὐρῶπες. Κι' ὅμως τὶ ἔγιναν; Ποῦ βρίσκονται; Πῶς τοὺς ἔφαγε ἡ φελλαγία, ὥστε οἱ πιὸ προικισμένοι, ποὺ ἐδῶ θὰ εἶταν κορυφαῖοι, λαμπροὶ καλλιτέχνες, πῶς τοὺς ἔφαγε «ἡ ξένη ἀκρίδα», ὥστε νὰ γίνονται μεταξικὲς συμβιώσεις τοῦ πάγου καὶ τοῦ ρετσινόλαδου; Καὶ θυμᾶσαι τοὺς στίχους τοῦ αὐτοχτονημένου Καρυωτάκη:

«Ἔτσι ἂν τοὺς θέλει ὁ Θερβαντ-
(τές, ἐγὼ τοὺς εἶδα, μέσα
σὲ μιὰν ἀνάλγητη ζωή, τοῦ ὁ-
(νείρου τοὺς ἱππότες
ἀναντρα νὰ πεζέψουνε καί, μὲ
(πικρὴν ἀνέσα.
μὲ μάτια ὀγρά, τὶς χίμαιρες ν'
(ἀπαρνηθοῦν τὶς πρῶτες».

Ναί, εἶν' ἀνάλγητη ἡ ζωή μας ὅπως τὴ φτιάσαν οἱ μαῦροι ἐχτροί μας οἱ ξένοι, ὁποῦθε αἰσχρὰ κι ἂν ἔρχονται κι ἂν ἀτιμα μᾶς ταπεινώνουν, ἐμᾶς, τὰ ξυπόλητα παιδιὰ τῆς Εὐρώπης, ποὺ εἴμαστε ἡ τιμὴ της κ' ἡ πιὸ μεγάλη δόξα αὐτοῦ τοῦ πανάθλιου πολέμου. Καὶ μέσα σ' αὐτὲς τὶς ἀνειροπολήσεις σου τὶς πατριδόχαρες, σὲ παραστέκει πάλι τὸ Παρίσι, καὶ σὲ πολλαπλασιάζει.

Μέσα στὰ Μεγάλα Βουλεβάρτα, διασχίζοντας τὴν πλατεία τῆς "Ὀπερας, ἢ τὴν πλατεία τῆς Ὁμόνοιας ὅπου ἔπεσε μέσα στὴν καλάθα ἡ κεφαλὴ τοῦ τελευταίου Λουδοβίκου, καὶ παραπέρα στὸ Σαὶν-Μισὲλ κάτω ἀπὸ τὶς πανώριες καστανιές, πάλι ὁ ἦχος σου γυρνᾶ στὴν πατρίδα. Στὴν Ἀθήνα. Τὴν πανταχοῦ παροῦσα Ἀθήνα μας. Καὶ βγαίνουν ἐμπρός σου εἰκόνες τοῦ λαοῦ μας τοῦ «χιλιοπλανημένου» ποὺ στέκει μέσα στὶς τραγῳδίες καὶ τὶς προδοσίες, ἀκατανίκητος, ἔρχονται καὶ φέγγουν μέσα στὴν ψυχή σου οἱ ὁμορφιές του, τὰ χέρια, τὰ στήθεια τοῦ λαοῦ μας, καὶ δένονται ἀμέσως μὲ τοὺς ἐδῶ ἀνθρώπους, ποὺ φτιάσαν τὶς ἀξίες τῶν ἀνθρώπων, τὶς ἀρετές, τὶς ἐπιτυχίες τῶν ἀνθρώπων—κι ἀμέσως κι ἐσὺ φαντάζεσαι πὼς τὰ ἴδια ἔχουμε κι ἐμεῖς. Τὰ ἴδια φτιάσαμε. Καὶ στὰ παλιά, καὶ στὰ σημερινὰ χρόνια. Πότε αὐτοὶ οἱ ἐδῶ καλύτεροι. Πότε ἐμεῖς καλύτεροι. Ὁπότε γίνεται ἡ ἴδια αἰώνια ἀδελφωσύνη μέσα στὸ ποτάμι τοῦ Χάρου, δηλαδὴ τοῦ καιροῦ, δηλαδὴ τῆς δημιουργίας. Γιατὶ αὐτὴ εἶν' ἡ μεγάλη ὧρα τῆς πορείας σου ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς καστανιές ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς πλατεῖες ὅπου πέσανε μέσα στὴν καλάθα οἱ κεφαλὲς τῶν βασιλιάδων, αὐτὴ ἡ ὑψηλότατη ὧρα σου: ἄμα καταλάβεις πὼς ὁ θάνατος κ' ἡ δημιουργία πηγαίνουνε ἀντικρυστὰ καὶ πὼς παρ' ὅλο τοῦτο μόνο ἡ δημιουργία εἶν' ἡ δουλειὰ σου ἡ ἐπείσα σου, τὸ καθῆκον κ' ἡ δικαιολογία αὐτῆς τῆς πορείας σου, ποὺ λέγαμε. Ἄμα καταλάβεις...

Καὶ τὸ καταλαβαίνεις ὅτὶ Παρίσι. Εἶν' ἡ ὑπομερὴ του δύναμη ποὺ σ' ἀνα,κάζει νὰ τὴ καταλάβεις. Πουθενὰ ὁ θάνατος δὲν εἶναι τόσο πλησίον. Πουθενὰ ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας δὲν εἶναι τόσο σμα—γιὰ νὰ ξεφύγεις τὸν πλησίον θάνατον.

Χασομέρι δὲν ὑπάρχει μέσα σεοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου στέκει ἡ ἱστορία καὶ σὲ κοιτάζει.

Κι' ἂς εἶναι ὅλα ματαιότης ματαιοτήτων! ὅπως τραγουδᾶει τὸ ποτάμι. Κυλᾶ κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα Μιραμπώ, μὰ ἡ σκιὰ τοῦ Ἀπολλιναίρ «παραμένει».

«Οἱ μέρες περνοῦν κ' οἱ βδομά-
(δες περνοῦν
μήτε ὁ περασμένος καιρὸς
μήτε οἱ ἔρωτες ξαναγυρνοῦν
κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα Μιραμπώ
(κυλᾶ ὁ Σηκουανὸς
Ἔρχεται ἡ νύχτα, ἡ ὧρα χτυπᾶ
οἱ μέρες περνοῦν παραμένω».

Τὰ ξαίρεις, τὰ στοχάζεσαι καὶ λὲς πὼς κάτι πρέπει νάσαι, κάτι πρέπει νἄχεις κάνει στὴ ζωή σου, κάτι ν' ἀξίζεις γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ νιώσεις τὴν ἡδονὴ, τὴ γλυκαισθησία ποὺ ἐπιτρέπει νὰ λές: «Ματαιότης, ματαιοτήτων!»

Χρειάζεται μεγάλη ἐργασία, καὶ δεκαετίες πίστης γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ τὸ πεῖς, σταυτημένος, συγκινημένος στὸ περιπέτο τῆς γέφυρας.

Ἀλλοιώτικα θὰ εἶχες κυλήσει κι ἐσύ, ὅπως τὸ στοχάστηκες ἴσως κάποτε κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα μέσα στὸ θολὸ μοιραῖο τοῦ ποταμοῦ, ποὺ κυλάει.

Ἐδῶ πῆρες τὰ μαθήματα ποὺ σοῦ δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ στέκεις στὸ παραπέτο καὶ νὰ βλέπεις... Ἐδῶ ἔμαθες νὰ στέκεις καὶ νὰ εἶσαι θεατής.

Καὶ νὰ ξαίρεις πὼς ὁ θεατὴς ἔχει πολλὰ καθήκοντα, καθημερινῆς ἐργασίας καὶ πρέπει νὰ τὰ ἐκτελέσει ὥστε ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια νὰ ξανάρθει σ' αὐτὸ τὸ παραπέτο, γέροντας πλέον καὶ νὰ πεῖ: Ματαιότης ματαιοτήτων!

Ἀλλὰ νὰ νιώθει μεγάλη ἱκανοποίηση στὰ σπλάχνα του ποὺ θὰ τὸ λέει. Γκαργκαντοῦας τῆς ζωῆς νὰ βλέπει τὸ σκελετικὸ θάνατο. Καὶ νὰ μειδιᾶ.

EVERGOOD: Οἱ ἀδούλωτοι.

Τὸ ξένο διήγημα

ΤΟ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τοῦ H. G. WELLS

Τὸ μαργαριτάρι εἶναι ὁμορφότερο ἀπ' τὶς ἄλλες, τὶς πιὸ ἀστραφτερὲς κρυστάλλινες πέτρες —μᾶς λέει ὁ ἠθικολόγος— γιατὶ εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ πόνου ἑνὸς ζωντανοῦ πλάσματος. Πάνω σ' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ πῶ τίποτα γιατὶ τὰ μαργαριτάρια δὲν ἔχουν, γιὰ μένα, καμμιὰ γοητεία. Δὲν μὲ συγκινεῖ καθόλου τὸ θολό τους λοῦστρο. Οὔτε μπορῶ νὰ βγάλω μιὰ ἀπόφαση πάνω στὴν προαιώνια διαφορά, κατὰ πόσο, δηλαδὴ τὸ Μαργαριτάρι τῆς Ἀγάπης εἶναι ἡ σκληρότερη ἀπ' ὅλες τὶς ἱστορίες ἢ ἕνας ἄκακος μῦθος γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ὁμορφιᾶς.

Ἔγινε στὶς Βόρειες Ἰνδίες, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ γόνιμη γῆ μέσα σ' ὅλες τοῦ κόσμου, γιὰ τὶς θεῖες ἱστορίες τῆς ἀγάπης. Ἔγινε σὲ μιὰ ἡλιόλουστη χώρα, μὲ λίμνες καὶ πλούσια δάση καὶ λόφους καὶ καρπερὰ λειβάδια. Καὶ πέρα, μακριά, κρέμονταν στὸν οὐρανὸ τὰ μεγάλα βουνὰ —κορφές, ἁπαλὲς κι' ἀπότομες, ὁροσειρὲς ὁλόκληρες μὲ χιόνια ἀπάτητα, αἰώνια. Ἦταν ἐκεῖ ἕνας νεαρὸς πρίγκηπας, ἀφέντης τῆς χώρας ὅλης· καὶ βρῆκε μιὰ κοπέλλα ποὺ δὲν λέγεται ἡ ὀμορφιά της κ' ἡ χάρη της καὶ τὴν ἔκανε βασίλισσά του κι' ἄπλωσε τὴν καρδιά του στὰ πόδια της. Κι' ἔγινε ἡ Ἀγάπη δικιά τους, ὅλο χαρὲς καὶ γλύκες, ὅλο ἐλπίδες —μιὰ ἀγάπη μοναδική· τολμηρή, ὑπέροχη, ποὺ ξεπερνοῦσε κάθε τι ποὔχετε φανταστεῖ γιὰ τὴν ἀγάπη. Ἦταν δικιά τους γιὰ ἕνα χρόνο καὶ ἕνα μέρος ἑνὸς ἀκόμα χρόνου· καὶ τότε, ξαφνικά, ἀπόνα φαρμακερὸ δάγκωμα σ' ἕνα σύδεντρο ἡ κοπέλλα πέθανε.

Πέθανε, καὶ γιὰ ἕνα διάστημα ὁ πρίγκηπας, ἔμεινε πεσμένος στὸ κρεββάτι του, ἀμίλητος κι' ἀκίνητος ἀπ' τὸν μεγάλο πόνο. Φοβήθηκαν ὅτι θ' αὐτοκτονοῦσε καὶ δὲν εἶχε οὔτε γιοὺς οὔτε ἀδέλφια γιὰ νὰ τὸν διαδεχτοῦν. Δυὸ μερόνυχτα ἔμεινε ἔτσι ἐκπλωμένος μπροὺμυτα στὰ πόδια τοῦ ντιβανιοῦ ποὺ κρατοῦσε τὸ γαλήνιο, τὸ θεσπέσιο σῶμα της. Ὕστερα σηκώθηκε κι' ἔφαγε κι' ἄρχισε νὰ πηγαινοέρχεται μὲ τὴν ἠρεμία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει πάρει μιὰ μεγάλη ἀπόφαση. Εἶπε κι' ἔβαλαν τὸ σῶμα της σ' ἕνα φέρετρο ἀπὸ μολοῦβι ἀνακατεμένο μ' ἀσήμι, καὶ γιὰ νὰ τὸ ντύσει εἶπε κι' ἔκαναν ἕνα ἄλλο ἐξωτερικὸ φέρετρο, ἀπὸ τὸ πιὸ πολύτιμο κι' ἀρωματισμένο ξύλο δουλεμένο μὲ χρυσάφι, καὶ πάνω ἀπ' αὐτὸ θάμπαινε μιὰ ἀλαβάστρινη σαρκοφάγος σκαλισμένη μὲ πολύτιμα πετράδια. Κι' ἐνῶ ὅλα αὐτὰ γινόταν περνοῦσε τὴν περισσότερη ὥρα του στὰ σπιτάκια καὶ τὰ περίπτερα τοῦ κήπου, καὶ στὰ βασίλλεια καὶ τὰ διαμερίσματα τοῦ παλατιοῦ ποὺ σύχναζαν οἱ δυό τους πιὸ πολὺ καὶ θλιμένος, σκεφτόταν τὴν ὀμορφιά της. Δὲν ξέσκισε τὰ ροῦχα του οὔτε λερώθηκε μὲ στάχτες καὶ τσουβαλόπανα ὅπως ἦταν τὸ ἔθιμο, γιατὶ ἡ ἀγάπη του ἦταν πολὺ μεγάλη γιὰ τέτοιες ὑπερβολές. Στὸ τέλος, περιτριγυρισμένος ἀπὸ τοὺς συμβούλους του ἐμφανίστηκε στὸ λαό του καὶ τοῦ εἶπε τί εἶχε σκοπὸ νὰ κάνει.

Εἶπε ὅτι ποτὲ πιὰ δὲν θὰ μποροῦσε ν' ἀγγίξει γυναίκα, ποτὲ πιὰ δὲν θὰ μποροῦσε καὶ νὰ τὶς φέρει στὸ νοῦ του. Κι' ἔτσι, εἶπε, θάβρισκε ἕναν καλοφτιαγμένο νέο καὶ θὰ τὸν υἱοθετοῦσε καὶ θὰ τὸν ἔκανε κληρονόμο του, ἀφοῦ πρῶτα τὸν γύμναζε στὴ δουλειά του —ἔτσι ποὺ νὰ ἐκτελεῖ τὰ πριγκηπικά του καθήκοντα ὅπως ἄρμοζε. Ἀλλὰ ὅσο γιὰ τ' ἄλλα, θὰ ἔδινε τὸν ἔαυτό του, μὲ ὅλη του τὴν ἐξουσία μὲ ὅλη του τὴ δύναμη καὶ ὅλο του τὸ βιός, κάθε τί ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, γιὰ νὰ κάνει ἕνα μνημεῖο ἀντάξιο τῆς ἀσύγκριτης, ἀγαπημένης, χαμένης του Κυρᾶς. Ἕνα χτίριο μὲ τέλεια χάρη κι' ὁμορφιὰ ποὺ ὅμοιο του νὰ μὴν ἦταν ἄλλο, οὔτε νὰ μποροῦσε νὰ γίνει, ἔτσι ποὺ νἄμενε ὡς τὴν συντέλεια τοῦ Κόσμου ἕνα θαῦμα ποὺ νὰ τὸ τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ μιλοῦν γι' αὐτὸ καὶ νὰ λαχταροῦν νὰ τὸ δοῦν καὶ νἄρχονται ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς τῆς γῆς γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφτοῦν καὶ νὰ φέρουν στὴν μνήμη τους τ' ὄνομα καὶ τὴν θύμηση τῆς βασίλισσάς του. Καὶ τὸ χτίριο αὐτό, εἶπε, θὰ ὀνομαζόταν Μαργαριτάρι τῆς Ἀγάπης.

Καὶ οἱ σύμβουλοί του κι' ὁ λαὸς τοῦδωσαν τὴν ἄδεια νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ ἤθελε. Κι' αὐτὸς τὸ ἔκανε.

Ὁ ἕνας χρόνος ἔφερνε τὸν ἄλλο, κι' ὅλους τοὺς χρόνους αὐτὸς τοὺς ἔδινε στὸ χτίσιμο καὶ τὸ στόλισμα τοῦ Μαργαριταριοῦ τῆς Ἀγάπης. Κόπηκε ἕνας βράχος, ἐκεῖ ποὺ βρισκόταν, ἔτσι ποὺ νὰ σχηματιστεῖ μιὰ μεγάλη βάση ἀπ' ὅπου σοῦ φαινόταν ὅτι ἀγναντεύεις —ἀντίπερα ἀπ' τὴν κοιλάδα τοῦ κόσμου— τὴν χιονισμένη ἐρημιὰ τοῦ μεγάλου βουνοῦ. Ἀναμεσίς ἦταν χωριὰ καὶ λόφοι, ἕνα φιδωτὸ ποτάμι καὶ πέρα, μακριά, τρεῖς μεγάλες πόλεις. Ἐκεῖ, μέσα σ' ἕνα περίπτερο σπάνιας τέχνης, ἔβαλαν τὴν ἀλαβάστρινη σαρκοφάγο κι' ὁλόγυρά του στήθηκαν κολῶνες ἀπὸ περίεργη καὶ πανάρια πέτρα καὶ τοῖχοι καλοδουλεμένοι καὶ καλοσκαλισμένοι· κι' ἀκόμα χτίστηκε ἕνα μεγάλο οἰκοδόμημα, μ' ἕνα μεγάλο θόλο καὶ πυργίσκους καὶ τρούλους, κόσμημα σωστό. Τὸ σχέδιο τοῦ Μαργαριταριοῦ τῆς Ἀγάπης δὲν εἶχε στὴν ἀρχὴ τὴν τόλμη καὶ τὴν ἔμπνευση ποὺ πῆρε ἀργότερα. Ἦταν πιὸ μικρό, πιὸ λεπτεπίλεπτο, πιὸ μαζεμένο. Ὑπῆρχαν πολλὰ διαφανῆ διαζώματα καὶ ντελικάτες ἀρμαθιὲς ἀπὸ ρόζ κολῶνες, κι' ἡ σαρκοφάγος ἔμοιαζε μὲ παιδάκι ἐκπλωμένο ἀνάμεσα σὲ λουλούδια. Ὁ μεγάλος θόλος ἦταν σκεπασμένος μὲ πράσινα κεραμύδια, ἐνωμένα καὶ πλαισιωμένα μ' ἀσήμι, ἀλλὰ τὸν βγάλανε γιατὶ ἔδινε φτωχὴ ἐντύπωση, γιατὶ δὲν πρόβαλε μὲ τὴν μεγαλοπρέπεια ποὺ ἀπαιτοῦσε ἡ ὅλο καὶ πλατύτερη φαντασία τοῦ πρίγκηπα.

Γιατὶ τώρα πιὰ δὲν ἦταν ὁ χαριτωμένος νεαρὸς ποὺ εἶχε ἀγαπήσει τὴν μικρὴ βασίλισσά του. Τώρα ἦταν ἄντρας, σοβαρὸς κι' ἀποφασιστικός, ὁλοκληρωτικὰ δοσμένος στὸ χτίσιμο τοῦ Μαργαριταριοῦ τῆς Ἀγάπης. Κάθε χρόνος προσπάθειας ποὺ περνοῦσε τοῦ μάθαινε ὅλο καὶ νέες δυνατότητες ποὺ πρόσφεριαν οἱ ἀψίδες, οἱ τοῖχοι καὶ οἱ ἐπάλξεις· Ἡ κυριαρχία του πάνω στὸ ὁλικὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσει μεγάλωσε, κι' ἔμαθε ἑκατοντάδες πετράδια κι' ἀποχρώσεις καὶ τερτίπια ποὺ θὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὰ σκεφτεῖ στὴν ἀρχή. Τὸ αἰσθητήριό του γιὰ τὰ χρώματα εἶχε γίνει λεπτότερο καὶ ψυχρό. Δὲν τὸν ἔνοιαζε πιὰ γιὰ τὴν λάμψη τοῦ σμαλτωμένου χρυσοῦ, γιὰ τὴν λάμψη τοῦ φωταγωγημένου προσευχητάριου, ποὺ τόση ἐοχαρίστηση τοῦδινε στὴν ἀρχή. Κυνηγοῦσε τώρα τοὺς γαλάζιους χρωματισμοὺς τ' οὐρανοῦ καὶ τὶς ἁπαλὲς ἀποχρώσεις τῶν μεγάλων ἀποστάσεων, τὶς ἀδόρατες σκιὲς καὶ τοὺς ξαφνικοὺς χείμαρρους τῶν πορφυροπάλινων ἀναλαμπῶν—κυνηγοῦσε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ διάστημα. Μποὺχτισε τὴν χαρακτικὴ καὶ τὴν ζωγραφικὴ καὶ τὰ ψηφιδωτὰ στολίδια καὶ κάθε ἄλλη λεπτὴ καὶ πολύπονη δουλειὰ τῶν ἀνθρώπων. «Ἦταν νόστιμα πραγματάκια ἐκεῖνα», ἔλεγε γιὰ τὶς πρῶτες του διακοσμήσεις ἀλλὰ εἶπε νὰ τὰ βάλουν σὲ δευτερεύοντα χτίρια ὅπου δὲν θὰ ἐμπόδιζαν τὸ κύριο σχέδιό του. Καὶ τὸ καλλιτέχνημά του ἔπαιρνε ὅλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Μὲ θαυμασμὸ καὶ δέος ἔβλεπε ὁ λαός του τὸ Μαργαριτάρι τῆς Ἀγάπης ν' ἀφήνει τὶς ἀρχικές του βάσεις καὶ ν' ἁπλώνεται ἀσυγκράτητο σὲ πλάτος, ὕψος καὶ λαμπρότητα. Δὲν ἤξεραν καλὰ — καλὰ τί περίμεναν νὰ δοῦν ἀλλὰ ποτὲ δὲν περίμεναν κάτι τόσο θεσπέσιο. «Ὑπέροχα εἶναι τὰ θαύματα ποὺ κάνει ἡ ἀγάπη» ψιθύριζαν. Κι' ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ κόσμου, ὅποιες ἄλλες ἀγάπες κι' ἂν εἶχαν, ἀγαποῦσαν καὶ τὸν πρίγκηπα γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀφοσίωσής του.

Τὸ κέντρο τοῦ χτίριου τὸ διέσχιζε ἕνας μεγάλος, ἀνοιχτὸς διάδρομος ποὺ ὅσο πήγαινε τραβοῦσε περισσότερο τὴν προσοχὴ τοῦ πρίγκηπα. Ἐκεῖ, στὴν ἐσωτερική πύλη τοῦ χτίριου, ἡ ματιά του, χωρὶς νὰ σκαλώνει στὴν σειρὰ ἀπὸ τὶς κολῶνες ποὺ διέγραφαν τὸ μῆκος μιᾶς ἀπέραντης στοᾶς (οἱ κάθετες γαλάζιες κολῶνες τῆς κεντρικῆς ἐπιφάνειας εἶχαν ἀπὸ καιρὸ ἐξαφανιστεῖ) περνοῦσε πάνω ἀπ' τὴν στέγη τοῦ περίπτερου ὅπου ἦταν ἡ σαρκοφάγος καὶ περνώντας μέσ' ἀπὸ ἕνα ὑπέροχα σχεδιασμένο ἀνοιγμα σταματοῦσε, διακόσια μίλια μακριά, στὴ χιονάτη ἐρημιὰ τοῦ μεγάλου βουνοῦ, τοῦ ἄρχοντα ὁλων τῶν βουνῶν. Οἱ κολῶνες καὶ οἱ ἀψίδες καὶ οἱ ἐπάλξεις καὶ οἱ στοές, ἁπλώνονταν κι' ὑψώνονταν δεξιὰ κι' ἀριστερά, κι' ἦταν τέλειες ἀλλὰ καὶ διακριτικές, σὰν πελώριοι ἀρχάγγελοι ποὺ περιμένουν στὴν σκιὰ ἕτοιμοι νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸν Θεό τους. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶδαν γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὴ τὴν αὐστηρὴ ὁμορφιά, σάστισαν κι' ὕστερα ρίγησαν καὶ προσκύνησαν οἱ καρδιές τους.

Πολὺ συχνὰ συνήθιζε ὁ πρίγκηπας νἄρχεται καὶ νὰ στέκεται ἐκεῖ καὶ νὰ κοιτάζει ἐκεῖνη τὴν ἄποψη, βαθειὰ συγκινημένος ἀλλ' ὄχι κι' ὁλότελα ἱκανοποιημένος ἀκόμα. Ἔνοιωθε ὅτι τὸ Μαργαριτάρι τῆς Ἀγάπης ἤθελε κάτι ἀκόμα ἀπ' αὐτὸν γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἡ ἀποστολή του. Δὲν σταματοῦσε νὰ δίνει διαταγὲς γιὰ κάποια μικρὴ μεταρρύθμιση ἢ ν' ἀνακαλεῖ καμμιὰ πρόσφατη μετατροπή. Καὶ μιὰ φορὰ εἶπε ὅτι ἡ σαρκοφάγος θὰ φαινόταν πιὸ καθαρὴ κι' ἁπλῆ χωρὶς τὸ περίπτερο· καὶ ἀφοῦ τὸ κοίταξε πολλὴ ὥρα μὲ σταθερὴ ματιά, διάταξε νὰ λύσουν τὸ περίπτερο καὶ νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ κεῖ.

Τὴν ἄλλη μέρα ἤλθε καὶ δὲν εἶπε τίποτα. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα, καὶ τὴν ἄλλη. Ὕστερα πέρασαν δυὸ ὁλόκληρες μέρες χωρὶς καθόλου νὰ πατήσει ἐκεῖ. Ὅταν γύρισε εἶχε μαζοῦ του ἕναν ἀρχιτέκτονα, δυὸ ἀρχιτεχνίτες καὶ μιὰ μικρὴ ἀκολουθία. Στάθηκαν ὅλοι, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο, καὶ κοιτοῦσαν τὴν γαλήνια ἀπεραντοσύνη τοῦ ἄθλου τους. Ἡ τελειότητά του δὲν πρόδινε οὔτε ἴχνος ἀνθρώπινου κάματου. Λὲς κι' ὁ Θεὸς τῆς φυσικῆς ὁμορφιᾶς εἶχε ἀφομοιώσει τὸ νιογέννητό τους. Ἕνα μόνο πρᾶγμα τάραζε τὴν ἀπόλυτη ἁρμονία: Ἡ σαρκοφάγος ἔδινε τὴν αἴσθηση μιᾶς καποιας δυσαναλογίας. Τὸ μέγεθος δὲν εἶχε ἀλλάξει καθόλου ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες —καὶ πῶς θὰ ἦταν, ἀλήθεια, δυνατὸν ν' ἀλλάξει; Προκαλοῦσε τὸ μάτι. Ἔσπαζε τὸ ξετύλιγμα τῶν γραμμῶν. Μέσα στὴ σαρκοφάγο ἐκείνη ἦταν ἡ μολυβένια κι' ἀσημένια θήκη καὶ μέσα στὴν μολυβένια κι' ἀσημένια θήκη ἦταν ἡ Βασίλισσα, ἡ ἀγαπημένη, ἡ ἀθάνατη ἀφορμὴ ὅλης αὐτῆς τῆς ὁμορφιᾶς. Ἀλλὰ τώρα ἡ σαρκοφάγος δὲν φαινόταν παρὰ σὰν ἕνα σκοτεινό, μακρόστενο πραγματάκι, μιὰ παραφωνία μέσα στὴν μεγαλειώδη ἄποψη τοῦ Μαργαριταριοῦ τῆς Ἀγάπης. Ἦταν σὰν κάποιος νάχε ρίξει μιὰ βαλίτσα πάνω στὴν κρυστάλλινη θάλασσα τ' οὐρανοῦ.

Ὁ πρίγκηπας ἔμεινε γιὰ πολὺ σκεφτικὸς, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἤξερε τί σκέψεις περνοῦσαν ἀπ' τὸν νοῦ του.

Τέλος μίλησε. Ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του:

— Πάρτε αὐτὸ τὸ πρᾶμα ἀπὸ κεῖ, εἶπε.

Μετ. ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΕΖΟΥ

ΚΑΜΠΡΙΤ

Τοῦ Φρίξου ΛΥΒΙΚΟΥ

Στὸ Καμπρὶτ μᾶς φέρανε ἀπὸ τὸ Χελουάν, Ἰούλιο μῆνα. Κείνη τὴ μέρα, νοιώσαμε τί πάει νὰ πεῖ ἀφρικάνικη κάψα. Τ' αὐτοκίνητα ποὺ μᾶς μετέφεραν καίγαν ὅπου τ' ἄγγιγες, στὶς λαμαρίνες τους, στὰ σιδερικά τους, παντοῦ. Ὁ ἀγέρας ὅπως τρέχαμε μᾶς χτυποῦσε τὰ πρόσωπα ζεστὸς σὰν πιρωμένος ἀτμὸς ποὔβγαινε ἀπὸ μιὰ γιγαντένια ἀτμομηχανή· Τὸ Καμπρὶτ εἶτανε καινούργιο στρατόπεδο. Πρῶτοι ἐμεῖς τὸ ἐγκαινιάσαμε. Ὅταν φτάσαμε μεσημέρι, δώδεκα ἡ ὥρα, δὲν εἶταν στημένες σκηνές. Ἐμεῖς εἴμαστε ψημένοι, λαχανιασμένοι, ἀλαφιασμένοι ἀπὸ τὴ ζέστα καὶ κουβαλούσαμε στοὺς ὤμους μας τοὺς σάκκους μας ἀπὸ κεῖ ποὺ μᾶς ξεφόρτωσαν τ' αὐτοκίνητα ὡς μέσα στὰ κλουδιά μας. Ἄμμος ζεστή, ἀγέρας καφτός, ἥλιος πυρωμένος. Ποῦ νὰ κρυφτοῦμε; Μοιάζαμε μὲ ζᾶ ποὺ τᾶχαν χαμένα, θέλαμε κάπου νὰ χωθοῦμε νὰ τοῦ ξεφύγουμε τοῦ ἥλιου. Μὰ μονάχα ἄμμος εἶτανε γύρω μας καὶ σύρματα· τὰ σύρματα ἴσκιο δὲν κάνουν. Ὅμως εἶτανε καὶ μιὰ μικρὴ παραγκούλα· Ὁρμήσαμε μέσα. Εἶτανε σὰ φοῦρνος. Εἶχε ἀπὸ πάνω λαμαρίνα. Ἠαπλωθήκανε ὅσους χώρεσε μέσα. Καμμιὰ δεκαριὰ ποὔχαν πάθει ἡλίαση, πέσανε στὸν ἴσκιο π' ἔρριχνε ἡ παραγκούλα κ' οἱ φαντάροι οἱ ἄλλοι τοὺς κάναν ἀέρα μὲ τὰ δίκωχα. Οἱ πολλοὶ μεῖναν στὸν ἥλιο· Ἄλλοι πάνω στοὺς σάκκους καθισμένοι νὰ καπνίζουν μὲ πεῖσμα, ἄλλοι ξαπλωμένοι μ' ἕνα μαντῆλι στὸ πρόσωπο κι' ἄλλοι ἀφοῦ γυμνώθηκαν κ' ἔμειναν μὲ τὰ σώβρακα κόβαν βόλτες δυὸ-δυό, τρεῖς-τρεῖς μὲς στὸ λιοπῦρι.

Στὴ μέση τοῦ στρατοπέδου εἶταν μιὰ βρύση. Τρέξαμε σὰν τρελλοὶ στὸ νερό. Ἔκαιγε. Ἀδύνατο ν' ἀφήσεις τὸ χέρι σου κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ νερό. «Ἀπὸ δῶ θὰ πιοῦμε; ρωτοῦσαμε· Τοῦτο καίει.»

Ἔτσι μᾶς ὑποδέχτηκε τὸ Καμπρίτ. Ὅμως ἀπὸ τὸ Καμπρὶτ βλέπαμε τὴ θάλασσα. Εἶτανε κεῖ οἱ λίμνες τοῦ καναλιοῦ τοῦ Σουέζ, εἶτανε κεῖ ἡ ἀζουρένια γραμμὴ μαριόλα, γητέφτρα γιὰ νὰ τὴ βλέπουμε καὶ νὰ μᾶς περνᾶνε ὅλα, γιατὶ τὴ νοιώθαμε κοντά μας κείνη τὴν ἀπέραντη ἀγκαλιὰ τοῦ κόσμου ποὺ τὴν ἴδια ὥρα χάϊδευε τὸ κορμὶ τῆς Πατρίδας π' ἀναμαλλιάρα ριχνόνταν στὶς τρομερὲς κρυφὲς καὶ φανερὲς μάχες κείνου τοῦ καλοῦ καιροῦ τοῦ 1944. Εἶτανε κεῖ ἡ θάλασσα ἡ αἰώνια ἑλληνικὴ ἰλαχτάρα κι' ὁ ἥλιος ποὺ μᾶς φλόγιζε μᾶς παιχνίδιζε καὶ χαμογελοῦσε χιλιάδες χρυσὰ χαμόγελα μαζί της.

Σὰν ἔφυγε ὁ ἥλιος, πήραμε ἀναπνοή· Μὰ τὸ Καμπρὶτ δὲν εἶτανε τόσο κακὸ ὅσο μᾶς πρωτοφάνηκε. Εἶτανε καλύτερο ἀπὸ τὸ Χελουάν· Δὲν εἶχε τὶς μυῖγες του τὶς συχαμερές, κεῖνα τὰ βρωμερὰ σύννεφα ποὺ κολλοῦσαν στὰ μάτια. Δὲ μᾶς φρουρούσανε Συυτανέζοι, οὔτε ἰνδοκινέζοι, οὔτε πίκετ ἰγγλέζικα. Μᾶς φρουρούσανε Ἕλληνες. Δὲν εἴχαμε σὰν τὸ Χελουὰν δίπλα μας Ἰταλοὺς καραμπινιέρους αἰχμάλωτους ν' ἀγανακτεῖ κάθε στιγμὴ ἡ ψυχή μας. Τρώγαμε καλύτερα στὸ Καμπρίτ, δὲν πεινούσαμε καὶ περνοῦσε μπρὸς ἀπ' τὸ στρατόπεδο καμμιὰ διακοσαριὰ μέτρα ὁ δρόμος Καΐρου — Σουὲζ κι' ἀδιάκοπα μαντήλια μᾶς χαιρετοῦσαν. Τὸ ζεστὸ νερὸ τῆς βρύσης σὰν ἔμενε στὰ παγούρια στὸν ἴσκιο κρύωνε. Ἔπειτα τὰ νέα τότες εἶταν πιὸ αἰσιόδοξα ὅλοι περιμέναμε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα τὸ μήνυμα ἀπὸ τὸ Λίβανο, τὴ συμφωνία, τὴν Ἕνωση κ' ἡ ἀδιάκοπη σκέψη μας νὰ πᾶμε στὸ μέτωπο, μᾶς νανούριζε πάλι τὶς καρδιές.

Μὰ τῶπαιμε καὶ πρίν. Εἴχαμε τὴ θάλασσα κοντά μας. Μᾶς ἀλάφρυνε τὴν ψυχή μας. Οἱ ταντάροι στεκόνταν ὀρθοὶ ἀκουμπισμένοι στὰ σύρματα καὶ βλέπανε ἀχόρταγα τὴ θάλασσα, τὴν ἀγάπη μας, τὴν ἐλπίδα μας, τὴ χαρά μας. Ἄ, πόσο τὴ λατρεύαμε τὴ θάλασσα στὸ Καμπρίτ, τὴ χαϊδεύανε τὰ μάτια μας κείνη τὴ βαθυγάλαζη λουριδίτσα σὰν τὴν πιὸ γλυκειὰ ἐρωμένη, τῆς λέγαμε στίχους, τῆς τραγουδούσαμε τραγούδια. Εἴτανε ὁλέπεις ὁ δρόμος γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸ σπιτικό, γιὰ τὴ Λεφτεριά.

Στὸ Καμπρὶτ εἴχαμε τὴ θάλασσα νὰ τὴ βλέπουμε, μὰ θέλαμε καὶ τὸ πράσινο· Νἄχαμε ἕνα πευκάκι, μιὰ ἐλιά, ἕνα πλατάνι. Νὰ βλέπαμε κάπου λίγο πράσινο, ὄχι ὅλο ἄμμο, ἄμμο· Εὐτυχῶς εἴχαμε τὸ νερό. Μὲ τὸ νερὸ καὶ τὴν ἄμμο κάμαμε λάσπη καὶ φυτέψαμε μπιζέλια καὶ φασόλια. Ἕνα δύο μέτρα ἔξω ἀπὸ κάθε σκηνή. Ὁ συναγωγισμὸς εἶτανε μεγάλος. Ὥσπου ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες εἴδαμε μιὰ μεγάλη ἐπιγραφὴ ἔξω ἀπ' τὴ σκηνὴ Ἰτοῦ Αἰμίλιου. «Ἀγαπᾶτε τὰ δάση». Τὰ δάση μας εἶχαν ὕψος ἀπὸ 4 δάχτυλα ὡς μισὴ πιθαμή, τὸ πιὸ πολύ. Ὅμως μᾶς παρηγορούσανε·

Στὸ Καμπρὶτ διαβάζαμε. Ὧρες ὁλόκληρες, κάθε σκηνὴ χωριστά. Ἂν ἔκανε κανεὶς μιὰ βόλτα ἔξω ἀπ' τὶς σκηνὲς ἄκουγε «Τὰ πρωτόγονα ἐργαλεῖα τοῦ ἀνθρώπου μποροῦνε νὰ θεωρηθοῦνε σὰν προέκταση τοῦ χεριοῦ»···· «Οἱ νόμοι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι... τὸ ποσὸν σὲ ποιόν... ἡ ἄρνηση τῆς ἄρνησης...» Ὅλα τοῦτα τὰ μαθήματα ποὺ σ' ἀλήθεια φανερώναν στοὺς πιὸ πολλοὺς ἕνα πρωτόφαντο φῶς τὰ λέγαμε ἀστειευόμενοι «προέκταση τοῦ χεριοῦ». Ὁ Μάνθος δὲν τὰ χώνευε. «Μὲ συγχωρεῖτε, ἔλεγε, ἐγὼ δὲν τὴν καταλαβαίνω τὴν πολιτικὴ οἰκονομία, λυπηθεῖτε με, λεφτερῶστε με ἀπὸ τὴν προέκταση τοῦ χεριοῦ καὶ σᾶς γράφω ἕνα σκὲτς τὴν ἡμέρα». Εἴτανε ὅμως ὁ Παρασκευᾶς ποὺ μποροῦσε νὰ σοῦ μιλάει δυὸ ὧρες γιὰ τὴ διαφοροποίηση καὶ γιὰ τὶς ἀντιθέσεις τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ὁ Μάνθος ὅμως μᾶς ἔκαμε τὸ ἄγαλμα. Μιὰ μέρα μᾶς εἶπε. Θὰ κάμουμε ἕνα ἄγαλμα τέσσερα μέτρα ψηλὸ νὰ τὸ βλέπουν τ' αὐτοκίνητα ποὺ πᾶνε γιὰ τὸ Σουέζ. Σύμφωνοι, νὰ γίνει, εἴπαμε ὅλοι. Νερὸ καὶ ἄμμο εἴχαμε, τίποτ' ἄλλο ὅμως. Δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἤθελε ἕνα σκελετό. Τότες δανειστήκαμε ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ δημόσιο 2 μεγάλα κοντάρια

ἀπὸ σκηνὲς κι' ὁ σκελετὸς ἔγινε. Γιὰ βάση βάλαμε κουτιὰ ἀπὸ κονσέρβες ἄδεια ποὺ τὰ γεμίσαμε μὲ ἄμμο καὶ ριχτήκαμε συνεργεῖα νὰ κάνουμε λάσπη. «Θὰ κάμουμε μιὰ ἀνταρτοπούλα καραγκούνα», εἶπε ὁ Μάνθος. Τότες τσουγκριστήκαμε λίγο μὲ τὴ διοίκηση τῆς φρουρᾶς· «Νὰ μὴ γίνει τὸ ἄγαλμα». —«Γιατί;» — «Δὲν ἐπιτρέπουνε οἱ Ἰγγλέζοι». — «Θὰ γίνει». —«Θἄρθουμε μέσα νὰ τὸ ρίξουμε». — «Ἐλᾶτε». Τὸ ἄγαλμα ἔγινε. Μιὰ ἀνταρτοπούλα λεβέντρα τέσσερα μέτρα ψηλὴ μὲ τὰ φυσεκλίκια καὶ τ' ὅπλο νὰ κυττάει κατὰ τὸ Βορρηᾶ. «Μπράβο, μᾶς εἶπαν καὶ οἱ ἀπ' ἔξω κ' ἦρθε ἕνας Ἰγγλέζος ταγματάρχης καὶ μᾶς ἔφερε δυὸ σακκιὰ τσιμέντο νὰ τὸ περάσουμε ἀπ' ἔξω. Τὸ μπράβο τοῦ ἄξιζε πρῶτα τοῦ Μάνθου.

Κάμαμε καὶ τ' ἀποκαλυπτήρια. Παράταξη μὲ τοὺς ἀξιωματικούς μας μπροστά, λόγους, τραγούδια. Ζήτω οἱ ἀντάρτες μας. Εἴχαμε κρυμμένη καὶ μιὰ φωτογραφικὴ μηχανὴ ποὺ τὴ γλύτωσε κάποιος ἀπὸ τὶς ἔρευνες. Οἱ «ἀπ' ἔξω» μᾶς φέρανε μυστικὰ φίλμ, βγάλαμε καὶ φωτογραφίες καὶ τὶς φέραμε ἔπειτα καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Κάποια μέρα τρομάξαμε στὸ Καμπρίτ. Τὰ χρειαστήκαμε. Πολλοὶ φαντάροι βρήκανε στὶς σκηνές τους τ' ἀπόβραδο κάτι ζῶα σὰ μεγάλη ἀράχνη ἢ σκορπιό· ποὔχανε ὕψος δύο-τρία δάχτυλα καὶ τρέχαν μὲ σάλτους σὰ διαβολεμένα. Ὁ Παπαντώνης καὶ ἄλλοι Σαμιῶτες εἴπανε: «Εἶναι, παιδιά, ἐφταλουτροῦ. Ἂν σὲ δαγκάσει πεθαίνεις. Χρειάζεται νὰ σοῦ κάμουνε ἑφτὰ λουτρὰ καὶ ζήτημα εἶναι ἂν τὴ γλυτώσεις». Τώρα ἐμεῖς εἴμαστε μαθημένοι ἀπὸ τοὺς τερατώδικους σκορπιοὺς τῆς Συρίας ποὺ μαυρίζαν οἱ φαντάροι σὰν τοὺς δάγκαναν, ἀλλὰ μὲ τοῦτη τὴν ἐφταλουτροῦ τὰ χάσαμε.

Τ' ἀπογευματάκι ποὺ τελείωνε ἡ «προέκταση τοῦ χεριοῦ» βγαίναμε ἀπὸ τὶς σκηνές μας καὶ καθόμαστε μὲ τὰ κοντὰ παντελονάκια, γυμνοὶ ὡς τὴ μέση καὶ ξυπόλητοι ὅλοι, μαζωμένοι νὰ διασκεδάσουμε. Εἴτανε ἡ ὥρα τοῦ γλεντιοῦ ἡ «ψυχαγωγία μας». Τραγούδια ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη, ποιήματα ἀπὸ τὸ Θανάση Βάγια τοῦ Βαλαωρίτη ὡς τὸν Ὀδηγητὴ τοῦ Βάρναλη. Τότες φώναζε κανένας: «ἐφταλουτροῦ, παιδιά». Κι' ἔβλεπες τὸ Φανουράκη πρῶτο καὶ καλύτερο κι ὅλους τοὺς φαντάρους νὰ πηδᾶνε σάλτους φηλὰ σὰν νὰ γινόνταν κεῖ στὴν ἔρημο κανένας νέγρικος ἀλλοκοτος, πολεμικὸς χορός. «Ἐφταλουτροῦ». Καὶ τότες γινόνταν ἡ μεγάλη στίβα κ' οἱ ἤσυχοι τραβοῦσανε στὶς σκηνὲς τους γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό. Ὥσπου ὁ Νεράντζης ἕνα ἀπόγευμα ἔτρεξε καὶ εἰδοποίησε ὅλο τὸ στρατόπεδο. «Ἀπάνω στὸν ὑπίλαρχο τὸ Δούκα περπατᾶνε δύο ἐφτα

ΤΟ ΙΝΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ(*)

Τοῦ Ἰνδοῦ Σ. ΚΑΒΙΑΝΙ

Ἀπό τότε ποὺ ἡ Βρεττανικὴ κυβέρνηση ἔρριξε στὸν Ἰνδικὸ ὠτίβο, στὶς 16 Μαΐου, τὸ «χρυσὸ μῆλο» μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς φίλους μου μοῦ τόνισαν τὴν ἱκανοποίησή τους γιὰ τὴ Βρεττανικὴ αὐτὴ χειρονομία. «Νά» μου εἶπαν «οἱ Βρεττανοὶ ἐχτελοῦν τὴν ὑπόσχεσή τους θὰ χαρίσουν τὴν ἐλευθερία στὴ χώρα σας». Κάπως ὅμως διαφορετικὰ ἔχουν τὰ πράγματα.

Οἱ Ἰνδίες εἶναι μιὰ ἀπέραντη χώρα. Κ' ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι μιὰ Βρεττανικὴ ἀποικία. Εἶναι διαιρεμένη στὶς Βρεττανικὲς Ἰνδίες καὶ στὰ Ἰνδικὰ Πριγκηπάτα. Οἱ Βρεττανικὲς Ἰνδίες εἶναι χωρισμένες σὲ δεκάξη ἐπαρχίες. Οἱ ἐπαρχίες αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦν ἐθνολογικὲς ἑνότητες. Σχηματίστηκαν τυχαῖα στὸν 19ο αἰώνα, γιὰ διοικητικοὺς λόγους. Οἱ Βρεττανοὶ κυβερνοῦν τὶς Ἰνδίες μ' ἕναν Ἀντιβασιλέα ποὺ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος σὲ κανένα ἰνδικὸ σῶμα, μὰ στὴ Βρεττανικὴ κυβέρνηση. Διορίζει ἕνα ἐνδεκαμελὲς ἐχτελεστικὸ συμβούλιο, ποὺ ἔχει γνώμη ἀποκλειστικὰ πάνω σὲ διοικητικὰ ζητήματα. Δὲν εἶναι ὑπεύθυνο σὲ κανένα ἰνδικὸ νομοθετικὸ σῶμα. Ὁ Ἀντιβασιλέας ἔχει μεγάλα ἐχτελεστικὰ καὶ νομοθετικὰ προνόμια. Ἡ Βρεττανικὴ κυβέρνηση διορίζει τοὺς διοικητὲς στὶς ἐπαρχίες, ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι στὸν Ἀντιβασιλέα.

Τὰ Ἰνδικὰ Πριγκηπάτα περιλαβαίνουν τὸ 1/3 τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι σκόρπια σ' ὅλη τὴν ἔχταση της. Ἀνέρχονται σὲ 562 κι' ὀνομάζονται κατ' εὐφημισμὸ «πολιτεῖες». Δημιουργήθηκαν ἀπὸ τοὺς Βρεττανοὺς τὸ 18ο καὶ 19ο αἰώνα. Κάθε τέτοια πολιτεία εἶναι βρεττανικὸ προτεκτοράτο κι ὁ πρίγκηπας βασιλεύει σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Ἀντιβασιλέα ποὺ διορίζει σ' αὐτὲς ἐκπρόσωπούς του. Οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοὶ εἶναι οἱ πραγματικοὶ κυβερνῆτες. Κανένας πρίγκηπας δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει ὁποιοδήποτε νόμο, χωρὶς τὴν προηγούμενη ἔγκρισή τους.

Στὶς Ἰνδίες ὑπάρχουν δυὸ μεγάλα κόμματα: τὸ Ἰνδικὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο κ' ἡ Μουσουλμανικὴ Ἕνωση. Εἶναι πολιτικὰ κι ὄχι θρησκευτικὰ κόμματα. Τὸ τρίτο μεγαλύτερο κόμμα εἶναι τὸ κομμουνιστικό. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ κόμματα ἔχουν, γιὰ κύριο αἴτημά τους, τὴν ἀνεξαρτησία τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ Μουσουλμανικὴ Ἕνωση γυρεύει ἀκόμα σχηματισμὸ ἑνὸς ἀνεξάρτητου Μουσουλμανικοῦ κράτους — τὸ Πακιστάν. Τὸ κόμμα τοῦ κογκρέσσου ἀντιτίθεται στὸ αἴτημα αὐτὸ τῶν Μουσουλμάνων. Ἐχτὸς ἀπὸ τὰ κόμματα αὐτὰ ὑπάρχει ἡ Πανινδικὴ Συνδικαλιστικὴ Ἕνωση, ποὺ ἐκπροσωπεῖ 5.000.000 ἐργάτες καὶ τὸ Πανινδικὸ Ἀγροτικὸ Κόμμα.

Στὰ τελευταῖα πέντε μὲ ἕξη χρόνια, παρὰ τὴν πεῖνα τὶς μαζικὲς συλλήψεις, τοὺς τουφεκισμοὺς καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ κατάργηση τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἀπὸ τὴ Βρεττανικὴ διοίκηση, τὸ Ἰνδικὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα σημείωσε τεράστια ἀνάπτυξη. Ποτὲ ἡ ἀντίθεση κατὰ τῶν Βρεττανῶν δὲν ἤτανε μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι εἶναι τώρα. Τὰ μέλη τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τῆς κοινοβουλευτικῆς ἀποστολῆς, ποὺ ἐπισκέφτηκαν τὶς Ἰνδίες τὸν περασμένο χειμῶνα, ἐπιστρέφοντας στὸ Λονδῖνο ἐδήλωσαν «πὼς τὰ τελευταῖα γεγονότα ὅπως ἡ ναυτικὴ ἐξέγερση (ὅταν οἱ Ἰνδοὶ κατάλαβαν 26 Βρεττανικὰ πλοῖα) κ' οἱ συγκρούσεις στὴν Καλκούτα καὶ τὴ Βομβάη, εἶναι προειδοποιήσεις τῆς ἔκρηξης ποὺ ἔρχεται».

Ἡ πίεση αὐτὴ τοῦ λαοῦ, ποὺ ὅλο καὶ μεγαλώνει ὑποχρεώνει τοὺς Βρεττανοὺς ν' ἀναθεωρήσουν τὶς σχέσεις τους μὲ τὶς Ἰνδίες. Εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπαναλάβουν τὸ λάθος τῶν προγόνων τους πρὶν διακόσια σχεδὸν χρόνια μὲ τοὺς Ἀμερικανούς. Ὁ Ἄτλυ φαίνεται νὰ εἶναι εὐφυέστερος ἀπὸ τὸ Γεώργιο Γ'. Δὲ θέλει νὰ τὰ χάσει ὅλα· προτιμᾶ νὰ παζαρέψει μὲ τὴν Ἰνδικὴ ἡγεσία.

Οἱ Βρεττανοὶ δοκιμάζονται πὼς ἀφοῦ τὰ δύο Ἰνδικὰ κόμματα — τοῦ Κογκρέσσου κ' ἡ Μουσουλμανικὴ Ἕνωση — δὲ συμφωνοῦν, τότε δὲ μένει ἄλλο τίποτα παρὰ νὰ γίνει ἀποδεχτὸ τὸ δικό τους σχέδιο, ποὺ θὰ ἱκανοποιήσει καὶ τὰ δυὸ μέρη. Τὸ σχέδιο βέβαια εἶχε καταστρωθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξη τῆς ἀποστολῆς κι ἀποβλέπει στὸ νὰ προστατέψει τὰ βρεττανικὰ συμφέροντα κι ὄχι νὰ ἱκανοποιήσει κανένα ἀπὸ τὰ δυὸ κόμματα. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς ἦταν νὰ δημιουργήσει, στὶς συζητήσεις της μὲ τοὺς Ἰνδοὺς ἡγέτες, μιὰ τέτοια κατάσταση ποὺ νὰ γίνει τὸ σχέδιό της ἀποδεχτό.

Τὸ σχέδιο αὐτὸ καταστρώθηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Κούπλαντ, ποὺ εἶναι σύμβουλος τοῦ Γραφείου Ἰνδικῶν ὑποθέσεων τοῦ Λονδίνου κ' ἦρθε στὶς Ἰνδίες τὸ 1942 ὡς γραμματέας τοῦ σὲρ Στάφορντ Κρίπς. Ἔγραψε ἕνα μεγάλο βιβλίο μὲ τίτλο: «Ὁ Ἰνδικὸ πρόβλημα». Κατὰ τὸν καθηγητὴ Κούπλαντ οἱ Ἰνδίες πρέπει νὰ χωριστοῦν σὲ τρία μέρη: τὴν Ἰνδικὴ ζώνη, τὴ Μουσουλμανικὴ ζώνη καὶ τὴν Πριγκηπικὴ ζώνη. Ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερα τὴ σημασία τῆς πριγκηπικῆς ζώνης σ' αὐτὴν οἱ Βρεττανοὶ θὰ ἔχουν τὶς βάσεις τους καὶ τὶς στρατιωτικὲς ἐγκαταστάσεις τους. Ὅταν ὁ τύπος τῶν Ἰνδιῶν κατάκρινε τὸ σχέδιο αὐτό, τὸ βιβλίο τοῦ κ. καθηγητὴ ἀνατυπώθηκε, ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴ Κυβέρνηση, μὲ μιὰ ἐλαφριὰ μετατροπή. Προβλέπει ἡ ἑνωθοῦν οἱ τρεῖς ζῶνες.

Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ γίνεται φανερὸ πὼς ἡ Βρεττανικὴ κυβέρνηση εἶχε πάρει τὶς ἀποφάσεις της, πολὺ πρὶν νὰ συζητήσει τὸ πρόβλημα μὲ τοὺς ντόπιους ἡγέτες. Πραγματικά, τὸ σχέδιο Κούπλαντ καταστρώθηκε τὸ 1943, ὅταν ἀκόμα κυβερνοῦσε ὁ Τσῶρτσιλ. Ὁ Ἄτλυ κι ὁ Μπέβιν ἐχτελοῦν πιστὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ Τσῶρτσιλ γιὰ τὶς Ἰνδίες ὅπως καὶ ἄλλοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὶς προτάσεις αὐτὲς «θὰ σχηματιστεῖ μιὰ μεταβατικὴ κυβέρνηση, ὥσπου νὰ ψηφιστεῖ τὸ νέο σύνταγμα». Ἡ κυβέρνηση αὐτὴ «θὰ ἔχει τὴν ὑποστήριξη τῶν μεγάλων κομμάτων» καὶ ἡ δικαιοδοσία της θὰ εἶναι ἡ προβλεπόμενη ἀπὸ τὸ ψήφισμα τοῦ 1935 τῆς Ἰνδικῆς Κυβέρνησης. Σύμφωνα μ' αὐτὸ ἡ κεντρικὴ κυβέρνηση λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τοῦ Ἀντιβασιλέα, ποὺ διορίζεται ἀπὸ τὴ βρεττανικὴ Κυβέρνηση κ' εἶναι ὑπεύθυνος μονάχα σ' αὐτή. Κάτω, λοιπόν, ἀπὸ μιὰ τέτοια διατυπορικὴ ἐξουσία θὰ δρᾶ ἡ μεταβατικὴ κυβέρνηση.

Ἕνα ἄλλο σοβαρὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἀποχώρηση τῶν Βρεττανικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὶς Ἰνδίες. Τόσο ὁ πρόεδρος τοῦ Κογκρέσσου Μουλάνα Ἀζάντ ὅσο κι' ὁ Νεχροῦ παρατήρησαν, πολὺ σωστά, πὼς «δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἀνεξαρτησία, ὅσο ὑπάρχει ξένος στρατὸς στὴν Ἰνδικὴ γῆ». Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνηση ἀποφεύγει νὰ κάνει διευκρίνιση πάνω σ' αὐτό. Λέει πὼς θὰ μποροῦσε νὰ συζητηθεῖ τὸ ζήτημα «ἀργότερα». Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πὼς τὰ βρεττανικὰ στρατεύματα στὶς Ἰνδίες τριπλασιάστηκαν ἀπὸ τὸ 1939. Ἡ δύναμή τους τώρα ἀνέρχεται σὲ τετρακόσιες περίπου χιλιάδες ἄντρες. Ἐντὸς ἀπ' αὐτά, οἱ προστάτες δὲν καθορίζουν ἡμερομηνία ποὺ σ' αὐτὴ θὰ ἔπρεπε ὑπογραφοῦν νὰ λήξει ἡ δικαιοδοσία τῆς μεταβατικῆς Κυβέρνησις. Ὁ Ἀντιβασιλέας μπορεῖ νὰ παρατείνει γιὰ ἀόριστο χρόνο τὴ ζωή της, μὲ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη δικαιολογία.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸ στὶς προτάσεις εἶναι πὼς τὸ νομοθετικὸ σῶμα ποὺ θὰ καταρτίσει τὸ σύνταγμα, θὰ ἐκλεγεῖ ἀπὸ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀφαιρεῖται τὸ δικαίωμα ἀπὸ τὰ 89 % τῶν Ἰνδῶν νὰ ψηφίσουν γιὰ τὴν Συνταγματική τους Συνέλευση. Γιατί μόνο τὰ 11 % τῶν ἐνηλίκων Ἰνδῶν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν τὰ ἐπαρχιακὰ αὐτὰ συμβούλια. Οἱ Βρεττανοὶ παραδέχονται, «πὼς ἡ πιὸ ἱκανοποιητικὴ μέθοδος θὰ ἦταν νὰ γίνουν οἱ ἐκλογὲς μὲ βάση τὴν καθολικὴ ψηφοφορία ἀλλὰ ἡ πραγματοποίησή της θὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα μιὰν ὁλότελα ἀπαράδεχτη καθυστέρηση γιὰ τὴν ψήφιση τοῦ νέου συντάγματος» Ἡ δικαιολογία αὐτὴ τῆς «καθυστέρησης» εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀβάσιμη. Οἱ Ἰνδοὶ περίμεναν δέκα χρόνια γιὰ νὰ ψηφίσουν τὰ ἐπαρχιακά τους συμβούλια καὶ τώρα δὲν μποροῦν νὰ περιμένουν δυὸ μῆνες γιὰ νὰ ψηφίσουν τὴ Συνταγματική τους Συνέλευση; Ἡ κυρία αἰτία ποὺ ἀποκρύβει ὁ δημοκρατικὸς αὐτὸς τρόπος ἐκλογῆς εἶναι, πὼς οἱ Βρεττανοὶ βρίσκουν τ' ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα πιὸ εὔκολα γιὰ νὰ παζαρέψουν μαζί τους. Φοβοῦνται μήπως ὁ λαὸς ἐκλέξει πιὸ προοδευτικοὺς ἀντιπροσώπους, ποὺ θὰ ἐκθέσουν τὸ παιχνίδι τους.

Ἡ Συνταγματικὴ Συνέλευση θὰ σχηματιστεῖ ἀπὸ 170 Ἰνδούς, 79 Μουσουλμάνους καὶ 93 ἀντιπροσώπους ποὺ θὰ τοὺς ὑποδείξουν οἱ Πρίγκηπες. Ἔτσι, καμμιὰ ὁμάδα δὲ θὰ διαθέτει ἀπόλυτη πλειοψηφία στὴ Συνέλευση.

Ἂν λογαριάσει κανεὶς τὴν ἐχθρότητα, ποὺ οἱ Βρεττανοὶ φρόντισαν ἐφαρμόζοντας τὴν πολιτική τους «διαίρει καὶ βασίλευε», νὰ ὑπάρχει μεταξὺ Μουσουλμάνων καὶ Ἰνδῶν, εἶναι ὁλότελα ἀπίθανο οἱ δυὸ αὐτὲς ὁμάδες νὰ παρουσιάσουν μέσα στὴ Συνέλευση κοινὸ μέτωπο. Ἔτσι, οἱ 93 ἀντιπρόσωποι τῶν Πριγκήπων θὰ κρατοῦν τὴν πλάστιγγα καὶ θὰ ὑπονομέψουν τὸ νέο Σύνταγμα πρὸς ὄφελος τῶν Βρεττανικῶν συμφερόντων.

Οἱ Πρίγκηπες, σύμφωνα μὲ τὶς προτάσεις ποὺ ἔγιναν, θὰ συμμετέχουν στὴν κυβέρνηση τῆς Ἰνδικῆς Ἕνωσης, ἐνῶ ἡ κυβέρνησή τῆς Ἕνωσης δὲ θἄχει τὸ παραμικρὸ δικαίωμα ν' ἀνακατευτεῖ στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν Πριγκηπάτων. Τὸ μυστικὸ σημείωμα ποὺ ὑποβλήθηκε ἀπὸ τοὺς Πρίγκηπες καὶ ποὺ ἔγινε δεντὸ ἀπὸ τὴ Βρεττανικὴ Ἀποστολή, καθορίζει ξεκάθαρα «πὼς τὸ μοναρχικὸ σύστημα καὶ τὰ δυναστικὰ δικαιώματα τῶν Πριγκηπάτων θὰ μείνουν σεβαστά». Τὸ σύνταγμα, ποὺ ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς πρόκειται νὰ γεννηθεῖ, εἶναι φανερὸ πὼς θὰ εἶναι τερατούργημα.

Νὰ ἑνώσει κανεὶς τὶς δημοκρατικὲς Ἰνδίες μὲ τὰ ὁλότελα ἀπολυταρχικὰ Πριγκηπάτα, νὰ δώσει σ' αὐτὰ μιὰ ἀποφασιστικὴ ψῆφο στὴ Συνέλευση καὶ ὑπουργεῖα στὴν κυβέρνηση τῆς Ἕνωσης καὶ σύγχρονα νὰ προστατεύει τὶς μοναρχικὲς κυβερνήσεις τους ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύουν τίποτα, ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη κωμωδία.

Μιὰ κ' εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπογράψουμε μιὰ συμφωνία μὲ τοὺς Βρεττανούς, ἂς θυμηθοῦμε τὶς συμφωνίες ποὺ ὑπόγραψαν μὲ τὸ Ἰράκ (1932), τὴν Αἴγυπτο (1936) καὶ τὴν Ὑπερδανία (1946), πρὶν νὰ τοὺς παραχωρήσουν τὴν «ἐλευθερία». Καθεμιὰ ἀπὸ τὶς συμφωνίες αὐτὲς προβλέπει, πὼς οἱ Βρεττανοὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν στρατοὺς καὶ ἀεροδρόμια μέσα στὰ «κυρίαρχα αὐτὰ κράτη». Τὰ «ἀνεξάρτητα» αὐτὰ κράτη ἔχουν ἀναλάβει ἢν ὑποχρέωση νὰ δίνουν ὅλες τὶς δυνατὲς εὐκολίες γιὰ τὴ μεταφορὰ στρατευμάτων. Φυσικὰ οἱ Βρεττανοὶ περιμένουν πὼς θὰ ὑπογράψουν μιὰ παρόμοια συμφωνία, ποὺ θὰ τοὺς ἐξασφαλίζει τὴν οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ κυριαρχία τους πάνω στὶς Ἰνδίες. Θὰ κρατήσουν τὴν ψύχα καὶ θ' ἀφίσουν στοὺς Ἰνδούς, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, τὰ τσόφλια.

(*) Τὸ ἄρθρο αὐτὸ δημοσιεύτηκε σὲ ἀμερικανικὸ περιοδικό.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΕΡΓΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Τοῦ Γάλλου IMRE GYOMA

Σὲ 250 χιλιόμετρα ἀνάμεσα Ἀλεξάντρεια καὶ Κάϊρο, ἁπλώνονται ἀτέλειωτα πράσινες πεδιάδες. Ὁ καυτερὸς ἥλιος χαϊδεύει τὰ βαμπακοχώραφα καὶ μέσα σ' αὐτὲς τὶς ἐκτάσεις θλέπεις κάπου - κάπου κηλίδες γκρίζες. Εἶναι οἱ καλύβες τῶν φελλάχων, χτισμένες μὲ λάσπη καὶ ἀσβουνιὰ βουβάλων, δίχως πόρτες δίχως παράθυρα, μὲ μιὰ τρύπα μονάχα ἀπ' ὅπου μπαίνουν ἔρποντας. Ἡ ἀκούραστη αὐτὴ γῆ ὑδρεύεται ἀπὸ χιλιάδες κανάλια ποὺ τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ Νεῖλο, τὸ ποτάμι ποὺ μαζὶ μὲ τὰ νερά του φέρνει ἀπ' τὸ Σουδὰν μιὰ γλήνα μαύρη ποὺ κάνει τὴ γῆ εὔφορη. Ὅλα εἶναι εὔφορα ἐδῶ: Ἡ γῆ, τὰ ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ἡ συγκομιδὴ γίνεται μέχρι τέσσερες φορὲς τὸ χρόνο. Τὸ ζωντανὰ πολλαπλασιάζονται μὲ καταπληκτικὸ ρυθμό. Καὶ οἱ γυναῖκες τῶν φελλάχων ἐνῶ θυζαίνουν τὸ τελευταῖο τους παιδὶ ἔχουν κι' ἄλλο στὴν κοιλιά. Τὶς θλέπεις συχνὰ νἄχουν στὰ γερά τους μπράτσα δυὸ βυζανιάρικα καὶ πίσω τους νἄρχονται, σ' ἀπροσδιόριστο ἀριθμὸ τὰ μεγαλύτερα ποὺ κρέμονται ἀπ' τὸ μακρὺ μαῦρο φουστάνι τῆς μάνας τους, νιαουρίζοντας. Στέκονται ὁλόισα μ' ἀλύγιστο τὸ σβέρκο, κάτω ἀπ' τὸ τεράστιο βάρος τῆς στάμνας ποὺ ἔχουν στὸ κεφάλι τους γιὰ νὰ κουβαλᾶνε τὸ νερό.

Ὁ φελλάχος καὶ ἡ φελλάχα μοιάζουν σὰ νὰ τοὺς ἀπόσπασες ὁλοζώντανους ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀνάγλυφα ποὺ σκαλίστηκαν πρὶν ἀπὸ πέντε χιλιάδες χρόνια καὶ κοιμοῦνται τώρα στὰ μουσεῖα τῆς Λόντρας, τοῦ Παρισιοῦ ἢ τοῦ Καΐρου.

Τὰ ἤθη τους, τὰ ἔθιμά τους, οἱ μέθοδες ἐργασίας, ὅλα εἶναι σ' αὐτοὺς ἀπαράλλαχτα ἴδια, ὅπως ἦσαν στὸν καιρὸ τῶν Φαραώ — αἰώνιοι μάρτυρες ἑνὸς παρελθόντος ποὺ δὲν θέλει νὰ πεθάνει.

Οἱ πρόγονοί τους, πρὶν ἀπὸ πέντε χιλιετηρίδες, καλλιεργοῦσαν τὴ γῆ μὲ τὸ ἴδιο ξύλινο ἀλέτρι ἀκολουθοῦσαν τὰ βουβάλια τους μὲ τὸ ἴδιο νωθρὸ βῆμα. πότιζαν τὰ χωράφια τους μὲ τὶς ἴδιες μέθοδες ποὺ μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια κράτησαν οἱ ἀπόγονοί τους.

Ὁ φελλάχος, στὴν ἐποχὴ τῶν Φαραώ, ἤτανε πάντα πεινασμένος, ὅπως καὶ στὴν ἐποχὴ τῶν μπέηδων καὶ τῶν πασάδων. Τὰ μάτια τῶν παιδιῶν τους ἤτανε γιομάτα ἀπὸ μυγοκουτσουλίσματα, ὅπως εἶναι καὶ σήμερα. Κι' ἐξακολουθοῦν νὰ πίνουν αὐτὸ τὸ ἑανθὸ νερὸ τοῦ Νείλου, ὅπου ἡ γυναίκα τους ἔπλυνε πρὶν ἀπὸ λίγο τὰ ροῦχα ἢ πέταξε τὰ ψόφια ζωντανά.

Κύλησαν πέντε χιλιάδες χρόνια δίχως οὐσιαστικὰ ν' ἀλλάξει τίποτε στὴ ζωή τους. Οἱ ἴδιες ἔννοιες, τὰ ἴδια βάσανα καὶ τὰ ἴδια κοινωνικὰ προβλήματα παραμένουν ἀμετάβλητα. Ἐκφράζονται περιληπτικὰ μὲ μιὰ κραυγὴ ποὺ εἶναι πάντα ἴδια μέσα στοὺς αἰῶνες: «Πεινάω».

Ἂν ἐπισκεφθεῖτε τὸ Μουσεῖο τοῦ Καΐρου μ' ἕναν αἰγυπτιολόγο, θὰ σᾶς δείξει, ἴσως, ἕναν πάπυρο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς δυναστείας τῶν Ραμσῆ. Στὸ χειρόγραφο αὐτὸ κάποιος γραμματικὸς καταχώρησε τὴν ἱστορία μιᾶς ἀπεργίας ποὺ ἔξεσπασε στὸν καιρό του. Τὴν ἔκαναν οἱ σκλάβοι τῶν Φαραώ, οἱ πρόγονοι τῶν φελλάχων ποὺ εἶναι σήμερα σκλάβοι τῶν μπέηδων καὶ τῶν πασάδων. Οἱ μικροεξεγέρσεις δὲν ἦσαν σπάνιες ἐκείνη τὴν ἐποχή. Κι' ὅλες εἶχαν αἰτία τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν πεῖνα. Ἡ πληρωμὴ τῶν ἐργατῶν γινόταν μὲ σιτάρι, λάδι κι' ἄλλα τρόφιμα ποὺ τἄδιναν οἱ ἄρχοντες στὴν πρώτη κάθε μήνα. Μ' αὐτὰ ἔπρεπε νὰ περάσουν ὅλο τὸ μήνα. Στὶς δέκα τοῦ μηνὸς λοιπόν, οἱ χτίστες ποὺ δουλεύανε στὸ ναὸ τοῦ Μοὺτ πετάχτηκαν ἔξω μὲ μεγάλο σματὰ καὶ πήγανε πίσω ἀπὸ ἕνα ἐκκλησάκι τοῦ Τουτμουσοῦ τοῦ III ποὺ βρισκότανε ἐκεῖ κοντά. «Πεινᾶμε, λέγανε κι' ἀκόμα θέλουμε δέκα ὀχτὼ ἡμέρες ὡς τὸν ἄλλο μήνα».

Οἱ ἐργάτες λέγανε πὼς οἱ γραμματικοὶ δὲν τοὺς δίνανε τὰ κανονικὰ τρόφιμα καὶ πλούτιζαν κλέβοντάς τους. Οἱ γραμματικοὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ κατηγοροῦσαν τοὺς φτωχοὺς πὼς σπαταλοῦσαν τὶς μερίδες τους. Σὲ λίγο ἔτρεξε ὁ διευθυντὴς τῶν ἔργων μ' ἕναν ἀξιωματικὸ τῆς ἀστυνομίας. Τοὺς εἶπανε: «Γυρίστε στὴ δουλειά σας καὶ σᾶς ὁρκιζόμαστε ἐπίσημα πὼς ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ σᾶς παρουσιάσουμε ἀμπροστὰ στὸ Φαραὼ ὅταν θἄρθει νὰ ἐπιθεωρήσει τὶς ἐργασίες τοῦ ναοῦ».

Ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες ἦρθε πραγματικὰ ὁ Φαραὼ καὶ παρουσιάστηκαν μπροστά του ὁ γραμματικὸς Πεντοΐριτ μαζὶ μὲ τὸν ἀξιωματικὸ τῆς ἀστυνομίας. Ὁ πρίγκηπας, ἀφοῦ τοὺς ἄκουσε, ἔστειλε ἕναν γραμματικὸ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶχε κοντά του μαζὶ μὲ μερικοὺς ἱερεῖς γιὰ νὰ λύσουν τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν. Ἐκεῖνοι παρουσιάσανε τὸ ὑπόμνημά τους μ' αὐτὰ τὰ θαυμάσια λόγια:

«Ἐρχόμαστε σπρωγμένοι ἀπ' τὴν πεῖνα, σπρωγμένοι ἀπ' τὴ δίψα. Εἴμαστε γυμνοί, δὲν ἔχουμε λάδι, δὲν ἔχουμε ψάρια, δὲν ἔχουμε χορταρικά. Πέστε το στὸ Φαραώ, τὸν ἀφέντη μας, πέστε το στὸ Φαραὼ τὸν κυρίαρχό μας, γιὰ νὰ μᾶς δώσει κάτι νὰ ζήσουμε».

Ὁ Φαραὼ συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν ἀθλιότητά τους καὶ τοὺς μοίρασε καμμιὰ πενηνταριὰ τσουβάλια σιτάρι. Ἡ ἀνέλπιστη αὐτὴ ἐνίσχυση τοὺς ἐπέτρεψε νὰ περιμένουν τὸ τέλος τοῦ μηνός. Οἱ πρῶτες μέρες περάσανε ἀρκετὰ ἥσυχα. Στὶς 15 ὅμως τὰ τρόφιμα θγήκανε ἐλλειμμα καὶ ἐξέσπασε πάλι ἡ δυσαρέσκεια. Στὶς 16 ἀπεργήσανε καθὼς καὶ στὶς 17 καὶ 18. Στὶς 19 τὸ πρωῒ οἱ ἐργάτες προσπαθήσανε νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ μέρος ὅπου δουλεύανε ἀλλὰ ὁ γραμματικὸς Πεντοΐριτ ποὺ τοὺς ἐπέθλεπε, χωρὶς νὰ πεῖ τίποτα εἶχε διπλασιάσει τὴ φρουρὰ κ' εἶχε πάρει τόσο καλὰ τὰ μέτρα του, ποὺ οἱ ἐργάτες δὲν μπόρεσαν νὰ θγοῦν ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες. Τὸ πρωῒ, μόλις φώτισε καλά, μαζευτήκανε κοντὰ σ' ἕναν μισοτελειωμένο τοῖχο καὶ καθὼς εἶδανε τὸ διευθυντὴ τῶν ἔργων ποὺ ἐρχότανε νὰ παρακολουθήσει τὴ δουλειά. πήγανε κατὰ πάνω του καὶ τὸν περικύκλωσαν φωνάζοντας. Ἄδικα προσπάθησε ἐκεῖνος νὰ τοὺς καθησυχάσει μὲ ὡραῖα λόγια. Δὲν ἤθελαν ν' ἀκούσουν τίποτα. Οἱ φωνές τους μαζέψανε κι' ἄλλους ἀνώτερους ὑπαλλήλους, πολλοὺς ἱερεῖς τοῦ Μοὺτ. «Μὰ τὸν Ἀμόν, λέγανε στὸ διευθυντή, μὰ τὸ Φαραὼ μας ποὺ ἡ ὀργή του σκοτώνει, δὲν θὰ ξαναπατήσουμε στὴ δουλειά. Πές το νὰ τὸ καταλάθουν καλὰ οἱ ἀνώτεροί σου ποὺ εἶναι ἐκεῖ κάτω».

Τέλος κουρασμένοι πιὰ νὰ φωνάζουν χωρὶς νὰ πετυχαίνουν τίποτα, ἀποφασίσανε νὰ πᾶνε στὸ διοικητὴ γιὰ νὰ θροῦνε τὸ δίκηο τους.

Ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ ναὸ ὡς τὸ σπίτι τοῦ διοικητὴ δὲν εἶναι μεγάλη. Σὲ δέκα λεφτὰ φτάσανε μπροστὰ στὴν πόρτα του. Ὁ θυρωρὸς εἶχε ἀμπαρώσει ἀμέσως μόλις ἄκουσε τὴ φασαρία, ἀλλὰ τὰ πορτόφυλλα ὑποχωρήσανε καθὼς τἄσπρωχναν ἀπέξω. Οἱ ἀπεργοὶ μπήκανε μέσα στὴν αὐλὴ καὶ ἁπλωθήκανε κεῖ χωρὶς καλὰ-καλὰ νὰ ξέρουνε τί ἄλλο τοὺς ἔμενε νὰ κάνουν ἀκόμα. Στὸ μεταξὺ ἔφτασε κι' ὁ διοικητής. Ἡ παρουσία του καὶ μόνο ἤτανε ἀρκετὴ νὰ σταματήσει αὐτοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀπ' τὰ παιδικά τους χρόνια εἶχανε μάθει νὰ σκύβουν μπροστὰ στὸν ἀφέντη.

Κάποτε ἕνας τους ἀποφάσισε νὰ πάρει τὸ λόγο. Οἱ ἄλλοι ἐπιδοκιμάσανε δειλὰ στὴν ἀρχή. Ὕστερα ὅμως καθὼς ἐκεῖνος διηγότανε τὰ βάσανά τους, θυμώσανε καὶ ξέσπασαν σὲ ἀπειλὲς ὅταν ὁ διοικητὴς προσπάθησε νὰ τοὺς καθησυχάσει μὲ τὶς ὑποσχέσεις του. Τὰ λόγια δὲν τοὺς φτάνουν πιά. Ζητᾶνε μὲ μεγάλες φωνὲς ἔργα.

«Θὰ μᾶς δώσουν ἢ δὲν θὰ μᾶς δώσουν καρπὸ — ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν ποὺ μᾶς μοιράσανε; Ἂν ὄχι δὲν τὸ κουνᾶμε ἀπὸ δῶ».

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἦρθε ἕνας σκλάβος καὶ χαμηλόφωνα εἶπε στὸ διοικητὴ πὼς ὁ Φαραὼ θγήκε ἀπὸ τὸ παλάτι πρὶν ἀπὸ ἕνα τέταρτο καὶ πηγαίνει κατὰ τὸ ναὸ τοῦ Ἀμόν.

Πρόστεσε ἀκόμα πὼς θὰ περάσει μπροστὰ ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ πὼς ἡ ἀκολουθία εἶχε φανεῖ κιόλας στὸ γειτονικὸ δρόμο. Νἄρθει ὁ Φαραὼ καὶ νὰ θρεθεῖ μπροστὰ σὲ μιὰ ἐξέγερση! Νἄρθει ὁ Φαραὼ καὶ ν' ἀκούσει ὁ ἴδιος τὰ παράπονα τῶν ἐργατῶν!

Ὁ διοικητὴς πῆρε γρήγορα τὴν ἀπόφασή του καὶ κόβοντας τὴ συζήτηση κάλεσε τὸν ἐπιστάτη του Καμόζιλτ: «Κοίταξε, τοῦ λέει, τί σιτάρι εἶναι στὶς ἀποθῆκες καὶ δῶσε τους ἀπ' αὐτό.»

Κ' ὕστερα, γυρίζοντας στοὺς ἐργάτες εἶπε:

«Σεῖς, τρέξτε στὶς ἀποθῆκες μὲ τὸν Καμόζιλτ καὶ πάρτε ὅ,τι σᾶς δώσει.»

Τὸ πλῆθος ποὺ δὲν ἤξερε τὸ λόγο αὐτῆς τῆς ξαφνικῆς ἀπόφασης, τὴν ἀπόδωσε στὴ γενναιοδωρία τοῦ διοικητῆ καὶ ἐξέσπασε σ' εὐχαριστίες: «Εἶσαι πατέρας μας καὶ εἶμαστε τὰ παιδιά σου! Εἶσαι τὸ ψωμὶ τῶν λυπημένων, τ

Ἡ ξένη ποίηση

ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τοῦ GuillaumeAPOLLINAIRE

Πόσο εἶν' ὡραῖες αὐτὲς οἱ λάμψεις ποὺ φωτίζουνε τὴ νύχτα
Ἀνεβαίνουν πάνω στὴν ψηλότερη κορφή τους καὶ σκύβουνε νὰ δοῦνε
Εἶναι οἱ κυρίες ποὺ γορεύουν μὲ τὸ βλέμμα τους γιὰ μάτια, χέρια
(καὶ καρδιές

Γνώρισα τὸ χαμόγελο καὶ τὴ ζωηρότητά σου
Εἶναι ἀκόμα ἡ καθημερινὴ ἀποθέωση ἀπ' ὅλες τὶς Βερενίκες μου ποὺ
(οἱ κόμες τους γίνανε κομῆτες

Αὐτὲς οἱ ἐπίχρυσες χορεύτριες ἀνήκουν σ' ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ
(σ' ὅλες τὶς φυλές

Γεννοῦνε γρήγορα παιδιὰ ποὺ δὲν ἔχουν τὸν καιρὸ παρὰ γιὰ νὰ πε-
(θάνουνε

Πόσο εἶν' ὡραῖες ὅλες αὐτὲς οἱ λάμψεις
Μὰ θἄτανε πολὺ καλύτερα ἀκόμη ἂν εἶτανε ἀκόμη πιὸ πολλὲς
Ἂν εἶτανε πολλὰ ἑκατομμύρια καὶ νἄχανε ἕνα σχετικὸ καὶ τέλειο
(νόημα ὅπως τὰ γράμματα ἑνὸς βιβλίου

Ἐν τούτοις εἶν' ὡραῖο ἐπίσης κι' ἂν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ἔβγαινε ἀπὸ τοὺς
(μελλοθάνατους

Μὰ θἄτανε ἀκόμη πιὸ ὡραῖα ἂν ἤτανε ἀκόμη πιὸ πολλὲς
Στὸ μεταξὺ τὶς κυττάζω σὰ μιὰν ὁμορφιὰ ποὺ μᾶς χαρίζεται καὶ
(σβύνει ἀμέσως

Μοῦ φαίνεται πὼς βρίσκομαι σ' ἕνα μεγάλο συμπόσιο φωτισμένο σὰ
(μέρα

Εἶναι ἕνα γλέντι ποὺ μᾶς κάλεσεν ἡ γῆ
Πεινᾶ κι' ἀνοίγει τὰ μεγάλα της ὠχρὰ στόματα
Ἡ γῆ πεινᾶ καὶ νὰ τὸ συμπόσιό της τοῦ κεννίβαλου Βαλταζὰρ
Ποιὸς θὰ μᾶς τὄλεγε πὼς μποροῦσε νὰ εἴμαστε ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο
(ἀνθρωποφάγοι

Καὶ πὼς χρειάζονταν τόση φωτιὰ γιὰ νὰ ψήσουμε τὴν ἀνθρώπινη
(σάρκα

Εἶναι γι' αὐτὸ ποὺ ὁ ἀγέρας ἔχει μιὰ κάποια γεύση ἐμπυρευματικὴ
(ποὺ μὰ τὴν πίστη μου δὲν εἶναι καὶ δυσάρεστη

Μὰ τὸ συμπόσιο θἄτανε ἀκόμη πιὸ καλύτερο ἂν κι' ὁ οὐρανὸς ἔτρω-
(γε μαζὶ μὲ τὴ γῆ

Δὲν καταπίνει παρὰ μόνο τὶς ψυχὲς
Ποῦναι κι' αὐτὸς ἕνας τρόπος νὰ μὴ διατηρεῖται
Κι' εὐχαριστιέται νὰ παίζει μὲ τὶς πολύχρωμες φωτιές
Ὅμως ἐγὼ κύλησα μέσα σ' ὅλη τὴ γλύκα αὐτοῦ τοῦ πολέμου, μ' ὅ-
(λη μαζὶ τὴ συντροφιά μου μὲς στὰ βαθειὰ χαρακώματα,

Κάποιες φωνὲς τῆς φλόγας ἀγγέλλουν ἀδιάκοπα τὴν παρουσία μου
Ἔσκαψα τὸ κρεββάτι ποὺ κυλῶ καὶ χωρίζομαι σὲ χίλιους μικροὺς
(ποταμοὺς ποὺ πᾶνε παντοῦ

Εἶμαι μὲς στὸ χαράκωμα τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ μολαταῦτα εἶμαι
(παντοῦ ἢ καλύτερα ἀρχίζω νὰ εἶμαι παντοῦ

Εἶμαι ἐγὼ πρῶτος π' ἀρχίζω αὐτὸ τὸ πρᾶμα γιὰ τοὺς ἐργόμενους
(αἰῶνες

Εἶναι πιὸ δύσκολο κανεὶς νὰ τὸ πραγματοποιήσει ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ
(Ἱππάμενου Ἰκαρου.

Κληροδοτῶ στὸ μέλλον τὴν ἱστορία τοῦ Γκυγιὼμ Ἀπολλιναίρ
Ποὺ ἔγινε τοῦτο τὸν πόλεμο κ' ἤξερε νἆναι παντοῦ
Μὲς στὶς εὐτυχισμένες πολιτεῖες τῶν μετόπισθεν
Σ' ὅλο τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ κόσμου
Σ' αὐτοὺς ποὺ πεθαίνουν σπαράζοντας τρυπημένοι ἀπὸ τὰ βέλη
Μὲς στὶς γυναῖκες στὰ κανόνια μέσα, στ' ἄλογα
Στὸ ζενίθ, στὸ ναδὶρ στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα
Καὶ στὴ μοναδικὴ ἀγωνία αὐτῆς τῆς ἀγρύπνιας τῶν ὅπλων
Καὶ ἀναμφίβολα θἄτανε καλύτερα πολύ.
Ἂν μποροῦσα γὰ ὑποθέσω πὼς ὅλα αὐτὰ τὰ πράνματα ποὺ βρίσκο-
(σκομαι παντοῦ

Μποροῦσαν νὰ μ' ἐνδιαφέρουν ἴσα
Μὰ στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτα σωστὸ
Γιατὶ ἂν εἶμαι παντοῦ αὐτὴ τὴν ὥρα δὲν εἶμαι μολαταῦτα παρὰ
(ἐγὼ μονάχα μὲς στὸν ἑαυτό μου.

Μετ. ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ

Στὶς 26 τοῦ περασμένου Ἰουλίου ὁ Σῶ ἔκλεισε τὰ 90 του χρόνια. Τὰ γενέθλιά του χαιρετίστηκαν σὰν ἕνα πραγματικὰ μεγάλο γεγονὸς —ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς καλλιτεχνικοὺς καὶ πνευματικοὺς κύκλους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ εὐρύτερο κοινό. Ὅλες οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ δημοσίεψαν ἐγκωμιαστικὰ ἄρθρα καὶ ἀναλύσεις τοῦ ἔργου του. Ἀναγνωρίστηκε γενικὰ ὁ «μεγαλύτερος ζωντανὸς συγγραφέας». (Θυμίζουμε ὅτι στὶς 26 Ἰουλίου ὁ Ζοῦελλς ζοῦσε). Εἶπαν πὼς εἶναι ὁ «μεγαλύτερος δραματουργὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σαίξπηρ», ὁ «πρωτοπόρος τῶν ἰδεῶν ποὺ ἀπὸ μπαμπούλας ποὺ ἦταν στὴν ἀρχὴ κατάντησε θεσμὸς», ἡ «πολύμορφη μεγαλοφυΐα ποὺ τ' ὀνομά της δὲν συνδέθηκε ποτὲ μὲ καμμιὰ προστυχιὰ ἢ μικρότητα».

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Χάτσινσον κυκλοφόρησε ἕνα τιμητικὸ τόμο μὲ τὸν τίτλο: «G.G.S.—90» (οἱ Ἄγγλοι συνηθίζουν ν' ἀναφέρουν τὸν Σῶ, ὅπως καὶ ἄλλους συγγραφεῖς, μὲ τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός τους), φροντισμένο ἀπὸ τὸν φίλο του Σ. Γουΐνστεν. Περιέχει ἄρθρα καὶ γνῶμες 27 συγγραφέων ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ὅλες τὶς πνευματικὲς τάσεις τῆς σημερινῆς Ἀγγλίας. Ἔχει τεράστιο ἐνδιαφέρον τὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ περιέχει καὶ πολλὲς ἀνέκδοτες σελίδες καὶ φωτογραφίες τοῦ Σῶ. Δημοσιεύουμε σήμερα ἀποσπασματικά, μερικὲς ἀπὸ τὶς γνῶμες ποὺ περιέχονται στὸ βιβλίο αὐτό:

Ὁ καθηγητὴς Τζίλμπερτ Μέρεϊ, θυμίζοντας ὅτι ἀφιέρωσε στὸν Σῶ τὸν «ἐραστὴ τῶν ἰδεῶν», τὸ βιβλίο του γιὰ τὸν Ἀριστοφάνη, γράφει ἀπ' τὸ κρεββάτι του (εἶναι ἄρρωστος) ἕνα πολὺ ἀξιοσημείωτο δοκίμιο ἀπ' τὸ ὁποῖο παίρνουμε τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα:

—«Ἐραστὴς ἰδεῶν». Ἂν καὶ ἔγω ζήσει πολὺ ἀνάμεσα σὲ ἐραστὲς τοῦ πνεύματος, ἀμφιβάλλω ἂν γνώρισα κανέναν ἄλλον ποὺ νὰ ἔζησε μὲ περισσότερη ζωντάνια τὴ ζωὴ τοῦ μυαλοῦ καὶ νὰ ἔδινε μικρότερη ἀπ' αὐτὸν σημασία στὴ ζωὴ τοῦ κορμιοῦ. Οἱ ἡδονὲς τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ πιοτοῦ ἔχουν ἐκπληκτικὰ μικρὴ σημασία γι' αὐτόν. Τίποτα τὸ πρόστυχο ἢ τὸ ἡδονιστικὸ δὲν μπόρεσε ποτὲ ν' ἀναπηδήσει μέσα στὸν χείμαρρο τῆς διάνοιάς του. Ἀκόμα κι' ὁ πόνος δὲν φαίνεται νὰ τὸν ἐνοχλεῖ πολύ. Πῆγα κάποτε νὰ τὸν δῶ στὸ Χίντχεντ ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ ἕνα πολὺ σοβαρὸ δυστύχημα ποὺ τοῦ εἶχε προξενήσει μώλωπισμοὺς, σπασίματα καὶ στραμπουλίσματα. Εἶμουνα βέβαιος πὼς θὰ τὸν εὕρισκα στὸ κρεββάτι, ἀλλὰ μοῦ εἶπαν ὅτι ἦταν στὸν κῆπο μέσα σὲ μιὰ κούνια. Πῆγα νὰ τὸν δῶ ἀλλὰ δὲν συνάντησα ψυχὴ ὡς τὴν στιγμὴ ποὺ ἀκούστηκε ἕνας καγχασμὸς πίσω ἀπὸ ἕνα μεγάλο πυράκανθο. Ὁδηγημένος ἀπ' αὐτόν, τὸν ἀνακάλυψα: Χωρὶς νὰ ἔχει συναίσθηση οὔτε τῆς παρουσίας μου, οὔτε τῶν πόνων του, ἔγραφε μὲ τὸ ἄδετο χέρι του καὶ γελοῦσε, γεμάτος ἄδολη χαρά. Καὶ σὰν ἀναμορφωτὴς, στὶς ἰδέες πάλι ἔστρεφε τὴν προσοχή του. Ἂν καὶ ἔχει μεγάλη διαίσθηση καὶ παρατηρητικότητα ὅταν ἀντιμετωπίζει γεγονότα, δὲν νομίζω ὅτι τὸ κίνητρό του εἶναι τόσο πολὺ ἡ συμπόνια πρὸς τὴν δυστυχία τῶν ἀνθρώπινων πλασμάτων (ὅπως ἦταν π.χ. τῆς δ. Ράθμπον), ὅσο ἡ γελοιότητα τῶν θεσμῶν ποὺ προκαλοῦν αὐτὴν τὴν δυστυχία. Ἀναμορφώνει μᾶλλον μὲ τὴν σάτυρα καὶ τὴν σκληρὴ λογικὴ παρὰ μὲ ἐπικλήσεις στὰ αἰσθήματα.

Φυσικὰ δὲν πρέπει κανεὶς ποτὲ νὰ ξεχνᾶ τὴν ἀπεριόριστη «ἀποστροφή» του πρὸς τὴν σκληρότητα», εἴτε κατὰ τῶν ἀνθρώπων στρέφεται αὐτὴ εἴτε κατὰ τῶν ζώων. Δὲν φαίνεται νὰ ἀνήκει στὸ δικό μας τὸ γένος τῶν σιμαιϊκῶν σαρκοβόρων, ποὺ τὰ κύρια ἐνδιαφέροντά του στὴ ζωὴ εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «σπόρ», ἠηλαδὴ τὸ κυνήγι καὶ τὸ ψάρεμα, καὶ γενικὰ ἡ καταδίκη σὲ θάνατο καὶ σὲ πόνο σχεδὸν κάθε ὄντος ποὺ ζεῖ καὶ αἰσθάνεται. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μισεῖ καὶ κάθε καταπίεση κατὰ τῶν ἀνθρώπων —ὄχι πὼς ἔχει ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὰ κουνέλια, τὶς ἀλεποῦδες καὶ τοὺς φτωχούς. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀνεχτεῖ τὸ κακομεταχείρισμά τους.

⁂

Ὁ Ζ. Β. Πρίσλεϋ διηγεῖται πὼς οἱ γονεῖς του τοῦ ἔμαθαν νὰ λατρεύει τὸν Σῶ σὰν ἥρωα. Τὸν ἐξετάζει ὕστερα, μὲ τὸν δικό του πικάντικο τρόπο, σὰν κριτικὸ τῆς κοινωνίας, καὶ καταλήγει:

—Αὐτὰ ποὺ τώρα τοὺς φαίνονται κοινὲς ἀλήθειες ἦταν κάποτε μέρος ἀπὸ τὶς «παραδοξολογίες ἑνὸς παλιάτσου». (καὶ οἱ κριτικοὶ ποὺ ἐξ αἰτίας τους τὸν ἀπαρνήθηκαν, φαίνονται τώρα σὰν ἀλλόκοτες φυσιογνωμίες μιᾶς περασμένης ἐποχῆς). Ἕνα μέρος τοῦ ἀέρα ποὺ ἀναπνέουμε τώρα, ἔχει λίγον G. B. S. μέσα του, λίγον βουνίσιον ἀέρα ποὺ διαπέρασε ἐπιτέλους τὴν ὁμίχλη. Κι' ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἔρχεται αὐτὸς ὁ βουνίσιος ἀέρας δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ ποταπό, τὸ ἐκδικητικό, τὸ κακό. Εἶναι μιὰ ἀτμόσφαιρα ποὺ πέρασε μέσα ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς ἐξυπνάδας καὶ τῆς σοφίας κι' ἀπ' τοὺς δυνατοὺς καθαρτικοὺς ἀνέμους τοῦ δόγματος.

⁂

Ὁ καθηγητὴς Ζ. Δ. Μπέρναλ ἐξετάζει τὴν ἀντίληψη καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ Σῶ σὰν ἐπιστήμονα. Λέει ὅτι πολλὲς φορὲς ὁ Σῶ στάθηκε φανατικὸς διαφεντευτὴς καταδικασμένων ἐπιστημονικῶν ὑποθέσεων. τονίζει ὅμως ὅτι «ἡ ἐπιστήμη ἦταν ἐξαρχῆς βασικὸς παράγοντας τῆς ζωῆς του». Λέει ἀκόμα ὅτι ἡ ἀντίδραση τοῦ Σῶ στὴν θεωρία τοῦ Δαρβίνου ἦταν ἀντίδραση συναισθηματικὴ κι' ὅτι ἡ προσχώρησή του στὴ θεωρία τῆς ἐνεργητικῆς προσαρμογῆς τοῦ Λαμάρκ —ἡ θεωρία ποὺ ἀργότερα ὀνομάστηκε δημιουργικὴ ἐξέλιξη— ὀφείλεται στὴν «βαθειὰ

(Συνέχεια στὴ σελ. 263)

ΔΥΟ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Τοῦ W. BURGER

Ἡ ταυτόχρονη ἔκθεση ἔργων τοῦ Μὰξ Μπέκμαν καὶ τοῦ Φίλιπ Ἔβεργκουντ ἦταν μιὰ πετυχημένη ἰδέα. Ὁ πρῶτος εἶναι ἕνας γερμανὸς μάστορας τοῦ ἐξπρεσσιονισμοῦ. Τοῦ δεύτερου ἡ δουλειὰ ἔχει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γιατὶ εἶναι μιὰ ἀμερικάνικη παραλλαγὴ τῆς ἴδιας τεχνοτροπίας.

Ἡ ὁμοιότητα τῆς τεχνοτροπίας τους φαίνεται καθαρά. Κ' οἱ δυὸ μεταχειρίζονται τὸ χρῶμα μὲ πολὺ θάρρος καὶ σὲ μεγάλες ἐπιφάνειες. Πολλὲς εἰκόνες τους εἶναι φτιαγμένες μὲ χοντρὲς πινελλιὲς ποῦχουν τόλμη κι' εὐγένεια. Οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὸ μαῦρο καὶ τ' ἄσπρο στὸ γαλάζιο καὶ τὸ πορτοκαλί, στὸ κόκκινο καὶ στὸ πράσινο εἶναι δυνατὲς καὶ τονίζουν τὴ σύνθεση καὶ τὴ φόρμα. Οἱ φυσικὲς ὅμως μορφὲς εἶναι παραλλαγμένες καὶ τὰ πράγματα παρουσιάζονται ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς προοπτικῆς, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴ σημασία ποὺ θέλει νὰ τοὺς δώσει ὁ ζωγράφος.

Οἱ ἐξπρεσσιονιστὲς ἐνδιαφέρονται ν' ἀναπαραστήσουν τὴ συγκίνηση ποὺ δίνει ἡ ζωή. Ἡ αἰσθητική τους εἶναι βασισμένη στὴν πίστη τους πὼς τὸ χρῶμα κ' ἡ φόρμα μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ ξαναπλάσουν καταστάσεις.

Ἡ εἰκόνες τοῦ Ἔβεργκουντ τῶν πρώτων μεταπολεμικῶν χρόνων εἶναι μιὰ καυστικὴ σάτιρα ὅλης τῆς ἀμερικάνικης ζωῆς. Κατόπιν ὅταν οἱ πολιτικὲς του πεποιθήσεις ἔγιναν σοσιαλιστικές τὸ ἐνδιαφέρον του τὸ τράβηξαν ἄλλα θέματα, ὅπως ὁ φασισμός, ὁ πόλεμος ὁ καπιταλισμός.

Ὁ Ἔβεργκουντ ὄντας μέλος μιᾶς ὁμάδας καλλιτεχνῶν μὲ τὶς ἴδιες ἀπόψεις προσπάθησε νὰ δώσει τὶς συγκινήσεις του μὲ πιὸ ἁπλὸ τρόπο γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ γίνουν κατανοητὲς σὲ πλατύτερο κοινό. Ἡ ζωγραφική του ἔγινε λιγώτερο προσωπικὴ ἐξπρεσσιονιστικὴ καὶ περισσότερο συμβολικὴ καὶ κοινωνική. Μεταχειρίστηκε τὴν ἐξπρεσσιονιστικὴ γλῶσσα γιὰ κοινωνικὰ θέματα.

Ὁ Μπέκμαν κι' ὁ Ἔβεργκουντ μεταχειρίζονται τὰ ἴδια θέματα. Ὅμως ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν Ἔβεργκουντ καὶ σ' ἕναν τυπικὸ ἐξπρεσσιονιστὴ ὅπως ὁ Μπέκμαν φαίνεται καθαρὰ ὅταν παραβάλει τὰ ἔργα τους.

Ἐκεῖνο ποὺ τονίζει τὴ διαφορά τους εἶναι τὸ πῶς ὁ καθένας τους παρουσιάζεται στὶς αὐτοπροσωπογραφίες τους. Ὁ Μπέκ καθρέφτη. Στὴν ἄλλη κάθεται καὶ στὸ καβαλέτο του καὶ ζωγραφίζει τὸ εἴδωλό του ἀπὸ ἕναν καθρέφτη. Στὴν ἄλλη κάθεται στὸ τραπέζι κρατώντας ἕναν καθρέφτη, ποὺ μέσα του φαίνονται τρεῖς φίλοι του ποὺ τοῦ φέρνουν δῶρα. Κι' ὁ Ἔβεργκουντ ἐκθέτει ἐπίσης δυό. Στὴν πρώτη περιποιέται ἕνα δέντρο ποὺ ἔχει κοκοπάθει καὶ στὴ δεύτερη αὐτὸς κ' ἡ γυναίκα του θάβουν μιὰ γάτα.

Ὁ Μπέκμαν ζωγραφίζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη ποὺ τὸν θαυμάζουν οἱ φίλοι του καὶ τοῦ φέρνουνε δῶρα. Ὁ Ἔβεργκουντ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ πράγματα ποὺ δὲν ἔχουν μεγάλη σημασία, ὅπως ἕνα δέντρο ἢ μιὰ γάτα.

Ὁ κόσμος προσκρούει ἀπάνω στὸν Μπέκμαν ἐνῶ ὁ Ἔβεργκουντ πάει μαζί του. Γιὰ τὸν Μπέκμαν ὁ ἐργάτης καὶ τὰ προϊόντα του δὲν ἔχουν παρὰ ὀπτικὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ Ἔβεργκουντ ὅμως τὸν μεταχειρίζεται γιὰ νὰ δείξει τὴν σκληρὴ ἐπίδραση τῆς ζωῆς τοῦ ἐργοστασίου πάνω στὸν ἄνθρωπο. Καὶ στὸ φόντο φαίνεται ὁλόκληρη ἡ κοινωνία καθὼς παρουσιάζει τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς ἡλιοφωτισμένους λόφους καὶ στὰ σκοτεινὰ σπίτια τῶν ἐργατῶν.

Περίπου εἰκοσιπέντε ἀπ' τὶς εἰκόνες τοῦ Ἔβεργκουντ παριστάνουν παιδιὰ ποὺ ὑποφέρουν. Τέτοια θέματα συγκινοῦν ἕναν σοσιαλιστὴ καλλιτέχνη καὶ τοὺς δίνει μεγάλη σημασία στὸ ἔργο του.

Κι' οἱ δυὸ ζωγράφοι ἔχουν ἀκόμα παραστήσει μὲ τὸ ἔργο τους ἕνα θέμα ποὺ ἀπασχόλησε πολὺ κι' ἄλλους καλλιτέχνες ὅπως τὸν Πικασσό, τὸν Σέμπεργκ, τὸν Σαγκάλ, τὸν Ρουάλτ καὶ ἄλλους. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι τὸ τσίρκο κ' οἱ κλόουν.

Ὁ κλόουν κι' οἱ ἀκροβάτες εἶναι καλλιτέχνες ποὺ ζοῦν μιὰ περιπλανώμενη καὶ δίχως ὑπόληψη ζωὴ μακρυὰ ἀπ' τὴν κοινωνία καὶ παριστάνουν σ' ὁποιονδήποτε θεατὴ. Τοὺς πεινασμένους, κουρασμένους καὶ καταφρονεμένους αὐτοὺς ἀνθρώπους, ὁ ζωγράφος τοὺς θεωρεῖ ἀδέρφια του. Τὸ τσίρκο κ' ἡ ζωή του ἀντικατοπτρίζουν τὴν ἀπομόνωση τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ θυμίζουν πὼς στὸ κάτω - κάτω ὁ κόσμος εἶναι μιὰ σκηνὴ ποὺ πάνω της αὐτὸς παριστάνει μένοντας ὅμως μακρυά.

Παραλλάζοντας λίγο τὸ θέμα ὁ Μπέκμαν στὴν περίφημη «ἀναχώρησή» του δείχνει τὴν φασιστικὴ γερμανία σὰν ἕνα καρναβάλι καὶ βρίσκει ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ εἰρωνευτεῖ τὸν φασισμό.

Στὴν «Πόλη μὲ τὴν καραντίνα» ὁ Ἔβεργκουντ μεταχειρίζεται τὸ ἴδιο θέμα. Παριστάνει τὸ γήπεδο μιᾶς φυλακῆς ὅπου οἱ μιλιταριστὲς ὅλων τῶν χωρῶν παίζουν πολεμικὰ παιχνίδια. Γιὰ μοντέλλο εἶχε τὸ γνῶστὸ Λούνα Πάρκ καὶ τὸ Ἀλκατράζ.

Παραλληλίζοντας γενικὰ τὸ ἔργο καὶ τῶν δυὸ θὰ δοῦμε πὼς ἐνῶ ὁ Μπέκμαν εἶναι ἕνα τυπικὸ παράδειγμα ἐξπρεσσιονιστῆ ὁ Ἔβεργκουντ προσπαθεῖ νὰ κάνει τὰ πράγματα πιὸ καθαρὰ παρὰ νὰ τὰ μυστηριοποιήσει. Ἡ προσπάθειά του αὐτὴ μαζὶ μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ Σμίθ τοῦ Γκζουόσμυ τοῦ Λέβιν, τοῦ Σπόριν, τοῦ Συμεὼν Σίμιν, καὶ τοῦ Σαρέ, εἶναι ὁ πρόδρομος μιᾶς νέας τέχνης ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ σπλάγχνα τῆς παλιᾶς.

Ἡ σύγχρονη ποίηση

ΔΕΝ ΔΑΚΡΥΣΕΣ

Τῆς Λιλῆς ΙΑΚΩΒΙΔΗ — ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Δὲ δάκρυσες δὲ λύγισες ἐσύ, μὰ ὄρθὴ θωροῦσες
μὲ μέτωπο στητὸ
μὲ τὶς ἐννιὰ συντρόφισσες τριγύρω σου σὰ μοῦσες
τὰ φλογοβόλα στόματα
μὲ τ' ἀτσαλένια στήθη τους
μὲ τὸ μολύβι τὸ καφτό !

Γελοῦσε πέρα ἡ χαραυγὴ καὶ τὰ βουνὰ ξυπνοῦσαν
ἡ πρώτη ρίγησε πνοὴ
τὰ πρῶτα ποὺ ἀναφτέριαζαν πουλιὰ σᾶς κελαϊδοῦσαν
γέλαε τ' ἀθῶο τὸ λούλουδο
κι' εἶταν σὰν ὄνειρο, σὰν πλάνεμα
κι' εἶταν χαμόγελο ἡ ζωὴ

Στῆς μιᾶς τὰ μάτια ἀχνόλαμπε τ' ἀγαπημένο θῶρι
μωρὸ στῆς ἄλλης τὸ βυζί
ἡ ἄλλη — μιὰ εἶταν ἄμαθη παρθένα ἀκόμα κόρη,
στὴν ἄλλη ἐπάνω ἡ μάνα της
ἀφουγκραζόταν ἀναυδη
τὰ στήθη της ἂν ζεῖ.

Γέρος γονιός, ἀνήλικα τ' ἀδέρφια, τὸ τραπέζι
ἄστρωτο καὶ δουδὸ
οἱ προῖκες ποὺ δὲν ἄνθισαν, ἡ ἀχτίδα ποὺ ἀχνοπαίζει
μιὰ στὸ γερτὸ τριαντάφυλλο
καὶ μιὰ στὸ πρῶτο φίλημα
τ' ὀνειρευτό.

Καὶ δάκρυζαν — μὰ ἀδάκρυτη, μὰ ὁλόρθη ἐσὺ θωροῦσες
μὲ μέτωπο στητὸ
μὲ τὶς ἐννιὰ συντρόφισσες τριγύρω σου σὰ μοῦσες
γῆ κι' οὐρανὸ νὰ φλέγονται
μ' ἀστραποχάλαζα ὀροντὲς
καὶ βουητό.

Τώρα κοιμοῦνται γύρω σου κ' οἱ ἐννιὰ καὶ σὺ στὴ μέση
κάτω ἀπ' τὸν ἔρημο σταυρὸ
κοιμᾶται ἡ ἐλπίδα καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ φιλὶ ἔχει πέσει
σὰ μωρωμένο λούλουδο
μὲ τὰ προικιὰ ποὺ σκοτεινιάσανε
καὶ μὲ τ' ἀγέννητο μωρό.

Μὰ καὶ στὰ ἐννιὰ τὰ πρόσωπα κι' ἀπάνω σου στὴ μέση
λάμπει σὰ φέγγος αὐγινὸ
τ' ἄξαφνο φῶς ποὺ μὲ τὰ ὀρθὰ κορμιά σας εἶχε δέσει
τὴ γῆ τὴν ἀλυσόδετη
μὲ τὸν ἐλεύθερο οὐρανό.

Μ. ΜΠΑΚΜΑΝ: Γύρω ἀπ' τὸ τραπέζι.

Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ

(2. Ἡ ἠθικὴ ἐξυγίανση τῆς νεολαίας)

Τῆς Ρόζας ΙΜΒΡΙΩΤΗ

Αὐτὲς οἱ ψυχικὲς πληγὲς ἀπειλοῦν τὰ νιάτα καὶ ὀηληηριάζουν ὁλόκληρο τὸν ψυχικὸ κοσμο. Οἱ περισσοτεροι δεν ἐχουμε συναίσθηση αὐτοῦ τοῦ κιντύνου οἱ βασκαλοι ὅμως κ' οἱ γιατροὶ ποὺ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρρωστημένη ψυχὴ τῆς κοινωνίας αἰσθανονται τα σημάδια τῆς κατάπτωσης καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Τὴν κατωτανη δείχνει καλυτερα ἑνα γράμμα λογίας κυρίας ποὺ διαβιοάζει τὴν ἀγωνία τῶν μανάδων:

«Τὸ σπίτι μας μπατήρησε, ὅπως λέει ὁ λαός, ἀφοῦ ἐμεῖς ἀποσειχτήκαμε ἀνάξιοι ν' ἀνα θρέψουμε τα παιδιά μας (ὀχι τα παιδιὰ τῆς συνοικίας παρα τὰ δικά μας παιδιὰ τῶν ἀστῶν τῆς Ἀθήνας μεγάλων καὶ μικρῶν). Κι' ἀφοῦ τὸ παράδειγμά μας οὔτε τὰ συγκινεῖ, οὔτε τοὺς ἀάζει γνώση, απεναντίας μάλιστα, ὅλο τ' ἀπομακρύνει καὶ χάσαμε καὶ τὴν ἀγάπη τους, γιὰ νὰ μὴν πῶ τὴν ἐχτίμησή τους, ποιὸς λοιπὸν θὰ μπορέσει νὰ τὰ σώσει ἀπὸ τὸν γκρεμὸ ποὺ πάνε;... Τὸ παιδί μάς ἐφυγε ἀπὸ τὰ χέρια μας... δὲν ενδιαφέρεται παρὰ γιὰ φτηνὴ διασκέδαση .. Κάθε μέρα ἡ ψυχή τους στενεύει. Τὸ γουστο τους χαλάει, τὸ μυαλό τους φυραίνει... Ριζώνει τὸ συναίσθημα τῆς κατωτερότητος για τί δὲ μποροῦν νὰ καλοφάνε καὶ νὰ καλοπιοῦνε ὅπως οἱ πλούσιες καταντάει νὰ ζηλεύουν κάποιους ἄλλους μαυραγορίτες συνεργάτες ποὺ τὰ εἶχαν καλὰ μ' ὅλες τὶς παρατάξεις καὶ μ' ὅλες τὶς κατοχές !»

Ἀπέναντι στὸ ἀπεγνωσμένο αὐτὸ γράμμα καὶ σὲ πλῆθος ἄλλα παράπονα γονέων καὶ δασκάλων γιὰ τὴν ψυχικὴ κατάσταση τῶν παιδιῶν ἔχουμε τὴν ἰσχὺ λύτρωσης τοῦ ἐφήβου τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

«Ὀρφανεμένος ἀπὸ μάνα κι' ἀπὸ πατέρα ἀγωνίστηκα νὰ ζήσω ξυπόλυτος καὶ πεινασμένος ὡς τὸ 1942· Καλὸ λόγο δὲν ἄκουσα ἀπὸ κανένα. Γνώρισα τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐργασία ἀπὸ τὴ χειρότερη ὄψη. Τὸ 1942 μπῆκα στὸ κίνημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, καὶ ἀπὸ τότες ἄλλαξε μονομιᾶς ὁ κόσμος. Πῶς νὰ τὸ πῶ ποὺ δὲ λέγεται μὲ λόγια, λυτρώθηκα, «γίνηκα ἄνθρωπος». Κι' αὐτὰ δὲν εἶναι μιὰ ἁπλὴ περίπτωση. εἶναι ὁ κανόνας γιὰ τὰ παιδιὰ. ἀγόρια καὶ κορίτσια, ποὺ πῆραν μέρος στὸν ἀγώνα τὸν ἀπελευθερωτικό. Αὐτὴ τὴν ψυχικὴ λύτρωση, τὴν ἠθικὴ ἀνάταση πρέπει νὰ προσέξουμε ὅλοι γιατὶ μᾶς δείχνει τὸ δρόμο τῆς ψυχικῆς ἀποτοξίνωσης τῶν παιδιῶν μας.

«Μὰ τὸν ἀγώνα!» ὁρκίστηκαν τὰ Ἑλληνόπουλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια κι' ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν μεταρσιώθηκε. Ἡ λευτεριὰ τῆς Πατρίδας κ' ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Ἑλλάδας τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς χαρᾶς γίνηκε ἡ ἀπασχόλησή τους. Ἡ εὐθύνη ἀπέναντι στοὺς πατέρες καὶ τὶς μάνες ἀπέναντι τῶν βωμῶν καὶ ἑστιῶν γέννησε τὸν ἡρωϊσμό. Θυσίασαν τὸ ἀτομικό τους συμφέρον, γιατὶ ἔπρεπε νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸ συμφέρο τῆς ὁλότητας, τοῦ λαοῦ. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ σημειο ἠθικῆς ποὺ μπορεῖ νὰ ἀρθει το ἄτομο.

Αὐτὴ ἡ εὐθύνη κι' ὁ ἡρωϊσμὸς γίνηκαν ὁ ἀναγεννητικὸς ἠθικὸς μοχλὸς κ' ἡ ἐξυγιαντικὴ πνοή. Γιατὶ ὁ ἡρωϊσμὸς κ' ἡ εὐθύνη κ' ἡ αὐτοθυσία εἶναι τα ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Κι' ὅποιος κατορθώσει νὰ ἐπιστρατέψει τὶς ἰδιότητες αὐτὲς γαλβανίζει καὶ πλουτίζει καὶ ὑψώνει τὸν ἠθικὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ. Ἀποσπᾶς πιὰ τὰ νιάτα, τὸ ἄτομο ἀπὸ τὰ ἐγωϊστικὰ ἐνστίχτα καὶ τὰ κάνεις ἱκανὰ γιὰ θυσίες. Αὐτὸ πέτυχε κ' ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίσταση. Κι ὅσο μέρος τῆς Νεολαίας πῆρε μέρος σ' αὐτὴ — κι εὐτυχῶς εἶναι πάρα πολὺ μεγάλο — γοϋθηκε τὸ παλαιὸ ντύμα τῆς ἁμαρτίας καὶ ὑψώθηκε σὲ ὕψοστο ἠθικὸ μεγαλειο. Θυλακίστηκε, ἐχορίστηκε, κρεμάστηκε, ντουφεκίστηκε, πεθανε στα στρατόπεσα, γυμνήτεψε, πείνασε μὰ δὲ λύγισε. Στὸ ἕνα χέρι κράτησε τὸ ὅπλο καὶ μὲ τὸ ἄλλο ξανάχτιζε τὴν ἐρειπωμένη Πατρίδα. Αὐτὴ εἶναι ἡ νεολαία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ποὺ σύνθημά της εἶχε τὸ «πολεμᾶμε καὶ τραγουδᾶμε». Ἡ θλέπαμε οἱ παιδαγωγοὶ καὶ γινόταν φῶς μέσα μας. Λυνόταν μπρὸς στὰ μάτια μας τὸ πρόθλημα τῆς ἠθικῆς ἐξυγίανσης καὶ διαπαιδαγώγησης. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ μαχητικὸ καὶ μαζὶ τῆς ἐργασίας ἔσωσε τὴ Ν. Γενιὰ ἀπὸ τοὺς κίντυνους ποὺ γεννάει ὁ πόλεμος κ' οἱ συνέπειές του στὶς ψυχές.

Αὐτὸ δὲν τὸ ἔνιωσαν ὡρισμένοι ψυχοσρῖνοι τῆς Ἐπιστήμης κι ἀκούσαμε τὸ καταπληχτικὸ ἀπὸ τὸν ψυχίατρο κ. Κωνσταντινίδη κήρυγμα: «τὰ ἄτομα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ποὺ πῆραν μέρος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ... ἐξηχρειώθησαν !! ..» Κι ἄλλοι τὸ ἀντρίκιο αὐτὸ θάρρος, τὸν ἡρωϊσμὸ καὶ τὰ σοβαρὰ ἔργα τῶν παιδιῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης τὰ ὀνόμασαν «αὐθάδεια». Τὰ παιδιὰ μας, λένε, δὲν εἶναι «σεμνὰ» δὲν «ἀγαπᾶνε τὴν Πατρίδα». Καὶ ρωτοῦμε τί ἄραγες ἔνιοεῖν μὲ τὸ «σεμνὰ» καὶ μὲ τὸ «πατριώτης»;

Μήπως ἔννοοῦν τὸ νέο ποὺ δὲν εἶχε ἄλλη γνώμη ἀπὸ τὴ γνώμη τοῦ βασίλογου κ. Καθηγητῆ, ποὺ δὲν πῆρε μέρος στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση ποὺ ἔμμεσα βοήθησε τοὺς Καταχτητὲς καὶ σὰν ἀνταμοιθὴ πῆγε ἔξω στὴ Γερμανία ὑπότροφος τῶν Καταχτητῶν νὰ σπουδάσει; "Ετσι ἠθικὰ ἀνάπηρα δὲ μποροῦσαν ποτὲ νὰ εἶναι τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ. Μήπως ἔννοοῦν τὸ νέο ποὺ ὑπηρέτησε τοὺς Γερμανοὺς, κι ἔπειτα τοὺς Ἰταλοὺς κι Ἔπειτα τοὺς "Αγγλους γιὰ νὰ ζήσει πλουσιοπάροχα κι αὐτὸς κ' ἡ οἰκογένειά του; Τὰ Ἑλληνόπουλα ἔχουν ἀξιοπρέπεια καὶ προτιμοῦν ἀπὸ ἱστορικὴ παράδοση νὰ σκοτεινιανται παρὰ νὰ ἐξευτελίζονται. Ἢ μήπως ἐννοοῦν «σεμνὴ» καὶ «πατριώτισσα» τὴν κοπέλλα, ποὺ ἐνῶ οἱ ἄλλες ἐθναινάν μὲ ἄμεσο κίνδυνο τῆς ζωῆς τους γιὰ νὰ γράψουν συνθήματα πατριωτικὰ κι ἔστηναν τὸ ὁπλοπολυθόλο γιὰ νὰ σώσουν τ' ἀθέρφια τους, αὐτὴ «ἡ σεμνὴ», κρατοῦσε διαδοχικὰ συμπαθητικὴ συντροφιὰ στοὺς Ἰταλούς, στοὺς Γερμανοὺς καὶ τώρα στοὺς Ἐγγλέζους; "Ισως ὅμως μὲ τὸ «σεμνὸς» νὰ ἐννοοῦν τὸν ὑπάκουο καὶ πειθήνιο νέο, ποὺ στέκει ἄπραγος καὶ ἄβουλος, χωρὶς νὰ ἀντιδρᾶ στὴ σημερινὴ κατάσταση ποὺ ἔρχεται σὲ πλέριαι ἀντίθεση μὲ τὴ δικαιοσύνη, τὴ λευτεριὰ καὶ τὴν ἀνθρωπιά. Τὸ νέο ποὺ ἀπὸ τὴ στέρηση, τὶς φροντίδες καὶ τὴν ὁλικὴ ἀνάγκη μούδιασε ἠθικὰ καὶ παραμορφώθηκε νοητικὰ ἀπὸ τὴν παιδεία ἢ καλύτερα μὲ ἕνα «ὑποκατάστατο» παιδείας, ποὺ τοῦ ἔδωκε ἕνα ἁπλὸ ντρεσσάρισμα ἠθικό, ποὺ εἶχε μοναδικὸ σκοπὸ νὰ τὸν ποτίσει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινοσύνης, τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἐξωτερικῆς πειθαρχίας καὶ νὰ καθιερώσει ἔτσι μιὰ γιὰ πάντα τὸ «κῦρος» καὶ τὴν «αὐθεντία». Μὰ ὁλόκληρη αὐτὴ ἡ ἠθικὴ εἶναι διαστροφὴ καὶ ἀνατροπὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, δὲν εἶναι σεμνότητα.

Ἀλλὰ οὔτε φαντάζομαι πὼς ἔννοοῦν σεμνοὺς καὶ πατριῶτες τοὺς νέους ποὺ ὁ πλοῦτος τοὺς ἀνάθρεψε βουλητικὰ καὶ ἠθικὰ παχύδερμα. Γυραννίσκους στὸ πεῖγυρο κι ἀνάπηρους γιὰ κάθε δράση. Εἶναι ἡ νεολαία ποὺ σκιάζεται κάθε δυσκολία, κάθε ἐμπόδιο, ποὺ ἔχει μπουχτίσει τὴ ζωὴ καὶ ποὺ καταντάει σὲ μιὰ παχυδερμικὴ ὑπνηλία, ποὺ σθήνει κάθε δημιουργικὴ πνοὴ καὶ τὰ ἀντικατασταίνει ὅλα μὲ τὶς εὔκολες λύσεις μὲ τοὺς συμβιβασμοὺς, μὲ τὶς πρόστυχες ἀπολαύσεις. Ἀσφαλῶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν περιμένει κανεὶς ἠθικὴ ὑπόσταση καὶ δημιουργικὴ πνοή. Αὐτοὶ ἀσφαλῶς δὲν μποροῦν σὲ καμμιὰ περίπτωση νὰ θεωρηθοῦν οὔτε σεμνοὶ μὰ οὔτε καὶ πατριῶτες.

Ἀντίθετα ὅμως αὐτοὶ μποροῦν νὰ ἔχουν καὶ δυστυχῶς ἔχουν, ὅπως τὸ εἴδαμε στὸ γράμμα τῆς λόγιας κυρίας τρομερὰ θλαπτικὴ ἐπίδραση πάνω στοὺς ἄβουλους καὶ ἄπραγους νέους ποὺ εἴδαμε παραπάνω τοὺς παραμορφωμένους ἀπὸ τὴν παιδεία. Ὑπάρχει δηλαδὴ ὁ φόβος μὲ τὸ κατάντημα τῆς ἐργασίας σὲ ἀγγαρεία καὶ δουλεία καὶ μὲ τὸ ρηχὸ πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ περιεχόμενο ποὺ πῆραν αὐτοὶ οἱ νέοι νὰ ἀγκαλιάσουν τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ τῆς παχυδερμικῆς κατάστασης, αὐτῆς τῆς πρόστυχης καὶ χτηνώδικης καλοπέρασης, χωρὶς κόπους καὶ σκοτεοῦρες σὰν τὸ μοναδικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς, σὰν τὸν παράδεισο γιὰ ὅλους τοὺς βασανισμένους νέους. Καὶ μέσο γιὰ νὰ φτάσουν σ' αὐτὸ εἶναι οἱ καρδέλλες κ' οἱ ντανέλλες κ' οἱ τουαλέττες κ' ἡ ὑποκρισία γιὰ τὸ κόριτσι, καὶ γιὰ τὸ νέο οἱ ἀπάτες. οἱ ταπεινώσεις, οἱ ἐξευτελισμοὶ κ' ἡ δουλοφροσύνη. Ὑπάρχει πιὸ ταπεινωτικὸ καὶ πιὸ ἐξαθλιωτικὸ τοῦ χαρακτήρα ἀπὸ τοῦτο τὸ σκοπὸ στὴ ζωή; Μήπως αὐτὴ τὴ νεολαία θὰ τὴν ποῦμε σεμνὴ καὶ πατριώτισσα ;

Πρέπει νὰ προσέξουμε πολὺ ὅταν μιλοῦμε σήμερα γιὰ τὴν ψυχικὴ ἐξυγίανση τῶν παιδιῶν μας. Ζοῦμε τὶς μεταπολεμικὲς συνθῆκες ποὺ ἐνεργοῦν ἀποχτηνωτικὰ καὶ ἀπάνθρωπα πάνω στὴ ζωή μας, ὅπως τὸ εἴδαμε στὸ πρῶτο ἄρθρο. Οἱ ἠθικὲς ἔννοιες ἔχουν πιὰ μαργωθεῖ. Δὲν κάνει καμμιὰν ἐντύπωση ἡ πλέρια ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴν τιμιότητα οὔτε στὸ δημόσιο οὔτε στὸν ἰδιωτικό μας βίο. Ἡ εὐσέβεια ἔχει καταντήσει προσποίηση, ἡ φιλανθρωπία μυρίζει ἀπάνθρωπο ἐγωϊσμό, οἱ ἀνήθικες πράξεις μὲ κενολογίες καὶ φιλοσοφικοὺς ἀκροβατισμοὺς μεταβάλλονται σὲ ἀνεπίληπτη ἠθικὴ κ' ἡ προδοσία βραβεύεται σὰν πατριωτισμός. Μ' αὐτὰ θὰ ἀποτοξινώσουμε τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν μας; Ἔτσι θὰ οἰκοδομήσουμε τὸν ἠθικὸ τους κόσμο; Εὐτυχῶς τὸ δρόμο μας ἔδειξε ὁ λαός. Ἀσφυχτιοῦσε τὸ γερό του ἔνστιχτο μέσα σὲ τοῦτη τὴν κατάσταση ποὺ εἶναι ἡ ἀνατροπὴ κ' ἡ διαστροφὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ὁ λαὸς ποὺ ἔμεινε πραγματικὰ πρωτόγονη δύναμη, ἕνα τεράστιο ἔνστιχτο καθαρὸ ἀπὸ διαστροφές, μιὰ ὁρμὴ γιὰ ἐργασία καὶ προκοπὴ δὲ δέχεται πούτους τοὺς συμβιβασμοὺς καὶ τὶς ἀντιφάσεις. Γι αὐτὸ κάμνει τὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση μόνος του καὶ μὲ τὰ παιδιά του, ποὺ δὲν ἦταν εὐτυχῶς τόσο «σεμνὰ» καὶ τόσο «πατριωτικὰ», γιὰ νὰ προδώσουν τὴν Πατρίδα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὴ θέση ἢ τὴν καλοπέραση. Ἀντίθετα εὐτυχῶς ἦταν ἀρκετὰ «αὐθάδη», ὥστε νὰ θυσιάσουν τὴ ζωή τους ὄχι γιὰ τὸ ἀτομικό τους συμφέρον μὰ γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου. Πάλαιψαν γιὰ τὴ λευτεριὰ τῆς Πατρίδας τὰ νιάτα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης καὶ παλεύουν τώρα γιὰ τὸν ἐκπολιτισμό της καὶ τὴν ἀνοικοδόμηση.

Ἔτσι ἀνάπτυξε ἡ νεολαία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης μιὰ νέα ἠθικὴ ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς μάχης κι ἀπ' τὴν ἰδέα τῆς ἐργασίας. Καὶ μέσα στὸν ἀγώνα αὐτὸ γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ τὴν ἐργασία ἀνάπτυξε τὶς ἠθικὲς ἀρετές: τῆς θυσίας, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας τοῦ θάρρους, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ἰσότητας.

Ἡ μαχητικὴ αὐτὴ ἠθικὴ ποὺ ἀνάπτυξε ἡ νεολαία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης μέσα στὶς γραμμὲς τῆς Ἑνιαίας Πανελλαδικῆς Ὀργάνωσης τῶν Νέων δὲν εἶναι λοιπὸν ἕνα σκοτεινὸ ἀλληλοσυγκρουόμενο τυχαῖο δημιούργημα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πραγματικότητας καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ παραμόρφωμα ποὺ γινόταν ὡς τώρα. Εἶναι ἡ μένη λογικὴ μὰ καὶ ἀνθρώπινη ἠθικὴ ποὺ ἀντιποκρίνεται στὴν ἱστορικὴ στιγμὴ τὴν παναν θρώπινη καὶ τὴν "Ελληνική. Εἶναι ἡ μόνη ποὺ ταιριάζει στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ ποὺ ἔσωσε τὴ νεολαία ἀπὸ τοὺς κίν-

---

τυνους τοῦ ἐκφυλισμοῦ ποὺ ὁδηγεῖ ὁ πόλεμος κ' οἱ μεταπολεμικὲς συνθῆκες ζωῆς. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ποὺ χάραξε ἡ νεολαία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης σημειώνει στροφὴ 180ο ἀπὸ τὴν ἐγωϊστικὰ ἀτομιστικὴ ἠθικὴ ποὺ πρόσταζε: ἀγωνίσου, παραμόνεψε, πάτησε πάνω σὲ πτώματα, γίνου ὀσφυοκάμπτης, παραμέρισε τὰ πάντα, γιὰ νὰ φτάσεις ἐσὺ πρῶτος στὶς μεγάλες θέσεις, νὰ γίνεις πλούσιος καὶ γι αὐτὸ εὐτυχισμένος. Αὐτὴ γαλβάνισε καὶ ἐξυγίανε τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν μὲ τὴν προστα-γή: ἐργάσου, κοπίασε, ἀγωνίσου ἡρωϊκά, πρέπει ἐσὺ μαζὶ μὲ τοὺς συνεργάτες σου νὰ γίνεις ἄξιος νὰ λευτερώσεις τὴν Πατρίδα σου ἀπὸ κάθε σκλαβιὰ καὶ νὰ τὴν ὑψώσεις πρωτοπόρα. Μέσα ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμό σου καὶ τὴ δημιουργική σου ἐργασία θὰ ξεπηδήσει ἡ εὐτυχία τοῦ συνόλου καὶ μέσα σ' αὐτὴ θὰ βρεῖς τὴν ἀτομική σου εὐτυχία καὶ προκοπή.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἠθικὴ ποὺ διαμορφώνει ἡ νεολαία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης καὶ πιστεύουμε ἀκράδαντα πὼς εἶναι τὸ μόνο φάρμακο γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία τῶν παιδιῶν μας.

Ἀθήνα 16. 8. 46.

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ

Τοῦ Νίκου ΠΑΠΠΑ

Ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς ὁ ὀψηλότερος προορισμὸς τῆς Τέχνης, πάνω στὴν ὁποία κόσμημα καὶ κορωνίδα στέκεται ἡ ποίηση, εἶναι ν' ἀποκαλύψει τὴν ἀλήθεια.

Μέσα στὰ πράγματα, μέσα στὴ συμβατικότητα τῆς ζωῆς μέσα στὴν ἀπόλυτη σιωπὴ τῆς φυσικῆς κυριαρχίας, κυλάει τὸ μυστικὸ νόημα τῆς ὕπαρξης καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὁρισμένα ἄτομα, ὑπερευαίσθητα καὶ φωτισμένα, ἐρχονται σὰν τὴ συνισταμένη τῶν πόθων καὶ τῶν αἰτημάτων, ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ μέσα σὲ μιὰ εὐτυχισμένη δημιουργικὴ στιγμὴ ἀποκαλύπτουν στὰ μάτια μας τὰ μυστικὰ ποὺ μᾶς τυραννοῦσαν μὲ λόγια, μὲ χρώματα, μὲ μάρμαρο, μὲ φθόγγους μουσικῆς. Εἶναι οἱ ποιητές. Εἶναι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐσωτερικῆς μας ἀνησυχίας, οἱ ἄνθρωποι ποὺ μᾶς νοιώθουν καὶ μᾶς παρακολουθοῦν καὶ φτάνοὺν σὲ κάθε στιγμὴ ποὺ μουσκεύει ἡ ἀνησυχία γιὰ νὰ ἑρμηνέψουν τὸν ἑαυτό τους καὶ ὅλους ἐμᾶς.

Ἀπ' τὴν πρώτη λοιπόν, μορφὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ποιητὴ ἀνάμεσα στὴ ζωὴ καὶ στοὺς ἀνθρώπους διακρίνεται καθαρὰ ὁ μεγάλος σκοπός του: ἡ ἀλήθεια!

"Οταν μεταχειριζόμαστε τὴ λέξη αὐτή, εἶναι φανερὸ πὼς ἡ συμβατικότητα καὶ ἡ ἀπώλεια βάρους ποὺ ἔπαθαν οἱ ἐπίλεχτες λέξεις στὴν ἐποχή μας, κλονίζει τὸ στιβαρὸ κι' ἀγέρωχο μέγεθος τῆς ἀληθινῆς σημασίας της. Μὰ ἡ ἀλήθεια ποὺ συνοδεύει τὴν ποιητικὴ δημιουργία, ἔχει μιὰν ἐντελῶς διαφορετικὴ ἔννοια ἀπὸ τὶς παρόμοιες κι' ἕνα βάρος ποὺ χρειάζεται εἰδικότερο προσδιορισμό.

"Ετσι καὶ στὴν καθημερινή μας ζωή, ποὺ εἶναι βουτημένη στὴ σχηματικὴ ἐπιφάνεια ἢ κι' ἀκόμα βαθύτερα κάποτε, στὴ λάσπη τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τοῦ μίσους τῆς κακίας, στὴν ἀτομικὴ ζωή, στὴν ὁμαδική, στὶς ἐπαγγελματικές μας ἐπιδιώξεις στὰ σοβαρὰ καὶ πρόχειρα ἐνασχολήματά μας, στὶς ὑποσχέσεις μας, στὶς διαψεύσεις μας, στὰ ἀληθινὰ καὶ στὰ ὑποκριτικὰ φανερώματά μας, παντοῦ, πάντοτε ἀκούονται ἐπικλήσεις κι' αἰτήματα πρὸς τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ στ' ὄνομα τῆς ἀλήθειας. "Οση μεγαλειότητα καὶ ἀκραία ὑπόληψη συγκεντρώνει ἡ προαιώνια τούτη ἔννοια, ἄλλη τόση συμβατικὴ προχειρότητα τὴν καταδυναστεύει. Γι' αὐτὸ καὶ προκειμένου νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ἀλήθεια στὴν ποίηση κανένας κυριεύεται ἀπὸ τὴν ἴδια ἀγωνιώδικη ἀνεπάρκεια μιᾶς λέξης, ποὺ τὰ περιχλείνει ὅλα καὶ δὲν λέει καὶ τίποτα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ταὐτόσημη μὲ τὴν ποίηση ἀπὸ τὶς περισσότερες πλευρές. Ἡ ποίηση προικισμένη ἀπὸ τὴν ὑφὴ τῆς ἰσιοσύγκρασίας της μὲ διεισδυτικότητα πρὸς τὰ κέντρα τῆς ἀνθρώπινης μοίρας μὲ τὸ βάρος τῆς τρομαλέας περιεχτικότητας, συνδυάζοντας τὸ μουσικὸ πίδακα μιᾶς ἀκούραστης νεανικότητας, μὲ τὴν αὐτόματη ἐμπειρία τοῦ ἐνστίχτου, ζωγραφίζοντας τ' ἀντικείμενα μὲ τὴν ἀχτινοβολία τῆς παρθενικῆς ὕλης τῆς διαποτίζοντας τὶς κοινὲς λέξεις μὲ ἠλεκτρισμὸ καὶ ἐκτίναξη, φέρνει μαζὶ της πάντα μιὰν ἀπαρχὴ γιὰ ἕνα νόημα ἀλήθειας, ποὺ εἶναι ἀσυνήθιστο στὴν καθιερωμένη ζωή μας. Ὁ προορισμός τῆς ποίησης καθὼς εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἀπροσχεδίαστος καὶ ἀπροσχηματίστος ὁραματισμός της μέσα στὴν ἀνύποπτη πραγματικότητα, εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεμένος μὲ τὴν τόλμη, τὴν ἀποκάλυψη καὶ τὸ παρουσίασμα μυστικῶν καὶ πρωτοφανέρωτων συγκινήσεων, ποὺ συνιστοῦν ἀναμφίβολα τὴν ἀλήθεια στὴν καλλίτερη ποιότητά της.

"Ολα τὰ εἴδη τῆς ποίησης, ὅλοι οἱ τρόποι της, ὅλα τὰ τολμήματά της, ὅταν κατόρθωσαν νὰ διαμορφώσουν μιὰν ἀντικειμενικὴ ὑπόσταση, ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴ δημιουργικὴ ἀποστολή της εἶχαν πάντοτε μέσα τους εἶχαν καὶ γιὰ σκοπό τους, νὰ ἀποκαλύψουν στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀλήθεια. Μιὰν ἀλήθεια ποὺ κρύβεται πάντα μέσα στὰ πρόσωπα, στοὺς ἀνθρώπους, στὰ σχέδια, στὶς ἀντικειμενικὲς καταστάσεις ποὺ φυλάγεται ἐπίμονα σκεπασμένη ἀπὸ μισοσκόταδο ἀπὸ ἄγνοια κι' ἀπὸ πρόθεση κάποτε. Μιὰν ἀλήθεια ποὺ ὁ δημιουργὸς ἀποκαλύπτει μὲ ξαφνικὴν ἐπέμβαση στ' ἀνύποπτα γιὰ τοὺς ἄλλους μυστικά.

Ἡ ἀλήθεια ποὺ προβάλλει ἡ ποίηση, κατ' ἀναγκαία συνέπεια πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ ἀπόλυτη ἀναλογία καὶ συνάρτηση μὲ τὸ διάγυτο νόημα τῶν στιγμῶν καὶ τῶν γεγονότων καί τῶν διασκορπισμένων πόθων ποὺ περικλείνει μιὰ ἐποχή. "Οσο ἐντονώτερη καὶ καθαρώτερη εἶναι ἡ ἀναλογία καὶ ἡ συνέπεια τούτη, τόσο γνησιώτερη καὶ πιὸ διαρκέστερη εἶναι ἡ ἀλήθεια ποὺ κλείνει ἡ ποίηση.

"Ετσι σ' ἐποχές ἀτομικῆς ἀκμῆς ὑποκειμενικῆς ὀνειροπόλησης στοὺς ρωμαντικοὺς, λόγου χάρη, ἡ ἀλήθεια ποὺ ἐκόμιζε ἡ ποίηση, ἔφτανε ὡς τὴν τολμηρὴ ἐξομολόγηση τῶν μυστικῶν τῶν ἀτόμων, στὴν ἀποκάλυψη τῶν ψυχικῶν καταστάσεων ἐκείνων ποὺ ἦταν σκάνταλο καὶ συμβατικὴ ἀποσιώπηση γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους. Μέσα στὴ φλογερὴ ἐρωτικὴ ρωμαντικὴ παρόξυνση, περιοῦσαν ἐξομολογήσεις τολμηρές, προωθήσεις μυστικῶν συναισθημάτων, περιγραφὲς μυστικῶν ποὺ ἦταν γιὰ τὴν ὥρα ἐκείνη ἡ ἀλήθεια ποὺ κουβαλοῦσε ἡ ποίηση. Κι' ἄλλοι ποιητὲς τὸν ἴδιο κεῖνον καιρό, συντηρητικοί, δισταχτικοί, δὲν ἔφεραν τὸ ἴδιο κεῖνο νόημα. Κλεισμένοι στὸ περιορισμένο σχέδιό τους, δὲν ἐφεραν τίποτα ἀπὸ τὸ γνώρισμα τῆς ἀλήθειας ἐκείνης, γι' αὐτὸ καὶ στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα ἐκεῖνα τοπία τῆς ποίησης, ἔχουμε καὶ σήμερα ἀκόμα μέσα ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα τῶν πολυάριθμων στιχουργῶν, μερικὰ εὐωδιασμένα παραδείγματα ποὺ διατηροῦν καὶ σήμερα κάποια μνήμη γιατὶ κλείνουν τὸ ποιητικὸ νόημα τῆς ἀλήθειας.

"Επειτα σ' ἄλλες ἐποχές, ὅταν ἦταν σὲ μεγάλη ἀκμὴ ἡ αἰσθητικὴ προσδευτικότητα τῆς ποίησης ὅταν ἡ διείσδυση τῆς τέχνης εἶχε περιοριστεῖ σ' ἕνα κλίμα ὡραιολογίας καὶ μορφικῆς δυναμικότητας, ἡ προοδευτικὴ τάση τῆς ποίησης, γιὰ ν' ἀποκαλύψει τὸ νόημα τῆς ἀλήθειας τοῦ καιροῦ της περιορίζονταν στὸν ἀνάλογο αἰσθητικὸ κύκλο. Κ' οἱ Παρνασσιακοί, κ' οἱ κομψοὶ συμβολιστὲς καὶ οἱ αἰσθητικοὶ ποιητικοὶ πρεσαναταλισμοί, ἀφαιροῦσαν στὴν ἐποχή τους τὰ συμβατικὰ καὶ καθιερωμένα πλαίσια τῆς ποίησης ἔφεριαν μὲ τὴν τόλμη τους μιὰν ἀποκάλυψη, καὶ ἡ προσπάθειά τους ἔφερνε τὴν ἀλήθεια, τὴν αἰσθητική, τὴν μορφικὴ αὐτὴ ἀλήθεια γιὰ τὸν καιρό τους.

Κατόπι σὲ περισσότερο προοδευμένες καὶ τολμηρὲς ἐποχές, ὅταν ἡ τέχνη πέρασε ἀπὸ τὴν οὐσιαστικότερη διαδρομή της ἀγγιξε σκληρὰ καὶ βαθειὰ ψυχικὰ κέντρα, ἀποκαλύψε μυστικὰ συνταραχτικά. καὶ προόδεψε πρὸς τὴ συνθετικότερη ἀλήθεια τὴν πορεία της. Ἡ τόλμη τῆς ποίησης προχωροῦσε γιὰ τὴν ἀποκάλυψη μιᾶς οὐσιαστικότερης ἀλήθειας, σκεπασμένης μέσα σὲ γεγονότα καὶ καταστάσεις συμβατικές. μέσα σὲ κοινωνικὴ πρόληψη διατηρημένης. Οἱ ποιητὲς εἶχαν πάντα τὴν τόλμη τους ὅπλο γνήσιο κι' ἀποκαλυπτικό. Δὲν εἶναι ἡ ποίηση ποτὲ ἀντάξια τοῦ προορισμοῦ της, ὅταν δὲν ἀποκαλύπτει, ὅταν δὲν ξαφνιάζει, ὅταν δὲν ἀνασύρει τὴν ἀλήθεια τῆς ἐποχῆς.

Τώρα, ὁ τρόπος καὶ τὰ μέσα ποὺ θὰ χρησιμοποιήσει ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ φέρει ὅσο πιὸ ἔντονο καὶ καθαρὸ καὶ ἰσχυρὸ τὸ μήνυμά του εἶναι ζήτημα ὑποκειμενικὸ γιὰ τὸν καθένα, μὰ καὶ ζήτημα ἀντοχῆς τῶν διάφορων ὅρων καὶ περιστάσεων μιᾶς χρονικῆς περιόδου.

"Οταν ἀναπτύχθηκε ἡ κοινωνικὴ Τέχνη καὶ ἡ ποιητικὴ πρόοδος ἔφτασε σ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τοῦ Κ. Σ. ΣΤΑΝΙΣΛΑΒΣΚΗ

Β'.

"Οπως βλέπετε, τὸ κύριο πρόβλημά μας δὲν περιορίζεται μονάχα στὸ νὰ παραστήσουμε τὴ ζωὴ τοῦ ρόλου στὴν ἐξωτερική της ἐκδήλωση, μὰ εἶναι κυριώτερα πρόβλημα ὀρθιμιουργίας πάνω στὴ σκηνὴ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ προσώπου ποὺ παριστάνουμε, τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς ὅλου τοῦ ἔργου, προσαρμόζοντας σ' αὐτὴν τὴν ξένη ζωὴ τὰ δικά μας ἀνθρώπινα συναισθήματα, δίνοντάς της ὅλα τὰ ὀργανικά στοιχεῖα τῆς ψυχῆς μας.

Βάλτε το καλὰ στὸ νοῦ σας καὶ μιὰ γιὰ πάντα, πὼς αὐτὸς ὁ κύριος, βασικὸς σκοπὸς τῆς τέχνης μας πρέπει νὰ σᾶς καθοδηγεῖ σ' ὅλες τὶς στιγμὲς τῆς ὀρθιμιουργίας καὶ τῆς ζωῆς σας πάνω στὴ σκηνή. Νὰ γιατὶ στρέφουμε πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὴν προσοχή μας στὴν ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ ρόλου, στὴν ψυχική του δηλαδὴ ζωή, ποὺ ὀρθιμιουργεῖται μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἐσωτερικοῦ προτσὲς τῆς συναισθηματικῆς ἠθοποιΐας. Αὐτὸ εἶναι ἡ κύρια στιγμὴ τῆς ὀρθιμιουργίας κ' ἡ πρώτη φροντίδα τοῦ ἠθοποιοῦ. Πρέπει νὰ ζεῖς τὸ ρόλο σου γνὰ νοιώθεις δηλαδὴ συναισθήματα ἀνάλογα μὲ τὸ ρόλο, κάθε φορὰ καὶ σὲ κάθε ἐπαναλειψη.

«Κάθε μεγάλος ἠθοποιὸς πρέπει νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ αἰσθάνεται ἀληθινὰ κεῖνο ποὺ παρασταίνει — λέει ὁ γέρος Τομάζο Σαλβίνη, ὁ καλλίτερος ἐκπρόσωπος αὐτῆς τῆς τάσης· — Νομίζω μάλιστα πὼς εἶναι ὑποχρεωμένος ὄχι μονάχα νὰ νοιώθει συγκίνηση μιὰ - δυὸ φορές, ὅσο μαθαίνει τὸ ρόλο του, μὰ πρέπει νὰ νοιώθει αὐτὴ τὴ συγκίνηση τὶς μιὰ-δυὸ φορές, ἢ ὅσα μαθαίνει το ρόλο του κ α ὶ λίγο ὡς πολὺ σὲ κάθε παράσταση ἀπ' τὴν πρώτη ὡς τὴ γιλιοστή»... —διάβασε ὁ Ἀρκάδιος Νικολάγιεβιτς ἀπ' τὸ ἄρθρο τοῦ Τομάζο Σαλβίνι ποὺ τοῦδωσε ὁ Ἰδέαν Πλατώνοβιτς. (Τὸ ἄρθρο εἶταν ἀπάντηση στὸν Κοκλέν).

— Τὴν ἴδια ἀντίληψη γιὰ τὴν τέχνη τοῦ ἠθοποιοῦ ἔχει καὶ τὸ δικό μας τὸ θέατρο.

"Γστερ' ἀπὸ πολύωρη συζήτηση μὲ τὸν Πάσα Σουστόβ, ρώτησα μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία τὸν Ἀρκάδιο Νικολάγιεβιτς:

— Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς μπορεῖ νὰ διδάξει κανεὶς ἕναν ἄνθρωπο νὰ ζεῖ τὸ ρόλο του σωστὰ καὶ νὰ αἰσθάνεται τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὸς οὔτε «αἰστάνεται» οὔτε «ζεῖ».

— Τί νομίζετε ἐσεῖς; Εἶναι δυνατὸ νὰ μάθετε ἢ νὰ διδάξετε ἄλλον νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὸ ρόλο καὶ τὰ οὐσιαστικά του στοιχεῖα; — μὲ ρώτησε ὁ Ἀρκάδιος Νικολάγιεβιτς.

— Ἂς ὑποθέσουμε πὼς εἶναι. ἢν καὶ παρουσιάζει δυσκολίες, — ἀπάντησα ἐγώ.

— Εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπογραμμίσει κανεὶς σ' ἕναν ρόλο τοὺς ἐνδιαφέροντες καὶ κύριους στόχους του νὰ ἀναζητήσει τὸ σωστὸ δρόμο γιὰ νὰ «πιάσει» τὸ ρόλο, νὰ ξυπνήσει μέσα του σωστὲς ἐπιδιώξεις νὰ ἐκτελέσει τὶς ἀνάλογες πράξεις ;

— Εἶναι, συμφώνησα καὶ πάλι.

—Δοκιμάστε νὰ κάνετε μιὰ τέτοια δουλειὰ — μὲ τὴ συμφωνία πὼς θάστε εἰλικρινής, ἢν θάλετε τὰ δυνατά σας καὶ θὰ τὴ συνεχίσετε μέχρι τέλους — μένοντας ὅσο γίνεται ψυχρός, ἀμέτοχος. Δὲ θὰ τὸ καταφέρετε. Τὸ δίχως ἄλλο θὰ συγκινηθεῖτε καὶ θ' ἀρχίσετε νὰ νοιώθετε τὸν ἑαυτό σας στὴ θέση τοῦ προσώπου ποὺ παίζετε, θ' ἀρχίσετε νὰ ζεῖτε δικά σας βέβαια, ἀνάλογα ὅμως συναισθήματα — (ἀνάλογα μὲ τὰ συναισθήματα τοῦ προσώπου). Δουλέψτε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅλον τὸ ρόλο καὶ τότε θὰ δεῖτε πὼς ἡ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς σας πάνω στὴ σκηνὴ θὰ γεννάει ἀνάλογα συναισθήματα. Ἡ ἀδιάκοπη σειρὰ τέτοιων στιγμῶν ἀποτελεῖ τὴ συνεχὴ κινησιὴ τῆς συναισθηματικῆς ἠθοποιΐας, τὴ «ζωὴ τῆς ἀνθρώπινης ὑφῆς» της. Μιὰ τέτοια ἀκριβῶς, ἀπόλυτα συνειδητὴ κατάσταση τοῦ ἠθοποιοῦ πάνω στὴ σκηνή, μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς πραγματικῆς ἐσωτερικῆς ἀλήθειας, ἀφυπνίζει καλλίτερα ἀπὸ κάθε τι ἄλλο τὸ συναίσθημα καὶ εἶναι τὸ πιὸ εὔφορο ἔδαφος γιὰ ἕνα σύντομο ἢ καὶ παρατεταμένο ζωήρεμα τῆς δουλειᾶς τοῦ ὑποσυνείδητου καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἐκρήξεις τῆς ἐμπνευσης.

— Ἀπ' ὅλα ὅσα εἴπατε κατάλαβα πὼς γιὰ νὰ μάθει κανεὶς τὴν τέχνη μας φτάνει νὰ καταχτήσει τὴν ψυχοτεχνικὴ ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ ζήσει τὸ ρόλο του. Κι' ἀκόμα πὼς τὸ «ζῆσιμο» τοῦ ρόλου μᾶς βοηθάει νὰ ἐκπληρώσουμε τὸν βασικὸ σκοπὸ τῆς ὀρθιμιουργίας —νὰ φτιάξουμε ἕνα ρόλο μὲ «ζωὴ ἀνθρώπινης ὑφῆς» — προσπαθοῦσε νὰ ὀγάξει ἕνα συμπέρασμα ὁ Σουστόβ.

— Ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης μας δὲν εἶναι μονάχα νὰ ὀρθιμιουργήσουμε ἕνα ρόλο μὲ «ζωὴ ἀνθρώπινης ὑφῆς», μὰ εἶναι ἀκόμα κ' ἡ ἐξωτερική του μετάδοση μὲ καλλιτεχνικὴ μορφή, — τὸν διόρθωσε ὁ Τόρτσοβ. Γι' αὐτὸ ὁ ἠθοποιὸς πρέπει ὄχι μονάχα νὰ ζεῖ ἐσωτερικὰ τὸ ρόλο του μὰ νὰ ἐνσαρκώνει καὶ ἐξωτερικὰ αὐτὸ ποὺ ζεῖ. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε πὼς ἡ ἐξωτερικὴ μετάδοση ἐξαρτιέται κατὰ πολὺ ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ «ζῆσιμο» τοῦ ρόλου κ' εἶναι ἰδιαίτερα ἐντονη αὐτὴ ἡ ἐξάρτηση στὴ δικιά μας καλλιτεχνικὴ τάση. Γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ καθρεφτίσεις τὴ λεπτότατη καὶ συχνὰ ὑποσυνείδητη ζωὴ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κατέχεις ἕναν ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητο καὶ θαυμαστὰ καλλιεργημένον φωνητικὸ καὶ σωματικὸ μηχανισμό. Ἡ φωνὴ καὶ τὸ κορμὶ πρέπει νὰ μεταδίνουν ἀμέσως καὶ μ' ἀκρίβεια, μὲ τεράστια εὐαισθησία κι' ἀμεσότητα, τὰ λεπτότατα, ἄπιαστα σχεδὸν ἐσωτερικὰ συναισθήματα. Νὰ γιατὶ ὁ ἠθοποιὸς ὅπως τὸν καταλαβαίνουμε ἐμεῖς πρέπει νὰ φροντίσει πολὺ περισσότερο ἀπὸ κείνους τῶν ἄλλων καλλιτεχνικῶν τάσεων, ὄχι μονάχα γιὰ τὸν ἐσωτερικό του μηχανισμό, ποὺ δημιουργεῖ τὸ πρόσωπό του «ζῆσίματος» μὰ καὶ γιὰ τὸν ἐξωτερικό, τὸν σωματικὸ μηχανισμὸ ποὺ μεταδίδει σωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δημιουργικῆς δουλειᾶς τοῦ συναισθήματος, — τὴν ἐξωτερική του μορφὴ τῆς ἐνσάρκωσης.

Σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἔχει μεγάλη ἐπίδραση τὸ ὑποσυνείδητο. Καὶ στὸν τομέα τῆς ἐνσάρκωσης ἡ πιὸ ἔντεχνη θεατρικὴ τεχνικὴ δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ ὑποσυνείδητο, παρ' ὅλο ποὺ ἡ τεχνικὴ αὐτὴ διεκδικεῖ τὰ πρωτεῖα.

Στὰ τελευταῖα δυὸ μαθήματα σᾶς εἶπα σὲ γενικώτατες γραμμὲς σὲ τί συνίσταται ἡ τέχνη μας — ἡ συναισθηματικὴ ἠθοποιΐα.

Πιστεύουμε καὶ ξέρουμε πολὺ καλὰ ἀπὸ πεῖρα πὼς μονάχα μιὰ τέτοια θεατρικὴ τέχνη, γεμάτη μὲ ζωντανὰ, ὀργανικὰ «βιώματα» τοῦ ἀνθρώπου - ἠθοποιοῦ, μπορεῖ νὰ μεταδώσει καλλιτεχνικὰ ἄλες τὶς ἄπιαστες ἀποχρώσεις κι ὅλο τὸ βάθος τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ρόλου. Μόνο μιὰ τέτοια τέχνη μπορεῖ νὰ συναρπάσει ὁλοκληρωτικὰ τὸν θεατή, νὰ τὸν ἀναγκάσει ὄχι ἁπλῶς νὰ καταλάβει μὰ τὸ κυριώτερο νὰ ζήσει κι ὁ ἴδιος ὅλα ὅσα συμβαίνουν στὴ σκηνή, νὰ πλουτίσει τὴν ἐσωτερική του πεῖρα, ν' ἀφήσει μέσα του ἴχνη ποὺ δὲν τὰ σβύνει ὁ χρόνος.

Ἐχτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὸ — καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἐξαιρετικὰ σπουδαῖο — οἱ κύριες βάσεις τῆς ὀρθιμιουργίας κ' οἱ νόμοι τῆς ὀργανικῆς φύσεως ποὺ πάνω τους στηρίζεται ἡ τέχνη μας, προφυλάνει τοὺς ἠθοποιούς μας ἀπὸ ὑπερβολές. Ποιὸς ξέρει μὲ τὶ σκηναθέτες καὶ σὲ τί θέατρα θὰ σᾶς τύχει νὰ δουλέψετε. Καὶ θέβαια θάταν ἀνοησία νὰ ποῦμε πὼς καθοδηγοῦνται ὅλοι στὴ δημιουργία τους ἀπ' τὶς ἀπαιτήσεις τῆς φύσης. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἡ φύση βιάζεται βάναυσα κι αὐτὸ σπρώχνει πάντα τὸν ἠθοποιὸ σὲ ὑπερβολές.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ: Ἡ συνέχεια.

Μετ. ΑΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Σταν.λάβσκη καὶ ὁ Νεμίροβιτς — Ντατσένκο σ' ἕνα διάλειμμα τοῦ ἔργου τοῦ Γκόρκυ: «Ὁ Βυθός».

* Τ. Σαλβίνη, «Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὴ θεατρικὴ τέχνη», περιοδικὸ «Ἠθοποιός» Νο 14, 1891, σελ. 58. (Σ. τ. Σύνταξης)

ΕΝΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤΗΣ

Τοῦ Κώστα Α. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 22 Ἀπριλίου 1937 στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» ὁ ἑλληνογαλλικὸς σύνδεσμος νέων καὶ πολλοὶ φίλοι τῆς Γαλλίας ἔκαναν σεμνὴ δεξίωση στὸν τότε ὑπουργὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωνῆς τῆς Γαλλίας Ζὰν Ζαί ποὺ εἶχε ἔρθει στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐκπροσωπήσει τὴν κυβέρνησή του στὸν πανηγυρισμὸ τῆς Ἑκατονταετηρίδας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μὰ μετὰ τὶς πρῶτες ὁμιλίες καὶ προσφωνήσεις καὶ λίγο πρὶν ἀπαντήσει ποὺς ὁμιλητὲς ὁ Γάλλος ὑπουργός, ἀρκετοὶ ταραχοποιοί, ποὺ ἤθελαν νὰ κηλιδώσουν τὴ σοβαρότητα τῆς συγκέντρωσης καὶ ποὺ ζητοῦσαν μ' κάθε τρόπο νὰ ἐμποδίσουν ν' ἀκουστεῖ καὶ στὸν τόπο μας ἡ φωνὴ τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ χιτλερισμὸς κι' ὁ φασισμὸς παρασκεύαζαν τὸν ὄλεθρο τῆς ἀνθρωπότητας, ἐοημιούργησαν ἐπεισόδια, ποὺ γρήγορα κατέληξαν σὲ γενικὴ σύγχυση. Καθίσματα τῆς αἴθουσας ἔφυγαν ἀπ' τὶς θέσεις τους ἄνθρωποι τραυματίστηκαν ἄλλοι πετάχτηκαν στὸ δρόμο. Κι' ὅλα τοῦτα ἔγιναν ἐμπρὸς στὰ μάτια τόσων ξένων φίλων μας ποὺ εἶχαν ἔρθει ἐδῶ στὸν τόπο μας συνεορταστὲς ἑνὸς μεγάλου πνευματικοῦ γεγονότος. Κι' ἐνῶ κανένας δὲ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ πῶς θὰ γινόταν κατορθωτὸ νὰ μιλήσει ὁ Γάλλος ὑπουργός, μιὰ σεβαστὴ μορφὴ δρθώθηκε πάνω ἀπ' τὴν ταραχὴ καὶ τὴ σύγχυση κι' ἀμέσως ἐκυριάρχησε μέσα στὸ πανδοσιμόνιο τῆς συμπλοκῆς. Μὲ δυνατή, μὰ ἤρεμη, φωνὴ ζήτησε ἀπ' τὸ ἀκροατήριό του καὶ κυρίως ἀπ' τους ταραξίες, νὰ ἡσυχάσουν καὶ ν' ἀφήσουν τὸν ὑπουργὸ νὰ μιλήσει. Συγκινημένος πολλὰ εἶπε πρὸς τὸ ταραγμενο πλῆθος. Κι' ὅταν κατέθηκε ἀπ' τὸ βῆμα ἡ ἡσυχία εἶχε ἀποκατασταθεῖ πιά· Οἱ ταραξίες ἔθλεπαν ἐχθρικὴ τὴν ἀτμόσφαιρα γύρω τους καὶ δὲ τόλμησαν νὰ πραγματοποιήσουν ὧς τὸ τέλος τοὺς σκοπούς τους. Ἔτσι κατόρθωσε νὰ κάνει τὴν ὁμιλία του ὁ Ζὰν Ζαὶ πρὸς ἕνα ἀκροατήριο ἀνήσυχο, ἀκόμα καὶ μέσα σὲ μιὰ θρυμματισμένη αἴθουσα. Χωρὶς ἀμφιβολία λίγοι θὰ ἤξαιραν ποιὸς ἦταν ὁ θαυματουργὸς μάγος ποὺ γαλήνεψε τὰ πάθη καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Πολλοὶ θὰ φαντάστηκαν πὼς ἦταν κάποιος Ἕλληνας, ἀφοῦ μάλιστα ἡ γλῶσσα του κι' ἡ προφορά του δὲν ἔδειχναν ξένο. Κι ὅμως ὁ ἀνέλπιστος συμφιλιωτὴς τοῦ «Παρνασσοῦ» δὲν ἦταν ἄλλος ἀπ' τὸ Γάλλο ἑλληνιστὴ καὶ φιλέλληνα Οὐμβέρτο Περνὸ ποὺ τὸ ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο ἀπόγευμα τοῦ 1937 ἔζησε τὸ δράμα μας κι' αἰσθάνθηκε τὸ δικό μας πόνο, τὸν πόνο ποὺ τὰ σύνολο σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων αἰσθανόταν τότε.

Ἀπ' τοὺς δύο ἐκείνους ὁμιλητὲς τοῦ «Παρνασσοῦ» δὲ ζεῖ κανένας σήμερα. Ὁ πρῶτος ὑπῆρξε θῦμα τῶν προδοτῶν τῆς Γαλλίας στὰ χρόνια τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς. Ὁ Περνὸ πέθανε πρὶν ἀπὸ λίγον καιρὸ ἀφοῦ ὅμως εὐτύχησε νὰ δεῖ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν δύο πατρίδων του, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἑλλάδας. Γατὶ κι' ἡ Ἑλλάδα στάθηκε γι' αὐτὸν δεύτερη πατρίδα του. Κι ὅσοι ἀκόμα δὲν ἔτυχε νὰ ἔξερουν τὶς σχέσεις του καὶ τοὺς δεσμούς του μὲ τὴ χώρα μας καὶ τὸν ἀντίκρυσαν καὶ τὸν ἄκουσαν καὶ τὸν ἐγνώρισαν γιὰ πρώτη φορὰ στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ», τὴν ἡμέρα ἐκείνη δὲν ἦταν δυνατο παρὰ νὰ τὸν θεωρήσουν μεγάλο κι' ἀφοσιωμένο φίλο τῆς χώρας μας, ποὺ ἐρχόταν τρόθυμος παραστάτης μας στὶς χαρές μας καὶ στὶς ὀδύνες μας, στις συμφορές μας καὶ στὶς δόξες μας. Ἡ ἀπρόλεπτη ἐπέμβασή του στὶς λυπηρὲς σκηνὲς τοῦ «Παρνασσοῦ» ἦταν ἄλλη μιὰ ἐκδήλωση τοῦ θερμοῦ του φιλελληνισμοῦ, αὐθόρμητη ἐνέργεια ἐνὸς ἀνθρώ που ποὺ εἶχε κλείσει τὴν Ἑλλάδα στὴν ψυχή του.

"Οπως πονοῦσε τὸ 1937 βλέποντας τὴν ἀγαπημένη του χώρα νὰ ὑποφέρει ἀπ' τὰ ἐσωτερικά της δεινά, ποὺ δὲν τῆς ἄξιζαν κι' οὔτε τῆς ταίριαζαν, καὶ νὰ ὁδηγεῖται πρὸς ἀφέβαιο μέλλον τὸ ἴδιο, ἀγανακτοῦσε στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ προηγουμένου πολέμου μὲ τὴν ἀκατανόητη προσπάθεια ποὺ κατέβαλλαν οἱ τότε ἀπίθανοι κυβερνῆτες τῆς χώρας μας γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν ἔξω ἀπ' τὸν ἀγῶνα τῆς Ἀντάντ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της. Σὲ γράμμα του ποὺ ἔστειλε στὶς 29 Ἀπριλίου 1916 στὸ Ἰ. Γεννάδιο στὸ Λονδῖνο, μαζὶ μὲ ἀντίτυπο τοῦ νεοεκδιδομένου βιβλίου του: «Μελέτες νεοελληνικῆς φιλολογίας» Παρίσι 1916, (1) δύσκολα κρύβει τὴ λύπη του γιὰ τὴν οὐδετερότητα τῆς χώρας μας. Στὸ γράμμα του αὐτό, ποὺ ἀνέκδοτο βρίσκεται στὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη τῶν Ἀθηνῶν, δεμένο στὸν τόμο τοῦ βιβλίου ποὺ λίγο παραπάνω ἀναφέραμε, ἀφοῦ πρῶτα ἐκφράζει τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὕστερα διατυπώνει τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ χώρα μας γρήγορα θὰ ταχθεῖ ἐνεργὰ στὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων. Γράφει: «Σᾶς στέλνω τὸ ἀντίτυπο ποὺ σᾶς ἦταν προορισμένο σ' ἔνδειξη συμπάθειάς μου γιὰ σας τὸν ἴδιο καὶ στοργῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ποὺ ἐξακολουθῶ νὰ ἐλπίζω πὼς θὰ συμμετάσχει στὸν ἀγῶνα ποὺ ἔχουμε κατὰ τῶν Γερμανο-Τούρκων ὅπου οἱ Βούλγαροι ἔχουν τὴ θέση τῆς ἑνωτικῆς γραμμῆς. (2) Ἡ ἐλπίδα του αὐτὴ νὰ δεῖ τὴν Ἑλλάδα στὸ πλευρὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας εὐτυχῶς ποὺ δὲν διαψεύστηκε ἀπ' τὴν ἐξέλιξη τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων.

Αὐτὸς ὁ βαθὺς φιλελληνισμὸς τοῦ Περνὸ ἔχει τὶς ρίζες του στὴν πατροπαράδοτη φιλία τῶν δύο χωρῶν. Μὲ τὴ Γαλλία συνδέουν τὴ χώρα μας δεσμοὶ πνευματικοὶ καὶ ἰδεολογικοί. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἀναπτύχτηκαν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν βγῆκε ἡ μακρόχρονη ἐπιστημονικὴ ἐνασχόληση τῶν Γάλλων μὲ τὶς ἑλληνικὲς σπουδές. Κι' ἐνῶ στὴν ἀρχὴ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Γάλλων ἐπιστημόνων, συνεκέντρωσε ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότητα, λίγο-λίγο παρουσιάζεται κάποια κίνηση καὶ γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὴ μελέτη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς νεώτερης Ἑλλάδας. Εἶναι ἀλήθεια πὼς μετὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 πολλοὶ εὐρωπαῖοι ἐπιστήμονες ἔστρεψαν τὴν προσοχή τους πρὸς τὴν ἀπομακρυσμένη αὐτὴ γωνιὰ τῆς Εὐρώπης ὄχι μόνο ἀπὸ φιλελληνισμό, μὰ κι' ἀπὸ καθαρὰ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον. Ἔθλεπαν ἕνα γόνιμο πεδίο ἐρευνῶν ἀνεκμετάλλευτο ἐπιστημονικὰ ποὺ περίμενε τοὺς ἐρευνητὲς νὰ τὸ θέσουν ὑπὸ τὴ μελέτη τους καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ του ἀσχολία. Μὰ δὲ μποροῦμε ὅμως νὰ δεχθοῦμε, πὼς ἡ ἐνασχόληση μὲ τὶς νεοελληνικὲς σπουδὲς δὲν προϋπόθετε πάντοτε, κι' ὡς κάποιο σημεῖο τὸ φιλελληνισμὸ τῶν ξένων μελετητῶν, αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ἐπιστημονικὴ τους ζωὴ τὴν ἀφιέρωναν ὁλόκληρη στὴν ἔρευνα τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης τῆς γλώσσας κλπ. τῆς μικρῆς χώρας ποὺ μόλις εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὸν ἐχθρικὸ ζυγό.

Τοῦ Περνὸ μάλιστα ἡ ἐπιστημονικὴ ἐνασχόληση μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα ξεκινάει ἀπ' τὸ βαθύτατο φιλελληνισμό του ἀπ' τὴ θερμὴ ἐκείνη ἀφοσίωση, ποὺ ἔτρεφε χωρὶς καμμιὰ ὑστεροβουλία πρὸς τὴν χώρα τῆς ἐλαίας καὶ πρὸς τὸ λαό της, καὶ ποὺ ποτὲ δὲ χαλαρώθηκε ἢ ψυχράθηκε. Μαθητὴς αὐτὸς καὶ συνεργάτης τοῦ Λεγκράν, ἀκολούθησε τὸ δρόμο τοῦ δασκάλου του, ἀνοιγμένο τόσο καλὰ γιὰ τὴν πορεία τῶν μεταγενεστέρων ἐρευνητῶν, καὶ μὲ κοντινὸ συνοδοιπόρο, κι' ἐπίσης δάσκαλό του, τὸν Ἕλληνα δημιουργο «Τοῦ ταξιδιοῦ μου», τὸν Ψυχάρη, θέλησε, ὄχι ἁπλῶς νὰ καλλιεργήσει τὴν ἐπιστήμη πάνω στὸ σῶμα ὁποιασδήποτε χώρας, μεταβάλλοντάς την σ' ἀντικείμενο ἐπιστημονικῶν ἀπασχολήσεων, μὰ κινημένος ἀπὸ ἀγνὴ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα ζήτησε νὰ γνωρίσει τὸν πολιτισμό της σ' εὐρύτερο κύκλο. Φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος ποὺ διέθετε πλούσια ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ἐνδιαφερθεῖ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲ τὴν ἐπιστήμη του — στὴ στενώτερή της ἔννοια — κι' ἀπ' τὴν ἐπιστημονικὴ διερεύνηση ζητημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ γλῶσσα θ' ἀποκάμιζε κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἀφθονώτερα τὰ προσωπικὰ ἐπιστημονικὰ ὠφέλη. Μὰ προτίμησε πολλὲς φορὲς νὰ θυσιάσει τοῦ ἐπιστήμονα τὶς φιλοδοξίες στοῦ φιλέλληνα τὶς ὑποχρεώσεις. Ἔτσι διαθέτει πολύτιμο χρόνο κι' ἀνεξάντλητη ἐπιστημονικότητα, χωρὶς καμμιὰ φειδὼ, στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴ διάδοση τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τὴ συστηματοποίηση τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴ Γαλλία μὲ κέντρο τὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν πρῶτα, κι' ὕστερα τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Παρισιοῦ.

Γιὰ τὴ διάδοση τῆς νέας γλώσσας στοὺς ξένους ἐργαστεῖκε εἰδικὲς ὅπως τὴ «Νεοελληνικὴ Γραμματική» ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ πρώτη ἔκδοση στὸ Παρίσι στὰ 1897 καὶ ποὺ ὡς σήμερα ἔχει ξανατυπωθεῖ ἀρκετὲς φορὲς— τὸ 1929 ἔγινε ἡ πέμπτη ἔκδοσή της — καὶ τὰ «Γαλλο-νεοελληνικὸ Λεξικό, Παρίσι 1915» καὶ «Νεοελληνο - Γαλλικὸ Λεξικό, Παρίσι 1933». Θέλοντας ἀκόμα νὰ γνωσθοῦν εὐρύτερα τὰ νεώτερα νεοελληνικὰ κείμενα ἔτσι ποὺ νὰ στραφεῖ περισσότερο ἡ προσοχὴ τῶν ξένων πρὸς τὴ νεώτερη πνευματικὴ Ἑλλάδα, ἐκδίδει τὴ «Λαϊκὴ Ἀνθολογία τῆς νεώτερης Ἑλλάδας» στὰ 1910, τὴ «Νεοελληνικὴ Χρηστομάθεια, Παρίσι 1925» σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ὁλλανδὸ φιλόλογο καὶ θερμὸ φιλέλληνα "Εσσελιγκ καὶ τὰ «Λαϊκὰ τραγούδια τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰώνα» (1931), ἐνῶ στὰ χρόνια τῶν πρώτων του μελετῶν εἶχε συνεργαστεῖ μὲ τὸ δάσκαλό του Λεγκράν στὴν ἔκδοση μιᾶς ἄψογης συλλογῆς νεοελληνικῶν λογοτεγνημάτων, τῆς «Νεοελληνικῆς Χρηστομάθειας Παρίσι 1899». Τὸ πολυσέλιδο αὐτὸ βιβλίο, ἄριστα τυπωμένο, εἶναι χρήσιμο βοήθημα γιὰ τὴν πρώτη, καὶ φυσικὰ γενική, γνωριμία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἀρκετὰ κείμενά του εἴτε δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀπ' τὰ καλύτερα ποὺ εἶχε δώσει ὡς τότε ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, εἴτε δὲν ἐκπροσωποῦν κατὰ τὸν πιὸ γνήσιο τρόπο τὸ δημιουργό τους. Μὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς τότε ποὺ τυπώθηκε ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἔμπαιναν γιὰ πρώτη φορὰ τὰ μονιμότερα θεμέλια τῆς μελέτης τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς φιλολογίας, πὼς ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα οἱ ἀνθολογίες νεοελληνικῶν κειμένων ποὺ ὑπηρχαν ἦταν σχεδὸν χωρὶς ἐξαίρεση ἄτακτο συμμάζεμα ὑλικοῦ, καλῆς καὶ κακῆς ποιότητας μαζί, καὶ πὼς καὶ σήμερα μετὰ μισὸ περίπου αἰώνα, δὲν εἶδε τὸ φῶς Ἀνθολογία νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἔργο παρόμοιο μ' αὐτὸ τῶν Λεγκράν καὶ Περνό. Κι' ἐπειδὴ ὅπως κι' ὁ Λεγκράν, πιστεύει πὼς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξουν νεοελληνικὲς σπουδὲς χωρὶς τὴ συστηματικὴ κατάρτιση βιβλιογραφικῶν ἔργων συνεχίζει καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ συμπληρώνει τὴν ἀρχινημένη βιβλιογραφικὴ προσπάθεια τοῦ δασκάλου του.

Μὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐργασίες του ποὺ ἀποτελοῦν τὴ θετικώτερη ἐνίσχυση γιὰ μελετητὲς τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας, κυρίως γιὰ τοὺς ξένους μελετητές, ἱκανοποιοῦσε ὁ Περνὸ τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἔρθει συνεπίκουρος στὴν ἐπιστημονικὴ θεμελίωση τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν. Γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του ἔχει ἀνάγκη ἑνὸς καλὰ ἐφοδιασμένου Ἰνστιτούτου. Θέλει νὰ διαθέτει αὐτὸ ἄρτιες συλλογὲς νεοελληνικῶν κειμένων, νεοελληνικὰ ἀρχεῖα φωτοτυπίες κλπ. Πῶς ἀντιμετώπιζε τὸ δύσκολο πρόβλημα τῆς ἐξεύρεσης τῶν μέσων ποὺ ἦταν ἀναγκαῖα στὸ ἔργο του, στὴν προσπάθειά του δηλαδὴ γιὰ τὴν εὐρύτερη διάδοση τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ γιὰ τὴ συστηματοποίηση τῶν σχετικῶν μελετῶν φαίνεται πολὺ καλὰ σὲ

1· Γιὰ τεχνικοὺς λόγους ὁ γαλλικὸς τίτλος τοῦ βιβλίου καθὼς κι' οἱ γαλλικοὶ τίτλοι τῶν ἄλλων βιβλίων ποὺ ἀναφέρονται πιὸ κάτω, δίνονται μεταφρασμένοι.

2. Τὸ γράμμα εἶναι σὲ γαλλικὴ γλῶσσα.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

ΣΗΦΗ Γ. ΚΟΛΛΙΑ: «Ρῶμος Φιλύρας», Κόρινθος 1946.

Μέσα σὲ συνθῆκες ἀφόρητης τρομοκρατίας καὶ διωγμῶ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ἡ ταλαίπωρη ἑπαρχία ἐξακολουθεῖ νὰ δρᾶ καὶ νὰ παράγει πνευματικά. Ἔτσι ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ μᾶς σκάει κανένα δεῖγμα της, σὰν τὴ διάλεξη αὐτὴ γιὰ τὸ Φιλύρα ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα σου.

Ὁ κ. Κόλλιας, ἂν καὶ δὲν μᾶς εἶχε δώσει τίποτε ἄλλο δικό του, παροιστάζεται ὡστόσο κάποχρο ποῦ θέματός του. Πλησίασε τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ μὲ ἀγάπη, μὲ κατανόηση καὶ ζητάει νὰ μεταδώσει τὶς ἐντυπώσεις του σ' ἕνα κοινὸ ποὺ προϋποτίθεται ὄχι καὶ τόσο κατατατσισμένο. Γι' αὐτὸ ἡ μελέτη του ἔχει τόνο ἐκλαϊκευτικό, ἀφοῦ καὶ ὁ σκοπός της εἶναι πρακτικός: νὰ μαζευτοῦν χοήματα γι' ἀνδριάντα τοῦ Φιλύρα.

Μιὰ τέτοια τιμὴ δὲ θὰ ἦταν καθόλου ὑπερβολικὴ γιὰ τὸν ἐξαίρετο λυρικό μας, τὸν ὑπέροχο ὑμνητὴ τῆς γυναίκας καὶ τῆς φύσεως ὁμορφιᾶς. Ἀλλὰ νομίζοιμε πὼς ἔπρεπε νὰ προηγηθεῖ κάτι τὸ πιὸ οὐσιαστικό. Ὁ πρῶτος τόμος τῶν ἁπάντων του περιμένει ἀπὸ χρόνια σιμπλήρωση. Τὰ περισσότερα καὶ τὰ καλύτερα ποιήματά του μένουν ἀσυγκέντρωτα, σκόρπια ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Πότε θὰ μαζευτοῦν σ' ἕνα τόμο καὶ ποιὸς θ' ἀναλάβει αὐτὴ τὴ δύσκολη δουλειά; Νὰ ἕνα σημεῖο ποὺ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρει ὅλους μας, (γιατὶ ὅλοι μας θαυμάζοιμε τὸ ἔργο τοῦ Φιλύρα) περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Σχετικὰ μὲ τὴ μελέτη τοῦ νεαροῦ, φοιτητοῦ, Κορινθίου, δεν ἔχουμε νὰ σημειώσοιμε τίποτε τὸ χτυπητό. Μὲ τὸ σεμνὸ ὕφος του, μὲ τὴν κανονικὴ γλώσσα του, ἀρέσει καὶ πείθει. Ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ τονίσει πιὸ πολὺ τὴν ἀξία, τὴν ὑποροχὴ τῶν στίχων ποὺ ἔγραψε ὁ Φιλύρας στὸ Δρομοκαΐτειο καὶ ποὺ ἀντιποροσωπεύουν τὸν πιὸ πηγαῖο ἑαυτό του, ἀφήνω ποὺ καὶ τεχνικὰ ὑπερτεροῦν. Ἔπειτα δὲ λέει λέξη γιὰ τ' ἀποκαλυπτικὰ του ἀπομνημονεύματα στὴν «Οὐσυγένεια» καὶ στὴν «Καθημερινή». Ἐκεῖνο πάλι ποὺ λέει γιὰ τὸν ποιητή, πὼς «ἔζησε τὴν ἐρωτικὴ ζωὴ μεγαλόπρεπα» καὶ «φούφηξε ὅλους τοὺς χυμοὺς της», φαίνεται πολὺ ἐμφοσθηήσιμο. Ἀλλιὰ καὶ τὸ ἄλλο πὼς ὁ Παλαμᾶς ἐνίσχυσε τὸν ποιητὴ ἠθικά, πὼς τὸν σέβονταν καὶ τὸν ἀγαποῦσε, νομίζω πὼς δὲ βεβαιώνεται ἀπὸ πουθενά. Ὑπάρχει κανένα κείμενο ἀπὸ τὰ τόσα γιὰ τόσους ποὺ δημοσίευσε ὁ πολυγράφος ἄλλωστε βάρδος μας; Στὴ σελ. 24 βλέποιμε νὰ γράφει «Μυκόνιος» τὸν ποιητὴ Προβελέγγιο. Καὶ ὅμως ἦταν Σμυρνιός. Ἀνεπρόσεκτη ἔχουτε καὶ γιὰ τὸν πρόλογο τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ξενόπουλου, ποὺ μιλάει σὰ μὲ κάποια συγκατάβαση γιὰ τὸ Φιλύρα, σάμπως νὰ πρόκειται γιὰ ποιητὴ δεύτερης, τρίτης σειρᾶς. Θὰ ἔπρεπε ὅμως νὰ εἴχαμε συμφωνήσει πιὰ πὼς ὁ δημιουργὸς τοῦ «Γόη» καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δραματουργήματος κατέχει δικαιοματικὰ τὰ πρωτεῖα στὴν ἀδιόλη ποίησή μας. Εἶναι ὁ πιὸ οἰστρηλατημένος ἀπ' ὅλους.

Ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ τέλος νὰ διευκρινίσω σχετικὰ καὶ κάτι δικό μου. Σημειώνεται μέσα ἐδῶ πὼς ὀνόμασα κάποιο τὸ Φιλύρα «ποιητικό μας Ρήγα». Ἡ παλιά μου αὐτὴ γνώση, φαίνεται πὼς τυπώθηκε λαθεμένα. Ἐγὼ θὰ εἶχα γράψει «ρήγας», δηλ. βασιλιά, μὲ μικρὸ ρ, κάνοντας ὑπαινιγμὸ στὴ γνωστή του μεγαλομανία, τὴ δόξα του νὰ θεωρεῖται ἀπόγονος ἰδαλγῶν καὶ ἡγεμόνων (γιατὶ με τὸ Ρήγα Φερραῖο δὲ μπορεῖ πραγματικὰ νὰ ἔχει καμμιὰ σχέση ὁ γυναικομέθυστος, ὁ φυσιολάτρης ποιητής!). Αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν ὅταν δὲν διόπιστα τὶς τυπογραφικὲς διορθώσεις οἱ ἴδιοι οἱ συγγραφεῖς...

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ὅσα γράφει πρὸς τὸν Ι. Γεννάδιο, στὸ γράμμα, ποὺ καὶ πιὸ πάνω χρησιμοποιήθηκε. Στὸ γράμμα του αὐτὸ βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ θίξει καὶ τὸ προσφιλές του θέμα, μιλάει καὶ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παρισιοῦ μὲ νεοελληνικὰ κείμενα: «Ζητῶ ἄδικα πολλὰ χρόνια τώρα, ἕναν ἐυδργέτη ποὺ θὰ δεχόταν νὰ κάμει στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Παρισιοῦ μιὰ προικοδότηση 3 χιλ. φράγκων τὸ χρόνο γιὰ τὰ ἀρχεῖα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας. Αὐτὰ τὰ ἀρχεῖα θὰ περιλάμβαναν νεοελληνικὴ βιβλιοθήκη, φωτογραφίες, προβολὲς καὶ γενικὰ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς Γάλλους, ἀκόμα καὶ τοὺς ἐμπόρους ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τοὺς Ἕλληνες ποὺ ἔρχονται νὰ μελετήσουν στὴ Γαλλία».

Ἀλλά, ὅσο κι' ἂν ποτὲ δὲν ἐξασφάλισε ὁ Γάλλος νεοελληνιστὴς ὅλες τὶς οἰκονομικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῆς ἐργασίας του μπόρεσε μὲ ποικίλους συνδυασμοὺς καὶ μὲ ἀκατάπαυτη προσπάθεια νὰ δημιουργήσει στὴν καρδιὰ τῆς Εὐρώπης ἕνα φυτώριο νεοελληνικῶν σπουδῶν, τὸ Νεοελληνικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Σορβόννης, ποὺ γρήγορα πῆρε θαυμαστὴ ἐξέλιξη κι' ἔδωσε μιὰ ἐξαιρετικὴ ὤθηση στὶς νεοελληνικὲς σπουδές. Τὸ Νεοελληνικὸ Ἰνστιτοῦτο μὲ τὴν προσωπική καθοδήγηση τοῦ Περνὸ καὶ συλλογὲς νεοελληνικῶν ἔργων συγκεντρώνει κι' Ἀρχεῖα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας καταρτίζει καὶ εἰδικὰ δημοσιεύματα ποὺ ἀφοροῦν τὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ πνευματικὴ ζωή, ἐκδίδει. Καὶ μεγάλη ντροπὴ βαρύνει τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς συγχρονης Ἑλλάδας, καθὼς βέβαια καὶ τὸ ἐπίσημο κράτος, ποὺ ἀπὸ ἀσυγχώρητη ἀμέλεια κι' ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία δὲ μιμήθηκαν ἀκόμα ὡς σήμερα, τὸ φωτεινὸ παράδειγμα τῶν φιλελλήνων ἐπιστημόνων καὶ δὲν ἵδρυσαν, οὔτε σ' αὐτὴ τὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους, μ' ἑλληνικὲς δυνάμεις τὸ ἐθνικό μας Νεοελληνικὸ Ἰνστιτοῦτο.

Ἡ πολύπλευρη αὐτὴ ἐνασχόληση τοῦ Περνὸ μὲ τὶς νεοελληνικὲς σπουδές, ἄμεση κι' ἔμμεση, στάθηκε μεγάλο κέρδος στὴν πατρίδα μας, καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ποὺ ἔφερε στὴ μελέτη τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ της καὶ γιὰ τὴν εὐεργετικὴ συμβολὴ ποὺ εἶχε στὴ δημιουργία τῆς ἀναγέννησής της. Διαθέτοντας ὁ Περνὸ μαζὶ μὲ τὸ φιλελληνισμό του καὶ πλούσια ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, στὸ γλωσσολογικὸ καὶ φιλολογικό του ἔργο ἐπιδόθηκε μὲ ζωντανὴ πίστη καὶ πνευματικὴ διαύγεια. Κι' ἀφοῦ οἱ ἐπιστημονικές του ἀσχολίες ἐστράφηκαν πρὸς τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, ἦταν φυσικὸ νὰ γίνει θερμὸς κήρυκας τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας καὶ νὰ ἐργαστεῖ, ὅσο λίγοι, γιὰ τὴν τακτοποίησή της καὶ τὴν ἐπιστημονική της κατοχύρωση. Ὅ,τι δὲ εἶδαν, ἢ δὲ θέλησαν νὰ ἰδοῦν, πολλοὶ νεοέλληνες ἐρευνητές, τὸ ἐπρόσεξαν χωρὶς ἀργοπορία οἱ ξένοι ἐπιστήμονες, αὐτοὶ ποὺ καλλιέργησαν τὶς νεοελληνικὲς σπουδές, κι' ὅλες τὶς φορὲς αὐτοὶ προηγήθηκαν στὴν ἐκτίμηση καὶ τὴ διάκριση τοῦ ἐπιστημονικὰ ὀρθοῦ, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ ἀκατανόητες προλήψεις καὶ πλούσιοι σὲ πραγματικὸ καὶ γνήσιο ἐπιστημονισμό. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττει τὸ γεγονός, πὼς ὁ Περνό, καθὼς καὶ τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν ξένων νεοελληνιστῶν, τάχθηκε ἀνεπιφύλακτα μὲ τὸ μέρος τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας καὶ ἔγινε ὑποστηρικτὴς τῆς ἁπλοποίησης τῆς ὀρθογραφίας μας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος.(3) Ἡ στενὴ γνωριμία κι' ἀγάπη ποὺ τὸν συνδέουν μὲ τὴ νεοελληνική μας γλώσσα, κι' ἡ προσήλωσή του στὸ ἰδανικὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τὸν ἐκίνησαν ἀσφαλῶς νὰ καταπιαστεῖ καὶ μὲ τὴ γλώσσα τῶν Εὐαγγελίων. Κι' αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ γνώση τῆς νέας μας γλώσσας, καὶ τὸ δῶρο γλωσσικό του αἰσθητήριο, τὸν ἐβοήθησαν νὰ μελετήσει τόσο γόνιμα τὴν κοινὴ ἀλεξαντρινὴ τῶν Εὐαγγελίων.

Βέβαια, ἡ συμβολὴ τοῦ Περνὸ στὴ μελέτη τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς γλώσσας τῆς νέας Ἑλλάδας θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθεῖ μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐποχῆς ποὺ αὐτὸς ἔζησε κι' ἐργάστηκε. Ὁ ἄλλος Γάλλος νεοελληνιστής, ὁ Λεγκράν, ἀφιέρωσε ὅλη σχεδὸν τὴν ἐπιστημονική του δραστηριότητα στὴν ἔκδοση νεοελληνικῶν κειμένων, γιατί, μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτὸς, ἐπρόσεξε τὸ παρθένο ἔδαφος τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς, ποὺ ζητοῦσε, ἔχι τὸν αἰσθητικὸ ἢ κριτικὸ μελετητή, μὰ τὸν ἀνασκαφέα, τὸ συλλέκτη καὶ τὸν ἐκδότη. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Λεγκράν ἦταν ἀναγκαῖος ὁ συλλέκτης κι' ὁ ἐκδότης τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Στὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἐμφανίζεται ὁ Περνό. Τώρα πιὰ ἡ ἐπιστήμη ἔχει στὴ διάθεσή της ἕνα μέρος ἀπ' τὰ δημιουργήματα τῆς νεοελληνικῆς σκέψης καὶ χρειάζεται ὁ ἐπιστήμονας ποὺ θὰ τά δεῖ σὰν γλωσσικὰ καὶ φιλολογικὰ κείμενα. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ γλωσσολόγου καὶ τοῦ φιλολόγου κριτικοῦ. Μὲ τὴ συστηματικὴ προσπάθεια τῶν ἐπιστημόνων τῶν δύο αὐτῶν ἐποχῶν, καὶ μάλιστα μὲ τὴ συγκινητικὴ, ὅσο κι' ἀναγκαία, θυσία τῶν ἐπιστημόνων τῆς πρώτης ἀνοίγεται ὁ δρόμος γιὰ τὸν αἰσθητικό, τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ ἀξία τῶν νεοελληνικῶν κειμένων, ποὺ θὰ τά προσέξει κυρίως αὐτὰ καὶ θὰ τά χαρεῖ σὰν ἐκδήλωση τέχνης. Ὁ Περνό, ποὺ ἀνήκει περισσότερο στὴν κατηγορία τῶν νεοελληνιστῶν τῆς δεύτερης ἐποχῆς ἔγραψε καὶ μελέτες, ὅπως αὐτές ποὺ συγκεντρώθηκαν στὸ «Μελέτες νεοελληνικῆς φιλολογίας» ποὺ ἔχουν καὶ κριτικὴ ἀξία κι' αἰσθητικὴ πληρότητα. Μὰ θὰ πρέπει ὅμως νὰ μὴν ἀρνηθοῦμε, πὼς στὰ δικά μας χρόνια οἱ νεοελληνικὲς σπουδὲς θὰ ἔχουν νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς αἰσθητικῆς, καὶ φυσικὰ οὐσιαστικῆς, μελέτης τῶν κειμένων. Γιατὶ θὰ εἶναι ἡ ἐποχή μας αἰσθητικὴ καὶ κριτική. Αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ποὺ ἔδωσε τὴν ποίηση τοῦ Ἐλυάρ καὶ τοῦ Σικελιανοῦ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ περιοριστεῖ μ. στὴ γλωσσικὴ ἐξέταση ἑνὸς κειμένου, καὶ νὰ μὴ θελήσει νὰ εἰσδύσει στὴν οὐσία τοῦ κειμένου.

Οἱ σημερινοὶ κι' αὐριανοὶ ἐργάτες τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν θὰ προχωρήσουν ἀσφαλῶς πιὸ πέρα στὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ ἔφτασαν οἱ προγενέστεροι καὶ θὰ εὐτυχήσουν νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἰδανική ὁλοκλήρωσή τους. Ὀπωσδήποτε ὅμως θὰ στηριχθοῦν στὸ ἔργο ποὺ θεμελιώθηκε ἀπ' τὸν Περνὸ καὶ τοὺς ἄλλους προδρόμους τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν, ἀν θέλουν νὰ βαδίσουν μὲ ἀσφάλεια πρὸς τὶς νέες ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις. Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη τὴν ἀντιμετωπίζουν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ νεοελληνικὰ κείμενα. Γι' αὐτὸ οἱ νεοελληνικὲς σπουδὲς δὲν ὀφείλουν λίγη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Περνό τὸν ἀκούραστο ἐργάτη τους. Μὰ τὴ μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη τὴν ὀφείλει πρὸς αὐτὸν ἡ πατρίδα μας, γιὰ τὸν βαθύτατο φιλελληνισμό του καὶ γιὰ τὶς γόνιμες ἐνασχολήσεις μὲ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας της καὶ τῆς γλωσσοτεχνίας της, ὅπως εὐγνώμονα στρέφει πάντα τὴ σκέψη της καὶ πρὸς τὴ Γαλλία ποὺ ὁ φιλελληνισμός της ἐχάρισε σ' αὐτὴ ὁλόκληρη σειρὰ νεοελληνιστῶν, ἀπὸ τὸν Λεγκράν καὶ τὸν Περνὸ ὡς τὸν Ρουσσέλ, τὸν Μιραμπέλ, τὸν Μερλιὲ καὶ τόσους ἄλλους.

(3) Βλέπε Κώστα Ζαρούκα. Δυὸ Γάλλοι κλείσανε στὴν ψυχή τους τὴν Ἑλλάδα. Περ. «Νέα Ἑστία» τ. 39 (1946) σ. 635.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ Ἐλεύθερων Γραμμάτων
με ἐξαιρετικὴ ὕλη
πουλιοῦνται
στὰ Γραφεῖα μας
Τιμὴ 20.000

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	τρίμηνη	3.000
	ἑξάμηνη	6.000
	ἐτησία	12,000
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	ἐτησία £ 1 σελ. 10	
	Δολ.	6
	ἑξάμηνη Σελ.	15
	Δολ.	3

Ἐμβάσματα στὸν διαχειριστὴ μας
Δ. ΜΑΡΟΥΛΑΚΟ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ:
Γερμανοῦ Παλ. Πατρῶν 5

«Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΡΩΜΗ»

Μὲ χαρὰ μαθαίνουμε πὼς ἡ τελευταία ποιητικὴ δημιουργία τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ, «Ὁ Χριστὸς στὴ Ρώμη» μεταφράστηκε ἀγγλικὰ ἀπὸ τὴν F. Waldman καὶ τυπώνεται τώρα στὴν Ἀμερική. Μεταφράστηκε ἐπίσης γαλλικὰ ἀπὸ τὸν Ρομπὲρ Λεβὲκ, γιὰ νὰ τυπωθεῖ στὴ Γαλλία.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ἀθήνα 20 Αὐγούστου 1946

Ἀγαπητὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα»

Εὐχαριστῶ γιὰ τὸ αὐθόρμητο ἐνδιάφέρον σχετικὰ μὲ τὴν ἀπόλυσή μου ἀπὸ τὴν «Ἀγγλοελληνική Ἐπιθεώρηση», τὸ περιοδικὸ ποὺ ἐκδίδει τὸ Βρεταννικὸ Συμβούλιο.

Ὅσο γιὰ τὸ ρώτημα ποὺ βάζεις, δὲν ἔπεσε ὡς τώρα στὴν ἀντίληψή μου ἂν ἀπάντησε καὶ τί ἀπάντησε ὁ κ. Κατσίμπαλης. Μπορῶ ὅμως νὰ ἀπαντήσω ἐγώ: Τὴν ἀπόλυσή μου μοῦ τὴν κοινοποίησε προφορικὰ ὁ κ. Λεστρέϊντζ, διαχειριστὴς στὸ Βρεταννικὸ Συμβούλιο, ποὺ μοῦ δήλωσε καθαρὰ πὼς ὀφείλεται σὲ εἰσήγηση τοῦ κ. Κατσίμπαλη. Τὸ ἴδιο μοῦ ἔγραψε καὶ λίγες μέρες ἀργότερα ὁ κ. Ντὲ Γιόγκ, προϊστάμενος στὸ τμῆμα ἐκδόσεων τοῦ Βρεταννικοῦ Συμβουλίου.

Εὐχαριστῶ ἀκόμη μιὰ φορὰ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Κ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΥΠΟΣΧΕΣΕΙΣ...

Μιὰ καθημερινὴ ἐφημερίδα δημοσίευψε, πολὺ ἐπίκαιρα ὁμολογοῦμε, τὴ Χάρτα τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τὶς διακηρύξεις τῆς Τεχεράνης καὶ τῆς Γιάλτας. Ἀποσποῦμε μερικὰ χαρακτηριστικά τους σημεῖα.

Ἀπὸ τὴ Χάρτα τοῦ Ἀτλαντικοῦ:

«Μετὰ τὴν τελικὴ κατάλυση τῆς ναζιστικῆς τυραννίας ἐλπίζουν πὼς θ' ἀποκατασταθεῖ μιὰ εἰρήνη, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει σ' ὅλα τὰ ἔθνη νὰ βρίσκονται σ' ἀσφάλεια μέσα στὰ σύνορά τους καὶ θὰ ἐξασφαλίζει σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν χωρῶν, μιὰν ὕπαρξη ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀνάγκη».

Ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῆς Τεχεράνης:

«Θὰ κάμουμε ἔκκληση στὴ συνεργασία καὶ τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ ὅλων τῶν χωρῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, πὼς οἱ λαοί τους, ὅπως κι' οἱ δικοί μας λαοί, ἀφιερώνουνται μ' ὅλη τους τὴν καρδιὰ καὶ μ' ὅλη τους τὴ θέληση, στὴν κατάλυση τῆς τυραννίας τῆς καταπίεσης καὶ τῆς μισαλλοδοξίας».

Ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῆς Γιάλτας:

«Ἡ ἀποκατάσταση τῆς τάξης στὴν Εὐρώπη κι' ἡ ἀνοικοδόμησή τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν μὲ μέθοδες, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν στοὺς ἀπελευτερωμένους λαοὺς νὰ καταστρέψουν τὰ τελευταῖα ἴχνη τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ φασισμοῦ».

Ὑπάρχουν, βέβαια, μερικοὶ παράξενοι, ποὺ ἐπιμένουν πὼς τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔγιναν. Περίεργοι ἄνθρωποι. Δὲν ἔχουν παρὰ νὰ ρίξουν μιὰ ματιὰ στὸν τόπο μας, γιὰ νὰ δοῦν πὼς καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη τοῦ φασισμοῦ ἐξαλείφθηκαν ἀπὸ αὐτόν, πὼς ἀπαλλαχτήκαμε ἀπὸ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀνάγκη, τὴν τυραννία, τὴ σκλαβιὰ, τὴν καταπίεση καὶ τὴ μισαλλοδοξία. Κι' ὅλ' αὐτὰ τὰ ὡραῖα πράματα ἔγιναν, γιατὶ μερικοὶ εἶχαν τὴ μεγαλοψυχία νὰ φροντίσουν νὰ ἐγκαθιδρύσουν στὴ χώρα μας τὴν πιὸ ἰδανική δημοκρατία! Βεβαία δὲν περιᾶ μέρα χωρὶς νὰ καταδιωχτοῦν, χωρὶς νὰ ἐξοριστοῦν, χωρὶς νὰ δολοφονηθοῦν χωρὶς νὰ πυροβοληστοῦν μερικὲς δεκάδες πολίτες, ἄντρες, καὶ γυναῖκες γιὰ τὰ πολιτικά τους φρονήματα. Μ' αὐτὰ εἶναι, καθὼς λένε.. μιὰ ἄλλη ὑπόθεση!

ΤΑ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

Ἐκυκλοφόρησε τὸ 7ο (μηνὸς Ἰουλίου) τεύχος τῶν «Γραμμάτων» (τόμος ΙΓ) καὶ τὸ ἀρχίζει τὸ δέκατο τόμο καὶ τὸν ἕκτο χρόνο τῆς τακτικῆς ἐκδοσής του. Συνεργάζονται οἱ: Ρ. Γκόλφης, Ρ. Καρβάλο, Λ. Κουκούλας, Κλ. Σ. Μιχίκος, Γ. Σκαρίμπας, Ἰω. Ζερβός, Γ. Δέλιος. Ἐπίσης δημόσιμα τοῦ Ἄγγλου Τζέιμς Τζόϋς (μετάφραση καὶ εἰσαγωγὴ Ν. Καραλούτσου), ἡ ἀρχὴ τῆς αἰσθητικῆς καὶ φυσιολογικῆς πραγματείας «Τὸ θέατρο» τοῦ Θ. Μουστοξύδη, τὸ δοκίμιο («Ἐποχὴ καὶ πρωτοπορία») τοῦ Κ. Δ. Γεωργούλη, τὰ λυρικὰ πεζογραφήματα τῶν Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου καὶ Λ. Πουλίδη, Γλωσσολογικὰ ἄρθρα τῶν Κ. Καλαβρᾶ καὶ Κ. Κωνσταντίνου Ξενάκη, φιλολογικὸ χρονογράφημα τοῦ Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλου, Κριτικὲς τοῦ Λ. Πουλίδη (γιὰ τὰ νέα βιβλία) καὶ Ε. Καλκάνη (γιὰ τὰ θεατρικὰ ἔργα). Πλήρης ἐπισκόπηση καὶ σκόλια τῆς πεζογραφίας μας ξωῆς, χρονικὰ, ἐπιθεώρηση τοῦ τύπου, βιβλιογραφικὸ δελτίο κ. ἄ.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Στὸ τέλος τοῦ μηνὸς κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸν «Ἴκαρο» μιὰ νέα ἔκδοση τοῦ Σικελιανοῦ, θὰ περιέχει χαιρετισμὸ τοῦ Πὼλ Ἐλυάρ, μελέτη γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του ἀπὸ τὸν κ. Ρομπὲρ Λεβὲκ καὶ ποιήματα μεταφρασμένα γαλλικὰ μὲ τὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ «ΙΚΑΡΟΥ»

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ: «Ὁ Μεγάλος Ὑγινος» μυθιστόρημα.

ΟΥΕΣΚΟΤΤ: «Ἕνα σπίτι στὴν Ἀθηνᾶ». Ἡ Γερμανικὴ κατοχὴ ἰδωμένη ἀπὸ ἕνα Ἀμερικανὸς συγγραφέας.

«ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ»

Τὸ βιβλίο τοῦ Ροζὲ Μιλλιὲζ «Στὸ σχολειὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», ποὺ βγῆκε σὰ Παρίσι, ἔφτασε τώρα καὶ κυκλοφορεῖται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Εἶναι ἕνας ὕμνος τοῦ ἀγῶνα τοῦ λαοῦ μας στὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς καὶ δίνει, ἰδιαίτερα πλήθος στοιχεῖα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀντίρραση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κυκλοφόρησε σὰ σειρὰ τῶν βιβλίων «Ἐπιστήμη καὶ ζωὴ» ἡ μελέτη τοῦ Μανόλη Δ. Τριανταφυλλίδη «Οἱ ξένες γλῶσσες καὶ ἡ ἀγωγή» καὶ μετὰ γιὰ ν' ἀνακτοῦσε ἀπὸ τὴ σπουδή τὴ ὑπόθεσή του γιὰ τὸ πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ μαθαίνουν τὰ ἑλληνόπουλα τὶς ξένες γλῶσσες.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Εὐγενίας Παλαμολόγου-Πετρώνιδα: Μέσα Ἀνατολή Ποιήματα. Ἀλεξάνδρεια 1946.

Ν. Παλαιόπουλου: Δύνεμη χαρά, σκοπὸς τῆς ζωῆς, μελέτη. σελ. 116. Κων)πολη 1946.

Ἴντος Χρίστη: Ἀνατολές, ποιήματα σελ. 48. Ἀθήνα 1946.

Σπύρ. Ζήση: Δυνατὲς φυγές, σὲ βασανισμένα κομμάτι, Σελ. 56 Ἐκδόσις Α. Νευρίδης, Ἀθήνα 1946.

Σ. Λυσιώτη: Λήκυθος, ποιήματα. Κύπρος 1941.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Φ. Μπασουκέα: 600. Δὲν ὁλοκληρώνεται σπὴν ποιητική του μορφὴ καὶ μένει πεζογραφικό.

Ν Τσιμλή: 601. Εἶναι μιὰ ἀφήγηση χωρὶς ἐνδιαφέρον καὶ τῆς λείπει ἡ σύθεση ποὺ θὰ κάν ἐκαλε διήγημα.

Τ ἀμ. Κύθηρα: 602. Ἠοιώθαμε τὴ συγκίνησή σας, ἀλλὰ αὐτὴ δὲ φτάνει γιὰ νὰ γίνει ἕνα ποίημα.

Σ. Ἰορδάνου: 603. Καὶ γιὰ σᾶς ἡ παρεκτὰ ὠ ἀπάντηση.

Κ. Πετρίδη: 604. Προσπαθῆστε νὰ ἐκφραστεῖτε ἀκόμα πιὸ ποιητικά, ἀπ' θάλλοντας ὁρισμένες λέξεις κ' εἰκόνες κοινὲς καὶ ἀνυποποιητικές.

Κ. Δημόπουλου: 605. Χρειάζεστε ἀκόμα πολλὴ μελέτη καὶ προσοχὴ γιὰ νὰ ξεπεράσετε πρῶτα τὶς τεχνικὲς σας ἀδυναμίες καὶ μετὰ γιὰ ν' ἀνακτοῦσε πὸ ποιητικὰ τὰ πράγματα.

Κ. Μ Κολόμματα: 606. Μὲ συγχώριση διεθάσαμε τὸ γράμμα σας καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμά.

Γ. Φλίππα: 607. Προσπαθῆστε νὰ ἐλαττώσετε ὅσο μπορεῖτε τὴν πολυλογία τῶν ποιημάτων σας. Ἔτσι ὅπως εἶναι τώρα μὲ πλήθος πράγματα ζαναφειπωμένα κουράζουν ἀμέσως ἀν ἀναγνωσθῆ. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαναπεῖς πὼς δὲν εἶναι ἡ ποσότητα ποὺ βραβεύει ἀλλὰ ἡ ποιότητα.

Τ ὀέτση: 608. Βρισκόσαστε σὲ καλὸ δρόμο. Ὅμως πρέπει νὰ δουλέψετε ἀκόμα ἀρκετὰ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσετε αὐτὸ ποὺ θέλετε νὰ πεῖτε.

Α. Καρπενησιώτη: 623. Τὸ ποίημά σας ἔχει ποσσόστερο ὕφος μπροσούρας ἢ αὐτὸ τὸ ζημιώνει πολύ.

ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 256)

καὶ ἄμεση συναίσθηση τῆς ἑνότητας καὶ τῆς σκοπιμότητας τῶν ἀνθρώπινων ὄντων», ποὺ εἶχε ὁ Σῶ. Ὁ καθηγητὴς Μπέρναλ ἐξετάζει κατὰ βάθος τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σῶ, σὲ τρεῖς πτυχές της καὶ καταλήγει:

—Δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ

Ἐλεύθερα Γράμματα

Η ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

«ΒΕΛΟΥΔΙΝΟ ΠΑΡΑΠΕΤΑΣΜΑ»

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀντώνιος Σιγάλας παραθέριζε, ὅπως κάθε καλοκαίρι, μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Κοζάνη. Ὁ παραθερισμός του αὐτὸς εἶχε, ὅπως πάντα, κ' ἐπιστημονικὴ σκοπιμότητα: Τὴ μελέτη στὴ βιβλιοθήκη τῆς Κοζάνης. Γιατὶ ὁ καθηγητὴς Σιγάλας εἶναι πνευματικὸς ἐργέτης τῆς βόρειας αὐτῆς πολιτείας μας. Αὐτά, βέβαια, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐθνικά. Δὲν ἔχουν ὅμως τὴν παραμικρὴ σημασία, μπροστὰ στὸ μεγάλο ἔγκλημά του νὰ εἶναι δημοκρατικός.

Πρὶν λίγες μέρες ὅταν γύριζε μ' ἕνα φίλο του γιατρὸ ἀπὸ περίπατο στὸ σπίτι του, τοῦ ἔγινε ἐπίθεση ἀπὸ τοὺς «λαοπρόβληΤους πατριῶτες». Τὸν χτύπησαν τόσο ἄγρια ποὺ ἔπαθε διάσειση τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νοσηλεύεται τώρα στὸ νοσοκομεῖο.

Τὸ νέο αὐτὸ ἔγκλημα, ποὺ θύμα εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διαλεχτοὺς ἐπιστήμονες τοῦ τόπου μας, δείχνει σὲ ποιὸ μεσαιωνικὸ σκοτάδι ζεῖ ἡ Ἑλλάδα, ποὺ ἔχει τὴν εὐτυχία νὰ βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ «βελούδινο παραπέτασμα».

ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΟΣ

Τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο τῶν Γάλλων Συγγραφέων διάγραψε, πρὶν λίγες μέρες, ἀπὸ μέλος του τὸν Ρενὲ Λαλού, γιατὶ σὲ μιὰ ἀνθολογία τῆς σύγχρονης γαλλικῆς ποίησης ποὺ ἔβγαλε συμπεριέλαβε κ' ἕνα ποίημα τοῦ δοσίλογου Σὰρλ Μωρᾶς.

Ναί τέτοια κι' ἄλλα χειρότερα γίνονται στὴ Γαλλία. Μὰ εἶναι καιρὸς νὰ σταματήσουν αὐτὰ τὰ κακὰ παραδείγματα. Καὶ μιὰ κ' ἔχουμε τὴν εὐτυχία νὰ βρίσκεται στὸ Παρίσι ὁ κ. Σπῦρος Μελᾶς, ἀπεσταλμένος τῶν «ἐθνικοφρόνων» μας ἐφημερίδων, ἂς ἀναλάβει νὰ φέρει σὲ θεογνωσία τοὺς Γάλλους διανοουμένους. Εἶναι, πραγματικά, ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος.

ΘΕΡΣΙΤΙΣΜΟΙ

Ὁ κ. Ἀνδρέας Καραντώνης συμπλήρωσε, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος, ἕνα χρόνο ἀρθρογραφίας στὴν «Ἑλλάδα». Ἰὸ γεγονὸς δὲν πρέπει νὰ περάσει ἀπαρατήρητο καὶ προτείνουμε νὰ γραφτεῖ γιὰ τὴν ἐπέτειο ἕνα ἔπος μὲ τὸν τίτλο «Μπουλαχανιάς». Ἡ γνώμη μας εἶναι πὼς ἡ πιὸ κατάλληλη συγγραφεὺς θὰ ἤτανε ἡ κ. Ἄλκης Θρύλος τώρα μάλιστα ποὺ βρίσκεται καὶ στὴν «μεθυστική της διέγερση». Καὶ γιὰ νὰ τὴν εὐκολύνουμε τῆς θυμίζουμε πὼς θὰ μποροῦσε ν' ἀρχίσει μὲ τοὺς γνωστοὺς στίχους ἀπὸ τὸ Β' τῆς Ἰλιάδας: Θερσίτης δὲ μόνος ἀμετροεπὴς ἐκολώα, ἣ ἂν θέλει καὶ στὴ δημοτική:

Οἱ ἄλλοι κάθουντα ἥσυχοι στὶς θέσεις τους καὶ μέσιν
μονάχα ἀκόμα ὁ φοφλιτὰς Θερσίτης θορυβοῦσε
ποῦζερε πάντα ἕνα σωρὸ παλάβρες (ν' ἀραδιάζει.

ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ

Ὅταν τὸ κομματικὸ πάθος ξεπεράσει πιὰ κάθε ὅριο, τότε ἀνεβαίνουν στὴν ἐπιφάνεια πολλὰ πράγματα. Ἕνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι κ' ἡ ἀγραμματοσύνη. Καμαρῶστε!: «Πόσοι ἄκουσαν νὰ γίνεται κἂν λόγος γιὰ τὸν Μπρουὶκ ποὺ ἐν τούτοις σκοτώθηκε στὴ Σκῦρο;».

Στὴν δονκιχώτική της κονταρομαχία μὲ τὸν ἀπόντα Ἐλυάρ ἡ κ. Ἄλκης Θρῦλος, προσπαθεῖ ν' ἀμαυρώσει τὴν ἀπήχηση ποὺ εἶχε ἡ ἐδῶ παρουσία του, ἀντιπαραθέτοντος τὰ ὀνόματα τοῦ Μπάϋρον καὶ τοῦ Ρ. Μπρουὶκ. Κ' ἐπειδὴ ἔχοντας ταξιδέψει στὸ Μεσολόγγι θὰ εἶδε τὸ μνημεῖο τοῦ Μπάϋρον καὶ θὰ ἔμαθε πὼς ἦταν ἕνας ποιητὴς ποὺ σκοτώθηκε γιὰ τὴν Ἑλλάδα (γιατὶ τὸ φιλελεύθερο ἔργο του ἀποκλείεται νὰ τὸ ξέρει ὅταν προσπαθεῖ νὰ τὸ φέρει γιὰ ἐπιχείρημα στ' ἀνελεύθερα ἄρθρα της) θὰ φαντάστηκε ὅταν ταξίδεψε καὶ στὴ Σκῦρο κ' εἶδε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ρ. Μπρουὶκ πὼς τὸ ἴδιο ἔκανε κι' ὁ συμπαθέστατος αὐτὸς ποιητὴς ποὺ πέθανε ἀπὸ ἕνα τσίμπημα κουνουπιοῦ μέσα στὸ πολεμικὸ ποὺ ὑπηρετοῦσε καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸν πετάξουν στὴ θάλασσα τὸν ἔθαψαν ἐκεῖ οἱ σύντροφοί του καθὼς περνοῦσαν πηγαίνοντας γιὰ τὴν Καλλίπολη.

Ἡ γνώση τῆς ἱστορίας μας ἀπ' τοὺς «ἐθνικόφρονες» εἶναι ἀσυζήτητη. Γι' αὐτό, δὲν ἔφτανε μόνο πὸ «σκοτώθηκε» ποὺ τέλος πάντων θὰ μποροῦσε καὶ κανεὶς νὰ μὴν τὸ προσέξει. Ἔπρεπε νὰ τονιστεῖ καὶ μὲ τὸ «ἐν τούτοις». «Ἐν τούτοις σκοτώθηκε στὴ Σκῦρο».

Ἐν τούτοις ἐπιμένουμε λοιπὸν κ' ἐμεῖς νὰ μᾶς ἀπαντήσει σὲ ποιὰ μάχη τῆς Σκύρου σκοτώθηκε. Μήπως πολεμώντας τοὺς Μυρμηδόνες; Ἐν τούτοις ὁ Ὅμηρος δὲ λέει τίποτα. Ἄς δοῦμε τουλάχιστον τί νὰ λέει ὁ θρῦλος.

ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ

Εἶναι νόστιμο, μὰ καὶ διδακτικὸ τὸ πάθημα ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς λογοτέχνες μας, ποὺ τώρα τελευταῖα ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὸ ραδιόφωνο, δὲν ἀφήνει καμμιὰ εὐκαιρία νὰ μὴν ἐπιδείξει τὸ θανάσιμο ἐνδιαφέρον του πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Ὁ «περὶ οὗ ὁ λόγος», εἶχε ἀποταθεῖ, πρὶν ἀπὸ ἀρκετὸ καιρό, σὲ γνωστὸ Γάλλο καθηγητὴ στὸ Παρίσι, ποὺ κατέχει θαυμάσια τὴ γλῶσσα μας καὶ ποὺ ἦταν παλιὸς φίλος του, καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ μεταφράσει γαλλικὰ ἕνα ἀπὸ τὰ ἔργα του. Ὁ Γάλλος καθηγητὴς δέχτηκε. Ὁ λογοτέχνης μας ἐνθουσιασμένος κρυφοκαμάρωνε καὶ περίμενε νὰ δεῖ τὸ βιβλίο του νὰ τυπώνεται μεταφρασμένο στὸ Παρίσι. Πρὶν μερικὲς ὅμως μέρες πῆρε «τὸν κεραυνὸ ἐντὸς φακέλλου». Ὁ Γάλλος καθηγητὴς τοῦ ἔγραφε, ὀρθὰ κοφτά, πὼς ἀναιρεῖ τὴν ὑπόσχεσή του ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις ποὺ ἔκανε ὁ λογοτέχνης αὐτός, στὸν τύπο, κατὰ τῶν γαλλικῶν πνευματικῶν ἱδρυμάτων στὴν Ἀθήνα. Βλέπετε, εἶχε ὁ ἄνθρωπος, ἐπιδείξει τὸ θανάσιμο ἐνδιαφέρον του καὶ γι' αὐτά! Τοῦ δόθηκε ἔτσι ἕνα μάθημα, πὼς δὲν μπορεῖ κανεὶς ἀτιμώρητα νὰ συκοφαντεῖ τὰ πάντα.

ΟΙ ΤΡΕΛΛΟΙ

Ἀντιγράφουμε ἀπὸ ξένο περιοδικό:

«Ὁ φασισμὸς εἶναι μιὰ χοντρο κομμένη φιλοσοφία. Κάθε τρελλὸς νομίζει, σύμφωνα μ' αὐτή, πὼς μπορεῖ νὰ κυριαρχήσει τοῦ κόσμου. Κάποτε τὸ τέλος ἑνὸς τέτοιου τρελλοῦ μπορεῖ ν' ἀργήσει νἄρθει. Πάντα ὅμως ἕνα ἀόρατο δάχτυλο γράφει πάνω στὸν τοῖχο, πὼς ἡ καταστροφή του εἶναι ἀναπόφευχτη. Οἱ δυνάμεις κατὰ τυραννίας συγκεντρώνουνται ἀργά, μὰ χτυποῦν μὲ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ὁρμὴ τῆς καταιγίδας. Τὰ βιβλία μποροῦν νὰ καοῦν, οἱ πολῖτες νὰ βασανιστοῦν, οἱ πόλεις νὰ ἰσοπεδωθοῦν, ἡ ἐλευθερία ποῦ λόγου νὰ καταπνιγεῖ. Μὰ καμμιὰ φωτιὰ καὶ κανένα βασανιστήριο δὲν μποροῦν νὰ βάλουν τέλος στὴν ἐλευθερία».

«ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ»

Τὸ δημοψήφισμα ποὺ θὰ γίνει μεθαύριο μέσα σὲ συνθῆκες ποὺ ἀποτελοῦν ὕβρη σὲ κάθε ἰδέα δημοκρατίας, καταγγέλθηκε γιὰ νόθο ἀπ' ὁλόκληρη τὴ δημοκρατικὴ παράταξη.

Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου μας δηλώνουν, πὼς θεωροῦν ἀπὸ τώρα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος αὐτοῦ τῆς πλαστότητας, τοῦ τρόμου καὶ τῆς βίας ΑΚΥΡΟ κι ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΡΥΛΟΥ

Ἄχ, πάψε πιά! Δὲν ἀντέχω ἄλλο. Ἡ μεθυστική μου διέγερση ἔφτασε στὸ ζενίθ!